ŽVILGSNIS ĮPASAULĮ

ŽURNALAS MĖGSTANTIEMS KELIAUTI

Kelionės paskui žvaigždes

Filmų įkvėpti atostogų scenarijai

Kuo stebina GVATEMALA, TAILANDAS, MALAIZIJA, JAPONIJA, KRUIZŲ PRAMOGOS

Menas keliauti

Kodėl verta keliauti paskui meną po visą pasaulį?

2024-ųjų kūrybiškų kelionių kalendorius

5,99 €

9 772538 666003

Jūsų įlaipinimo vartai iš Vilniaus žiemą ir vasarą

airBaltic

„Meną reikia jausti, o ne suprasti.“ Prancūzų rašytojas Remy de Gourmont

Mieli skaitytojai,

Kasmet leidžiame išskirtinį kelionių žurnalą, kuriame dalijamės kelionių patirtimis, (ne)atrastomis vietovėmis ir įkvepiančiomis istorijomis. Šių metų numerio tema – menas keliauti.

Turbūt sutiksite, kad menas ir kelionės labiausiai siejasi su aistra. Aistra pažinti, pamatyti, atrasti, patirti, pasimėgauti, galiausiai, patenkinti dvasinį poreikį. Kelionės, kaip ir menas, atspindi slapčiausios dvasios polėkius ir yra vienas svarbiausių žmonijos kultūros pažinimo elementų, savotiškas gyvenimo metraštis... Sakoma, menas sukurtas tam, kad jaudintų, o argi kelionės nejaudina? „Kelionės prasmė – jos nežinomybė. Keliaudamas noriu važiuoti ten, kur nieko nežinau, nepažįstu ir kur niekada nesu buvęs. <...> Naujos patirtys skatina kūrybiškumą. Kūrybiškumas veda į naujas patirtis“, – sako vienas iš šio mūsų turiningo numerio herojų, Niujorke gyvenantis lietuvių menininkas Ray Bartkus.

Taigi, 2024-aisiais kviečiame keliauti kūrybiškai. Šiame numeryje lankydami svečias šalis mėgausimės vietiniu teatru, muzikos festivaliais, šiuolaikinio meno mugėmis ir galerijomis. Keliausime paskui populiariosios, roko, klasikinės muzikos žvaigždes (ir net atskleisime paslaptį, kaip su kai kuriais susitikti...). Smalsumą žadins garsiausi prancūzų menininkų namai-muziejai Paryžiuje. Japonijoje gėrėsimės ikebana ir japoniško minimalizmo subtilumu. Lankysimės amą atimančiose netradicinėse meno eksponavimo erdvėse (jau keletą metų šiuolaikinio ir istorinio žanro meno kūriniai yra pristatomi viešbučiuose, oro uostuose ir net kruiziniuose laivuose). Taip nejučia praskleisime ir kruizinių kelionių įspūdingiausių renginių užkulisių uždangą: pramogų laive gausa, gyvos muzikos ir stilių įvairovė tiesiog negali nežavėti!

Pasisotinę meno seksime vieno garsiausių pasaulyje Egipto archeologų, faraonų mitų griovėjo dr. Zahi Hawasso pėdomis: „Turiu įrodymų, prieštaraujančių tam, ką žmonės kalba apie piramides.“

Tada keliausime į amžinojo pavasario ir spalvų šalį – Gvatemalą paskui garbės konsulės Astos Meschino rekomendacijas. Sužinosime, kuo vis dar gali nustebinti Tailandas. Neretai neatrasta šalimi vadinamoje Malaizijoje tyrinėsime persipynusią malajų, indų, kinų kultūrą ir ne tik – čia taip pat žavi kontrastinga gamta – nuo tropinių miškų, džiunglių, kalnų iki balčiausio smėlio salų paplūdimių...

O gal jūsų kelionės planas *dolce far niente*? Mokėti mėgautis atostogomis – taip pat menas, ir tai puikiai atspindi laidų vedėjos Justės Žičkutės-Lukošaitienės įspūdžiai prie magiško Komo ežero. Juk Italija visada vilioja savo nenuspėjamu temperamentu, kupinu komplimentų ir saldžių *gelato*...

Trokštate neįprastų patirčių? Tuomet junkitės prie lėtojo meno judėjimo – jau keletą metų iš eilės pasaulio meno galerijose ir muziejuose siūlomos autentiškos sulėtėjimo patirtys: joga, meditacija, dailės terapija, žaliųjų kokteilių gėrimas ar net nakvynė meno erdvėje.

Galiausiai, ragausime meną... lėkštėje. Su gastropatirčių inžinieriumi, virtuvės šefu Deivydu Praspaliausku kalbėsimės apie naują modernaus meno rūšį – restoraną ir ko verta paragauti viešint Kopenhagoje. Taip pat patarsime, kaip išsirinkti gerą kavą, o Graikijoje ragausime viską! Pažinkime ir savo kraštą: šįkart gurmanų akiratyje – Lietuvos dvarai.

Kelionės – tai menas pažinti pasaulį. O meno gelmės neišmatuojamos... Tad leiskimės į dar vienus – kūrybiškų kelionių metus! ◆

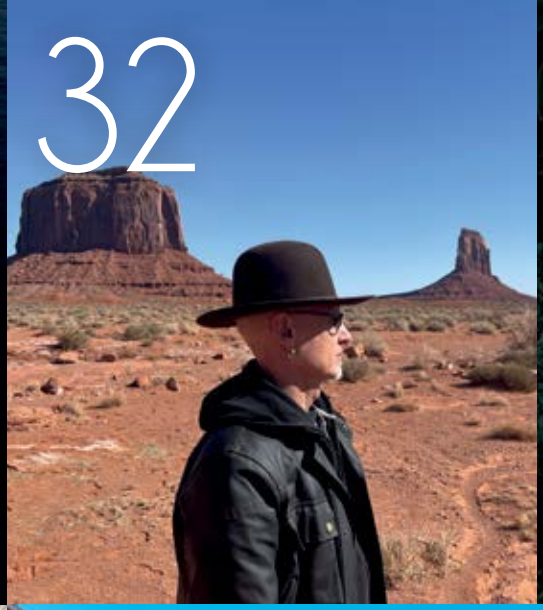

WEST EXPRESS

ŽVILGSNIS Į PASAULĮ
ISSN 2538-6662
© 2023 visos teisės saugomos
UAB „VESTEKSPRESS“

Redaktorė ir kūrybos vadovė
Goda Šleinytė-Mlinkauskienė
UAB „Gražūs leidiniai“

Žurnalistai / rašytojai
Kristina Kmitienė, Aistė Jasinskaitė,
Rūta Adamonytė, Lina Matiukaitė

Dizainerė
Vaiva Valeikienė

Kalbos redaktorė
Sandra Balžekaitė

Spausdino
„Lietuvos ryto“ spaustuvė

Perspausdinti bet kurį žurnalo „Žvilgsnis į pasaulį“ straipsnį galima tik gavus rašytinį UAB „VESTEKSPRESS“ sutikimą. Žurnale panaudotos *Shutterstock, Unsplash* ir asmeninių herojų albumų nuotraukos, gavus jų sutikimą.

TURINYS

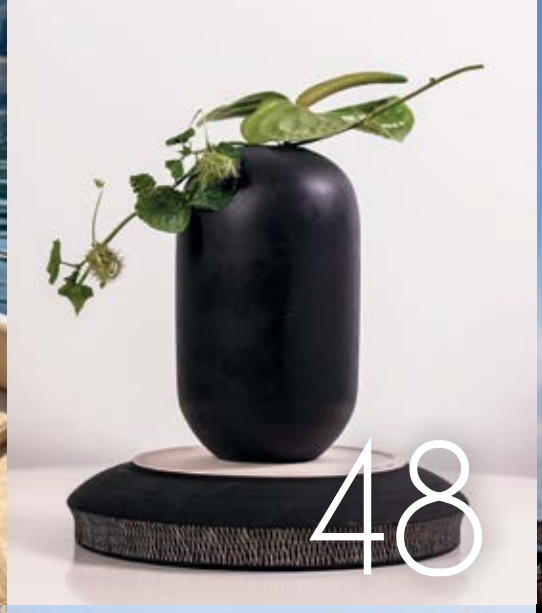

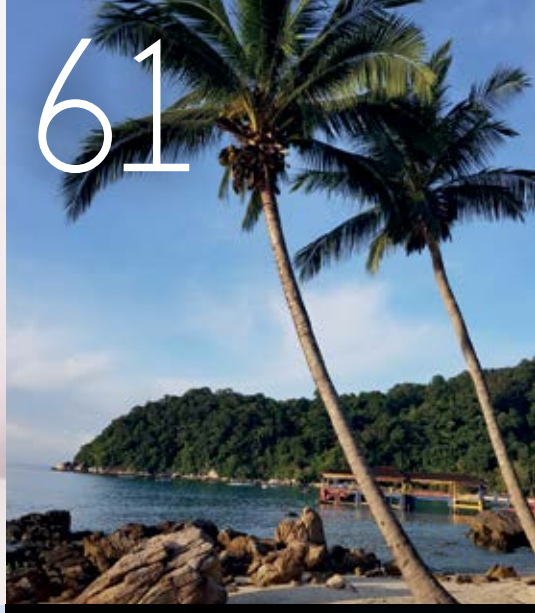

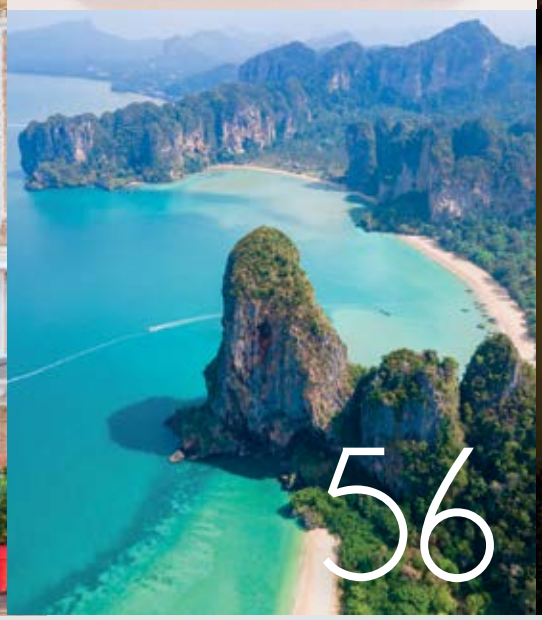

MENAS KELIAUTI

6 Kelionių ekspertai apie meną keliauti
14 Kai kelionių kryptį diktuoja klasikinės muzikos repertuaras
18 Naujų patirčių ilgesys nuvedė į meno ir muzikos sostinę Vieną
20 Kelionės paskui žvaigždes
28 Menas organizuoti keliones
30 Kodėl verta keliauti paskui meną po visą pasaulį?
32 Menininkas Ray Bartkus: kelionės prasmė – jos nežinomybė
38 Netradicinės meno eksponavimo erdvės
87 Galerija po atviru dangumi: gatvės menas Lietuvoje

KELIAUTOJO KALENDORIUS

9 Kūrybiškų kelionių kalendorius 2024

PAŽINTINĖS KELIONĖS

24 Pramogos kruiziniuose laivuose: nuo atrakcijų virtualiojoje realybėje iki pasaulinio lygio žvaigždžių koncertų
42 2024 metų Europos kultūros sostinės

ISTORIJOS VINGIAIS

44 Garsiausių prancūzų menininkų namai-muziejai Paryžiuje
46 Faraonų mitų griovėjas dr. Zahi Hawassas: 2024-ieji bus svarbiausi metai archeologijoje
48 Ikebana ir japoniškas minimalizmas

EGZOTINĖS KRYPTYS

52 Gvatemala: amžinojo pavasario ir spalvų šalis
56 Tailandas vis dar gali nustebinti!
61 (Ne)atrastoji Malaizija

HOBIS

66 *Dolce far niente!* Menas mėgautis atostogomis
69 Filmų įkvėpti atostogų scenarijai
72 Joga, meditacija ir menas

KELIAUTOJO MENIU

74 Nauja modernaus meno rūšis – restoranas
76 Graikijoje reikia ragauti viską
82 Kava, verta žurnalo viršelio
84 Gurmanų akiratyje – Lietuvos dvarai

Kelionių ekspertai apie *meną keliauti*

Pastaraisiais metais keliavimas lankantis kultūriniuose renginiuose, regis, įgijo naują pagreitį – kelionės tampa ne vien rutininiu poilsiu – kiekvienas trokšta susirinkti įspūdžių, įgyti patirčių, pasisotinti meno, dar nematytų reginių, to, kas įkvepia ir suteikia nepakartojamų pojūčių.
„Kelionės – tai menas pažinti pasaulį“, – sako pasaulį skersai išilgai išmaišę „West Express“ kelionių ekspertai, jau daugiau nei 30 metų savo klientams siūlantys atsakingai parengtus, patikrintus maršrutus, ir dalijasi asmeniniais atradimais, kaip meno šedevrai užburia ir įkvepia keliauti.

DAINA FIJALKAUSKIENĖ
„West Express“ išskirtinių kelionių organizatorė

TIKRĄ HARMONIJĄ PAJUSITE JAPONIJOJE

Į kelionių organizavimo pasaulį atėjau iš teatro... ir supratau, kad jie – labai panašūs. Pasidariau svarbų atradimą, kad yra dar viena meno rūšis – menas pažinti pasaulį ir žmones. Gėriuosi nuostabiais peizažais, kuriuos kuria žmogaus ir gamtos darna, – Toskanos kiparisų kolonos, Argentinos vynuogynų rotondos, Sakartvelo kalnų minaretai, Kretos kalnų čiobrelių pievos ir saldus medaus kvapas Taso salos pušynuose. O kur dar Mianmaro tapybiškas Inlės ežero žvejys ar besileidžianti saulė Pagano šventyklų apsuptyje, snieguota Fudžijamos viršukalnė ar virpantis vėjo genamų sakurų žiedų sniegas senajame Nakasendo kelyje, magnetizuojantis jaguaro žvilgsnis ir grakštaus kūno įtampa Afrikos platybėse...
Niekur ir niekada nebuvau pajutusi tokios ramybės ir harmonijos pojūčio, kaip keliaudama po Japoniją. Ši šalis yra žmogaus ir gamtos darnos tobulumo siekiamybės pavyzdys. Tai absoliučiai kitas pasaulis, kuriame meniniu objektu gali tapti net mažytėje lėkštelėje pusryčiams patiektas karamelizuotas žiogas... Galima kalbėti apie Japonijos rudens spalvas, šventyklų raižinius, ištapytus kimono, samanų ar akmenų sodus, religijos ir gyvenimo, tradicijų ir dabarties, dangoraižių ir jų sankirtoje esančiame 10 cm plotelyje augančią rožę, gluosnį, virpantį vėjyje prie Kinosakio kanalo, ar smagiai kaukšinčias getas, skubriai einant grįstu grindiniu, bet pojūtis ir suvokimas atsiranda tik ten nuvykus.

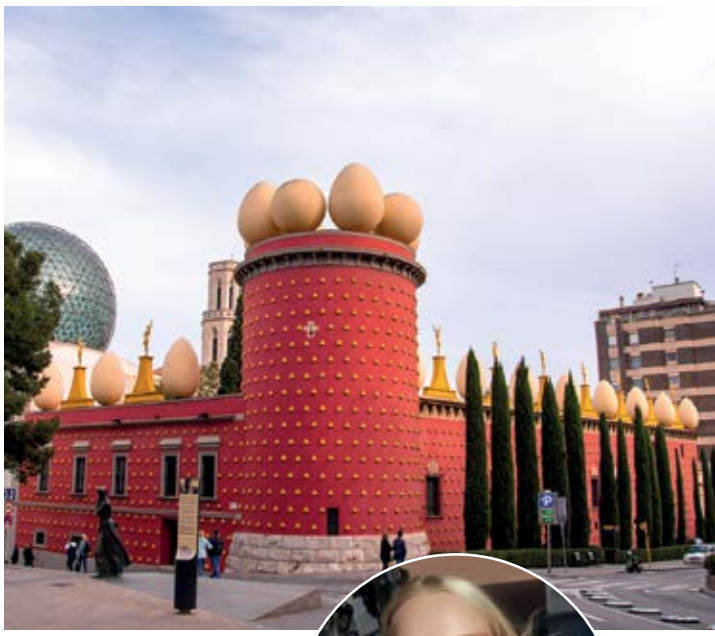

VILMA GUMBELEVIČIENĖ
„West Express“ turizmo vadybininkė

KELIAVIMAS YRA PATS TIKRIAUSIAS MENAS

Man keliavimas yra pats tikriausias menas. Nesu istorijos ar architektūros žinovė, kelionių kokybę matuoju pagal tai, kas man tikrai priimtina, gražu, skanu. Italija – *numero uno*. Miestai – tarsi muziejai po atviru dangumi, maistas – lyg religija. Architektūra labiausiai patiko Romoje. Kvapą gniaužiančių vaizdų daugiausia pamačiau Amalfio pakrantėje, važiuodama nuo Sorento, Positano, Amalfio.
Be galo myliu ir Ispaniją. Barselona žavi nepaprastai gražiais pastatais, parkais. Man itin patiko Salvadoro Dalí muziejus. Dalí nusipirko Figereso miesto teatrą – XIX a. konstrukciją, sugriautą per Ispanijos pilietinį karą, ir pasistatė muziejų. Po mirties, 1989 m., Katalonijos menininkas buvo palaidotas muziejaus rūsyje esančioje kriptoje.

MARIUS LAURAITIS
„West Express“ regiono pardavimų vadovas

FANTASTIKOS MĖGĖJAI BŪTINAI TURI APSILANKYTI SEVILIJOJE

Labiausiai man imponuoja akustinės gitaros muzika ir architektūra. Taip pat labai domiuosi fantastikos žanro filmais, serialais ir knygomis.
Ko gero, geriausias gitaros ir šokio duetas reiškiasi per aistringąjį flamenko. Teko lankytis Sevilijoje ir stebėti tiesiog gatvėse šokančius flamenko šokėjus. Mane pakerėjo gracingi moterų judesiai ir tai, kaip per šokį galima tiek daug pasakyti. Kartais sunku būdavo suprasti, kas kam diktuoja ritmą – gitara šokėjai ar šokėja gitarai.
Esu didelis serialo „Sostų karai“ gerbėjas. Sevilijoje, Alkazaro rūmuose, yra filmuota nemažai „Sostų karų“ epizodų. Kiekvienas, apsilankęs šiuose rūmuose, pastebės pasakiškos islamiškos eros Ispanijoje architektūros pavyzdžių. Toks kruopštus darbas kiekvienoje patalpoje kelia pagarbą to meto architektams ir menininkams, o rūmų sodų augalija netikėtai nukelia į Šiaurės Afriką. Vaikščiodamas po rūmus visiškai nesunkiai atpažinau pagrindines vietas, kuriose buvo filmuojamos „Sostų karų“ scenos. Kiekvienam serialo gerbėjui rekomenduoju apsilankyti šiuose rūmuose vien dėl jausmo, kuris apima žinant, kad būtent čia filmavimų metu vaikščiojo tavo mėgstamo serialo dievukai.
Teko lankytis ir Sevilijos katedroje. Tai – gotikos stiliaus šedevras, kuris stūkso priešais Alkazaro rūmus. Įėjęs į katedrą pajutau šio statinio didybę ir galią, nuostabą, kaip tokie pastatai galėjo būti sukurti žmogaus rankomis. Fantastikos mėgėjams rekomenduoju būtinai apsilankyti Ispanijos aikštėje – jie turėtų atpažinti šio didingo statinio siluetus viename iš „Žvaigždžių karų“ sagos dalių.
Mėčiau monetas į visus fontanus, vildamasis kada nors sugrįžti į šį pasakišką miestą.

IRENA LEVIŠAUSKIENĖ
„West Express“ VIP klientų konsultantė

ATRADIMAI LENKIJOS MENO IR ISTORIJOS MUZIEJUJE

Tikriausiai labiausiai žaviuosi daile... Šiai meilei, kuri su laiku tik stiprėjo, dirvą išpuoselėjo dar mokykloje dėstytas meno istorijos kursas. Šiais metais su grupele mokyklos draugų nusprendėme aplankyti Krokuvą. Išnaršėme visus buvusios Lenkijos karalių rezidencijos Vavelio kampelius ir užkampius. Tačiau netikėtumas laukė Čartoriskių (LDK bajorų, didikų giminė, kildinusi save iš Gediminaičių) muziejuje. Šio, vieno seniausių Lenkijos meno ir istorijos muziejų įkūrėja – kunigaikštienė Izabelė Čartoriska. Netikėta buvo pamatyti du kūrinius, kurie iki šiol laikomi vertingiausiais Lenkijos muziejų eksponatais: Leonardo da Vinci paveikslą „Dama su šermuonėliu“ ir Rembrandto van Rijno tapytą „Peizažą su geruoju samariečiu“. Negalėjome atsigėrėti šiais meno šedevrais… O juk šie du unikalūs kūriniai, kaip ir daugelis kitų muziejaus eksponatų, artimi ir Lietuvai, nes Abiejų Tautų Respublikos epocha yra tiek pat Lietuvos, kiek ir Lenkijos istorinė atmintis.

RŪTA NARIŪNIENĖ
„West Express“ vyr. vadybininkė

ISPANIJA IR ITALIJA – MUZIEJAI PO ATVIRU DANGUMI

Domiuosi viskuo, kas susiję su muzika, esu baigusi violončelės klasę. Labai patinka tiek klasikinė, tiek šiuolaikinė muzika. Dievinu baletą, operą.
Išvykose dažniausiai lankausi meno galerijose, muziejuose. Didelį įspūdį paliko Salvadoro Dalí muziejus buvusio teatro patalpose Figereso miestelyje. Visoje Ispanijoje rasite daug muziejų, įspūdingų talentingo architekto Antoni Gaudí statinių. Nepamirštamas ir užburiantis ispanų šokis flamenko tiesiog pakeri. Portugalijoje nuostabu klausytis fado muzikos. Italija – muziejus po atviru dangumi. Man joje patiko absoliučiai visos vietos, kuriose teko lankytis! O ką ir kalbėti apie italų virtuvę – tikra šventė gomuriui. ◆

Coraltravel

VASARA 2024

#vasaro stogos

Turkija Graikija Juodkalnija Tunisas

www.coraltravel.lt

coraltravellithuania

KŪRYBIŠKŲ KELIONIŲ KALENDORIUS 2024

Naujais metais kviečiame keliauti kūrybiškai. Lankydami svečias šalis pasimėgaukite vietiniu teatru, muzikos festivaliais, įvairiomis meno mugėmis. Menas padeda patirti vietinę kultūrą, išlaiko istorinę atmintį ir sunaikinęs kalbos barjerus skatina nuoširdų bendravimą. Menas sujungia, pakylėja ir leidžia vaikiškai nustebti. Patyrinėkime, kuo pasaulį pradžiugins 2024-ieji.

SAUSIS

Judesio teatro festivalis „PhysFestNYC“, Niujorkas (JAV)

Teatras leidžia plačiau patirti pasaulį ir moko geriau pažinti save. Teatras – tai žmogaus kūno ir psichologinių galimybių ringas. Kasmet Niujorko miesto Manhatano rajone vyksta 10-ies dienų judesio teatro festivalis, kurio tikslas suburti pačius įvairiausius šio žanro atstovus. Festivalio metu vyksta ne tik teatro pasirodymai, bet ir įvairios dirbtuvės, seminarai bei bendruomenės inicijuoti renginiai. Tai ypatinga proga pasimėgauti ir vienoje vietoje išvysti pačius talentingiausius ir originaliausius šiuolaikinio judesio teatro kūrėjus, o kartu ir bent akimirkai patyrinėti savo fantazijos ribas. *www.physfestnyc.org*

www.galerie-lelong.com nuotr.

KOVAS

Šiuolaikinio meno mugė *ARCOmadrid*, Madridas (Ispanija)

ARCOmadrid yra tarptautinė Ispanijos šiuolaikinio ir modernaus meno mugė, kuri nuo pat įkūrimo 1982 m. yra viena iš kelių pagrindinių pasaulio šiuolaikinio meno rinkos platformų. Kiekvienais metais mugėje savo kūrinius pristato daugiau nei 1 300 menininkų ir maždaug 200 galerijų iš 30-ies pasaulio šalių, o renginį aplanko daugiau nei 100 000 meno mylėtojų. 2024 m. kovo 6–10 d. IFEMA MADRID parodų centre mugė vyks jau 43-iąjį kartą. Renginio tema „Karibai“ buvo pasirinkta siekiant stiprinti ryšius tarp *ARCOmadrid* ir Lotynų Amerikos. Mugės organizatoriai, pasitelkdami vizualinius menininkų sukurtus vaizdus, laužo barjerus tarp tautų ir siekia per meną sujungti įvairias kultūras. *www.ifema.es*

VASARIS

Tango gerbėjų festivalis, Atėnai (Graikija)

Jei pasigirdus charakteringojo tango garsams negalite nusėdėti vietoje, vasarį būtinai turite aplankyti... Graikiją. Kiek netikėta, tiesa? Jau pirmomis vasario dienomis Atėnai pasineria į svaigulingų argentinietiškų šokių sūkurį. Keturių dienų festivalis skirtas tiek profesionaliems šokėjams, tiek šio žanro gerbėjams, norintiems pasimėgauti aistrų ir gracijos derme. Festivalio metu vyksta ne tik šokiai, bet ir tango meistrų dirbtuvės, kuriose jie dalijasi savo žiniomis bei įgūdžiais, tango pasirodymai, DJ vedami šokiai. Tad nepamirškite į lagaminą įsimesti savo šokių batelių! *www.tangoloversfestival.gr*

BALANDIS

Venecijos meno bienalė, Venecija (Italija)

Vienas žymiausių, kas dvejus metus vykstančių, meno pasaulio renginių – Venecijos meno bienalė. 2024 m. balandį prasidėsianti jubiliejinė, jau 60-oji, bienalė daugiausia dėmesio skirs migracijos, tremties ir „užsienietiškumo“ patirčių temoms. Kasmet šis renginys sutraukia šimtus įvairių sričių menininkų iš viso pasaulio. Kartu tai ir puiki proga tarptautiniame kontekste parodyti savo talentą bei pasiekimus. O norintiems pasimėgauti menu tai tarsi portalas, leidžiantis iš arti patirti ir gyvai pajusti, kuo šiuo metu kvėpuoja talentingiausi viso pasaulio kūrėjai. *www.labiennale.org/it*

luxus-plus.com nuotr.

GEGUŽĖ

Europos dailės mugė, Niujorkas (JAV)

TEFAF yra meno ir antikvarinių dirbinių mugė, kurią rengia Europos vaizduojamojo meno fondas MECC, įsikūręs Mastrichte, Nyderlanduose. Savo veiklą pradėjusi 1988 m., TEFAF yra iškiliausia vaizduojamojo meno, antikvaro ir dizaino organizacija pasaulyje, pristatanti tris tarptautines muges: „TEFAF Maastricht“, TEFAF Niujorko pavasaris, orientuotas į šiuolaikinį meną ir dizainą, bei TEFAF Niujorko ruduo, apimantis vaizduojamąjį ir dekoratyvinį meną nuo antikos iki 1920-ųjų. 2024 m. TEFAF Niujorko pavasario meno sesija vyks gegužės 10–14 d. *Park Avenue Armory*, Manhatane. *www.tefaf.com*

www.biscaynetimes.com nuotr.

BIRŽELIS

Šiuolaikinio meno mugė ART BASEL, Bazelis (Šveicarija)

Art Basel yra žinoma kaip didžiausia ir prestižiškiausia pasaulyje šiuolaikinio meno mugė. Pirmąkart ji įvyko 1970 m. Šveicarijos mieste Bazelyje ir iškart sulaukė sėkmės. Mugėje meno kūrinius pristato daugiau nei 200 pirmaujančių galerijų ir apie 4 000 menininkų iš penkių žemynų. Bazelyje ir jo apylinkėse tuo pačiu metu vyksta daug aukštos kokybės parodų, kurios sukuria viso regiono meno savaitę. 2024 m. birželio 13–16 d. *Art Basel* meno mylėtojams duris atvers parodų centre *Messe Basel*.

Art Basel vardo meno mugės vyksta keletą kartų per metus: kovą Honkonge, spalį Paryžiuje ir gruodį Majamio paplūdimyje. *www.artbasel.com*

LIEPA

„Fuji Rock“ festivalis, Judzava (Japonija)

Muzika suartina ir padeda praplėsti savo pojūčių spektrą, tad, jei esate roko gerbėjai, jūsų dėmesį patrauks Japonijoje vykstantis ir kasmet apie 100–150 tūkstančių dalyvių sutraukiantis roko festivalis. Vos 90 min. traukiniu nuo Tokijo ir jūs jau nepamirštamame trijų dienų nuotykyje, kuris padės atsipalaiduoti, praskaidrinti mintis ir užmiršti visus kasdienybės rūpesčius. Išsilaisvinkite kartu su šimtatūkstantine minia, pažinkite neįprastą kultūrą ir gal net patirkite didžiausią savo gyvenimo nuotykį. *www.tokyocheapo.com*

RUGPJŪTIS

Festivalis „Flow“, Helsinkis (Suomija)

2004 m. sumanytas kaip nedidelis džiazo ir soulo renginys, festivalis „Flow“ išaugo į vieną didžiausių Europos muzikos festivalių. Festivalio scenoje kasmet ne tik groja puikiai žinomi muzikantai, bet ir vykdoma kultūrinė pokalbių bei meno programa. Renginio tikslas – skatinti įvairovę ir plačiau susipažinti su Suomijos kultūra bei jos išskirtinumu. „Flow“ taip pat aktyviai rūpinamasi ekologija. Tai vienas iš pirmųjų pasaulyje *carbon-neutral* festivalių, kurie ne tik aiškiai pasakoja apie savo aplinkosaugines vertybes, bet ir sąžiningai jų laikosi. *flowfestival.com*

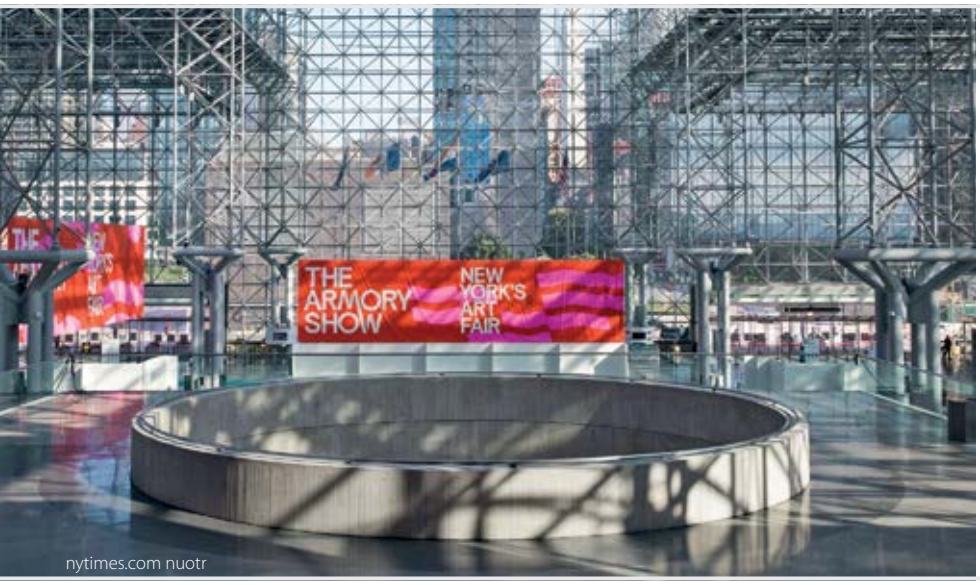

nytimes.com nuotr

RUGSĖJIS

Niujorko meno mugė ARMORY SHOW, Niujorkas (JAV)

Armory Show yra viena didžiausių Niujorko meno mugių, dar žinoma kaip Tarptautinė modernaus meno paroda, kurią pirmą kartą 1913 m. surengė Amerikos tapytojų ir skulptorių asociacija. Paroda tapo svarbiu įvykiu Amerikos meno istorijoje, nes supažindino prie realistinio meno pripratusius amerikiečius su eksperimentiniais Europos avangardiniais stiliais, tokiais kaip fovizmas ir kubizmas. Kelerius metus iš eilės mugė vyksta *Javits* centre Niujorke, kur yra pristatomi daugiau nei 220-ies galerijų iš 35 šalių meno kūriniai. *thearmoryshow.com*

SPALIS

Šiuolaikinio meno mugė FRIEZE ART FAIR, Londonas (Jungtinė Karalystė)

Frieze Art Fair yra tarptautinė šiuolaikinio meno mugė, pirmąkart įvykusi 2003 m. Londone.
Frieze yra pasaulyje pirmaujanti šiuolaikinio meno platforma, skirta menininkams, galerijoms, kolekcininkams ir meno mylėtojams. *Frieze* tinklą sudaro trys leidiniai (tarp kurių yra 8 kartus per metus leidžiamas *Frieze* meno žurnalas), keturios tarptautinės šiuolaikinio meno mugės *Frieze London, Frieze LA, Frieze New York, Frieze Seoul* ir *Frieze Masters* renginys, pristatantis istorinio meno kūrinius, taip pat nuolatinė *Nr.9 Cork Street* galerijos erdvė pačiame Londono centre.
Londono *Frieze Art Fair* vyksta Regento parke ir yra privaloma aplankyti įtakingiausiems pasaulio kolekcininkams, meno patarėjams ir kuratoriams. Nuo 2000-ųjų „Christie's", „Sotheby's" ir „Phillips" aukcionų namai išplėtė savo sezono vidurio pardavimų renginius tam, kad jie sutaptų su *Frieze* meno savaite. *www.frieze.com*

www.koreaherald.com nuotr.

LAPKRITIS

Žiemos šviesų festivalis, Najagara Folsas (Kanada)

Dar 1982 m. sumanytas šviesų festivalis šiandien yra vienas didžiausių Kanadoje ir kasmet pritraukia apie 1 mln. lankytojų. Šaltuoju sezonu šalia Niagaros krioklio įrengiama daugybė šviesos instaliacijų, kurios priverčia pasijusti tarsi pasakoje. Nenuostabu, kad dar nuo 1992 m. čia buvo galima išvysti ir daugelio širdis pavergusius „Disney" personažus, ir nors šiandien jų čia nebepamatysite, įspūdingi šviesų kūriniai lankytojus pasitiks pačiose įvairiausiose parko vietose nuo medžiais apsupto tako iki paslaptingo tunelio, vedančio Niagaros krioklio link. *www.wfol.com*

GRUODIS

Vudfordo liaudies festivalis, Vudfordas (Australija)

Ieškote autentiško meno? O gal progos originaliai sutikti Naujuosius metus? Vudfordo liaudies festivalis kasmet vyksta šešias dienas ir šešias naktis nuo gruodžio 27 d. iki sausio 1 d. ir čia tikrąja to žodžio prasme gyvena Menas. Festivalio metu daugiau nei 2 000 vietinių ir užsienio menininkų bei kūrybininkų surengia daugiau nei 400 pačių įvairiausių pasirodymų nuo koncertų, šokių, gatvės teatro, rašytojų kūrinių skaitymų, kino, komedijų seansų iki debatų, liaudies medicinos pamokų, vaikiškų renginių, cirko pasirodymų ar net vėlyvų kabaretų ir paradų. Festivalis kiekvienais metais prasideda ikonine atidarymo ceremonija ir baigiasi įspūdingu ugnies šou Naujųjų metų dieną. Skaičiuojama, kad tai didžiausias menininkų ir muzikantų susibūrimas Australijoje, kurį aplankyti svajoja daugybė menui neabejingų žmonių. *woodfordfolkfestival.com*

Kelionių draudimo naujiena –

eMED Travel

Nuotolinės medikų konsultacijos susirgus kelionėje

Apsidrausti kelionę čia

bta
VIENNA INSURANCE GROUP

bta.lt

(+370 5) 2600 600

„Tai – geriausias šiame mieste praleistas laikas!“ Toks atsiliepimas labiausiai džiugina „Riverside Travels“ vadovę JULIJĄ LAKYTĘ, organizuojančią keliones klasikinės muzikos mylėtojams į svarbiausius pasaulio teatrus ir koncertų sales. Kiekviena tokia kelionė kartu yra ir galimybė pažinti ar iš naujo atrasti jau aplankytą miestą, nes klasikinės muzikos fone ar bendraujant su pasaulinio garso atlikėjais, dirigentais jis pasikeičia neatpažįstamai.

PARENGĖ – Aistė Jasinskaitė

Kai kelionių kryptį diktuoja KLASIKINĖS MUZIKOS REPERTUARAS

Fotografės Gretos Kuliušaitės nuotr.

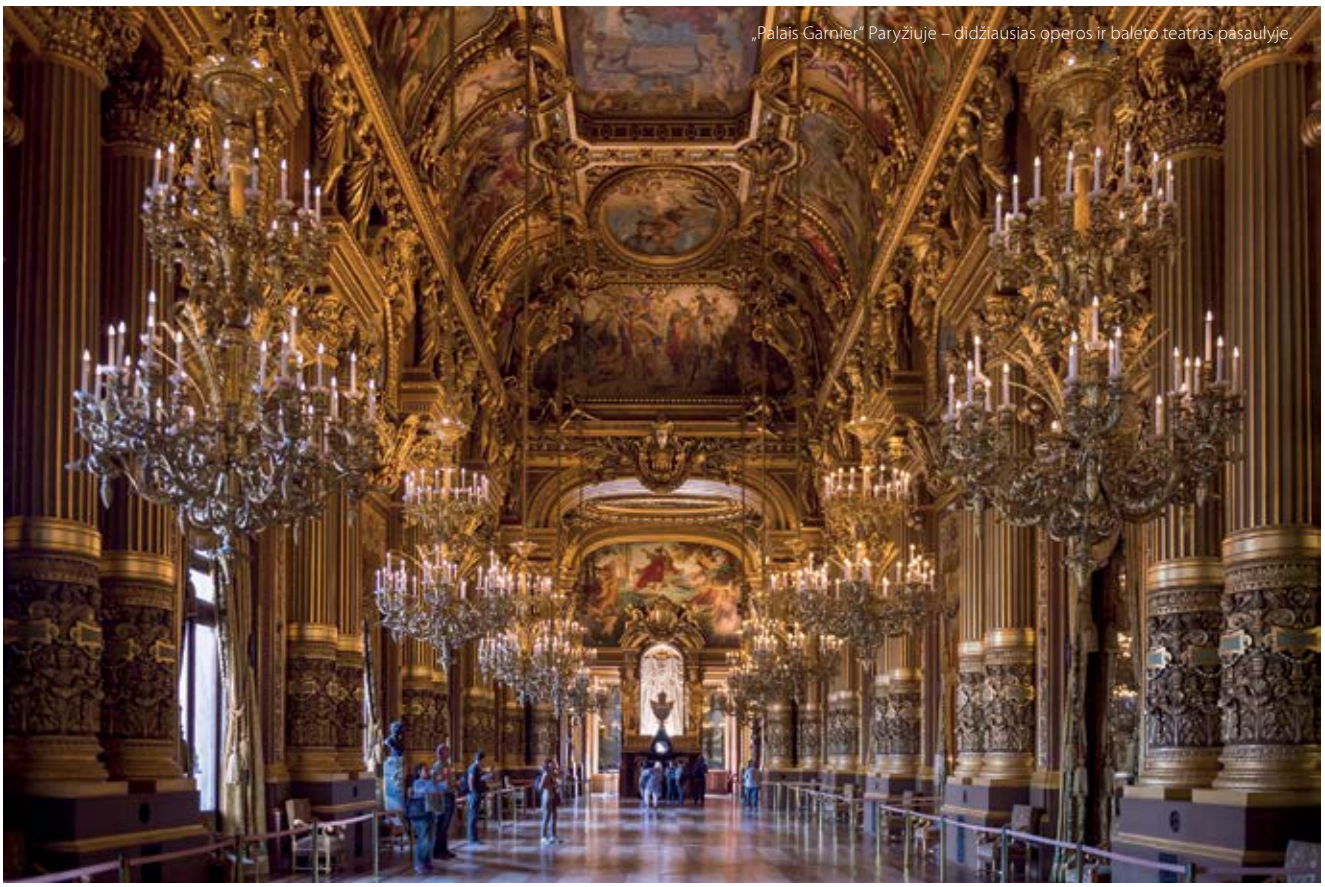

„Palais Garnier“ Paryžiuje – didžiausias operos ir baleto teatras pasaulyje.

Kelionė ir koncertas kartu. Kaip kilo mintis organizuoti keliones klasikinės muzikos gerbėjams? Ši mintis kilo Gintautui Kėvišui, kuris garsiausiems pasaulio klasikinės muzikos atlikėjams, dirigentams ir orkestrams koncertinius turus organizuoja jau ketvirtą dešimtmetį.
Pažįstami nuolat teiraudavosi, kaip nuvykti į užsienyje jo organizuojamus koncertus, spektaklius ar festivalius. 2018 m. buvau neseniai sugrįžusi iš Diuseldorfo (Vokietija), kuriame gyvenau, ir prisijungiau prie man įdomia pasirodžiusios veiklos.

Kokią šalį pasirinkote pirmajai kelionei? 2018 m. organizavome pirmąją kelionę į Liublianoje vykstantį kasmetį vasaros festivalį. Šį festivalį pasirinkome dėl jame pristatomų pasaulinio garso atlikėjų, išskirtinio repertuaro bei miesto, kuriame jis vyksta.
Liubliana garsėja ne tik nuo 1952-ųjų organizuojamu festivaliu, kuriame yra pasirodę kone visi garsiausi pasaulio operos solistai, orkestrai, dirigentai, bet ir UNESCO saugomu senamiesčiu, įspūdingais miestą supančiais gamtovaizdžiais.
Kelionės metu aplankėme ne tik festivalio renginius, bet ir Slovėnijos ir Italijos vyndarystės ūkius, keliavome po nacionalinį parką, organizavome vakarienę su garsiu operos atlikėju, baritonu Leo Nucci. Tai davė toną būsimoms mūsų kelionėms ir padėjo suburti ištikimiausius klasikinės muzikos gerbėjus.

Įdomu, ar Lietuvoje yra daug tokių klasikinės muzikos kelionių gerbėjų? Daugelis klasikinės muzikos mylėtojų kartu keliauja nuo 2018-ųjų, jie iki šiol kiekvienais metais leidžiasi patirti naujų įspūdžių. Svečiai, kurie vyko į pirmąją kelionę, skleidė žinią draugams ir pažįstamiems. Taip pamažu susiformavo savotiškas klasikinės muzikos mylėtojų klubas, kurį nuolat papildo nauji nariai iš Lietuvos ir gyvenantys kitose šalyse.
Pastebime, kad vis daugiau įmonių domisi galimybe savo darbuotojus ar klientus pakviesti į operos, baleto spektaklius bei klasikinės muzikos koncertus užsienio šalyse.

> ***ZALCBURGO, BRĖGENCO, GLYNDEBOURNE'O, „ARENA DI VERONA“ FESTIVALIAI YRA ŽINOMIAUSI IR POPULIARIAUSI TARP KLASIKINĖS MUZIKOS GERBĖJŲ.***

Bilietai į garsių atlikėjų, dirigentų renginius išgraibstomi akimirksniu, o kai kur patekti gal apskritai yra misija neįmanoma? Siūlomų kelionių programą sudarome metams į priekį: peržiūrime svarbiausių pasaulio teatrų, koncertų salių ir festivalių repertuarus. Turima kompetencija leidžia atrinkti renginius, į kuriuos nuvykti verta labiausiai. Tiesa, kai kur įsigyti bilietus išties nėra paprasta, tačiau savo svečiams turime galimybę pasiūlyti geriausias vietas spektakliuose ar koncertuose, į kuriuos labiausiai nori patekti publika iš viso pasaulio.

Jūsų nuomone, kurie klasikinės muzikos renginiai 2024-aisiais sulauks daugiausia pasaulio publikos dėmesio? Daugiausia dėmesio sulaukia festivaliai, į kuriuos atvykę svečiai gali rinktis aplankyti vieną ar keletą išskirtinių renginių – Zalcburgo, Brėgenco, Glyndebourne'o, „Arena di Verona“ festivaliai yra žinomiausi ir populiariausi tarp ➛

klasikinės muzikos gerbėjų. Pati laukiu galimybės ateinančiais metais nuvykti į *Verbier*, Šveicarijoje, kasmet vykstantį festivalį, į kurį kviečiamos klasikinės muzikos žvaigždės ir jauni, perspektyvūs solistai.

Kiekvieno muzikos, ir ne tik klasikinės, gerbėjo svajonė – patekti į užkulisius arba pabendrauti su atlikėju, dirigentu. Susitikimai su artistais, dirigentais, atlikėjais visuomet palieka įspūdį ne tik keliautojams svečiams, bet ir man pačiai. Tai nebūtinai kiekvienos kelionės dalis, tačiau, esant galimybei, visada džiaugiamės galėdami suteikti tokią progą.
Pastaruoju metu didžiausią įspūdį paliko susitikimas su garsiu amerikiečių baritonu Thomu Hampsonu, kuris taip pat buvo atvykęs į Vilnių ir koncertavo Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje Vilniaus festivalio metu. Tai ypatingo talento atlikėjas, dirigentas, dėstytojas, filantropas, nepaprastai inteligentiškas ir kartu paprastai bei maloniai bendraujantis su kiekvienu šalia esančiu.
Taip pat yra pavykę suorganizuoti susitikimus su Elina Garanča, Sondra Rodvanovsky, Piotru Beczała ir kitais žymiais atlikėjais bei dirigentais.

Elbės filharmonija Hamburge.

Šiuolaikinis žmogus daug keliauja, tad klasikinės muzikos renginys gali būti puiki proga aplankyti ne kartą matytą miestą, tačiau pažvelgti į jį iš kitos perspektyvos?
Mane labiausiai džiugina atsiliepimai, jei kas nors, daugybę kartų aplankęs Paryžių, Romą ar kitą miestą, kelionę su mumis įvardija kaip geriausią tame mieste praleistą laiką. Visuomet siekiu, kad kelionė taptų ne tik maloniu laisvalaikiu, tačiau ir tam tikra edukacija, netikėtu atradimu, kiekvienas pasijustų laukiamas ir svarbus.

JULIJA LAKYTĖ REKOMENDUOJA: 5 KRYPTYS KLASIKINĖS MUZIKOS GERBĖJAMS

1. Brėgenco operos festivalis (Austrija). Festivalio pagrindinė opera statoma ant Konstanco ežero sukonstruotoje judančioje scenoje. Nepakartojamas reginys, kurį sukurti kviečiami garsiausi pasaulyje režisieriai ir atlikėjai. Džiugu, kad tarp pagrindinių festivalio operos atlikėjų galima rasti ir garsių Lietuvos operos solistų pavardžių.
2. „Palais Garnier“ (Paryžius, Prancūzija). Vien įėjus į pastatą žadą atima jo ištaigingas interjeras, išdabintas marmuru ir auksu. Čia rodomi baleto, baroko operų spektakliai bei šiuolaikiniai jaunų kūrėjų darbai.
3. Elbės filharmonija (Hamburgas, Vokietija). Dešimt metų statytas įspūdingos architektūros pastatas stikliniu fasadu, kurio forma primena ledkalnį. Čia koncertuoja garsiausi pasaulio orkestrai ir klasikinės muzikos atlikėjai. Net jei vykstate pro šalį, neturėdami plano aplankyti koncerto, užeikite apžiūrėti pastato – jame organizuojami specialūs turai.
4. „Metropolitan Opera“ (Niujorkas, JAV). Vienas svarbiausių operos teatrų, diktuojantis tendencijas visam likusiam pasauliui. Kiekvienas šiame teatre pastatytas spektaklis savaip įspūdingas.
5. „Arena di Verona“ operos festivalis (Italija). Čia kiekvieną vasarą vykstantis festivalis – viso miesto šventė, į kurią suvažiuoja tūkstančiai operos gerbėjų iš viso pasaulio. Festivalio scena, įrengta Romos laikų amfiteatre, leidžia rodyti spektaklius 30 000 žiūrovų. ◆

Brėgenco operos festivalis po atviru dangumi prie Konstanco ežero (Austrijoje).

J. Lakytės asmeninio albumo nuotr.

GERIAUSIOS KAINOS JŪSŲ VERSLUI

be jokių paslėptų sąlygų!

SERTIFIKUOTA RFA

PAGAMINTA VOKIETIJOJE

MAŽAI DEGUONIES

Susisiekite su mumis darbo dienomis:

b2b@daisena.lt +370 616 77983 arba CoffeePlace.lt

Naujų patirčių ilgesys nuvedė į meno ir muzikos sostinę VIENĄ

„Darbas TUI grupėje man yra didelė privilegija“, – sako ketverius metus vienoje didžiausių pasaulio turizmo grupių dirbanti CEE svarbių klientų vadybininkė KARILĖ BAJARŪNĖ. Austrijos sostinėje įsikūrusi turizmo profesionalė dalijasi ne tik savo darbo užkulisiais, asmenine patirtimi, įkvepiančia nebijoti iššūkių, bet ir atskleidžia austrų kultūrinius ypatumus.

PARENGĖ – Goda Šleinytė-M.
NUOTRAUKOS – iš asmeninio albumo

„TUI Deutschland GmbH“ yra vienas didžiausių kelionių organizatorių Europoje, priklausantis TUI grupei, tačiau Lietuvoje šis vardas vis dar nėra itin plačiai žinomas. Kaip atsitiko, kad atsidūrėte būtent ten? Sakyčiau, dėl lemtingo atsitiktinumo. Daugiau nei septynerius metus dirbau atvykstamojo turizmo srityje Lietuvoje. Ir nors tikrai mėgavausi savo darbu, jaučiau stiprų pokyčių ir naujų iššūkių poreikį. Vieną rudens vakarą, šnekučiuodamasi su broliu, internete naršiau po užsienio darbo skelbimų portalus ir svajojau bent vienai žiemai išvykti ten, kur šiek tiek šilčiau, ir kartu išbandyti save nauju amplua. Taip akys užkliuvo už TUI įdėto skelbimo, lyg parašyto būtent man. Siūloma pozicija absoliučiai atitiko visus mano tuomečius norus. Tad išsiunčiau savo gyvenimo aprašymą ir po kelių pokalbių telefonu, o vėliau jau ir darbo pokalbio pačioje Vienoje susikroviau lagaminus naujam nuotykiui, kuris tęsiasi iki šiol.

Papasakokite, kaip atrodo Jūsų darbo diena, už ką esate atsakinga? Kas teikia daugiausia profesinio malonumo? Įmonėje esu atsakinga už partnerystes ir pardavimus Centrinės ir Rytų Europos regione (Čekija, Vengrija, Rumunija ir kt.) bei Baltijos šalyse.
Tipiškos darbo dienos neturiu. Su kolegomis dirbame lanksčiu grafiku, turime galimybę dirbti iš namų arba vykti į biurą. Visgi didelę mano darbo laiko dalį sudaro kelionės: renginiai, partnerių lankymas ir mokymų vedimas įvairiose šalyse arba pažintinės kelionės po įvairias TUI kryptis. Jei lieku Vienoje, visuomet einu į biurą – smagu susitikti su kolegomis ir apsikeisti naujienomis. Didžiausią profesinį malonumą jaučiu galėdama padėti partneriams ar kolegoms išspręsti iškilusias problemas. Galėdama būti naudinga jaučiuosi laiminga.

Kasdien susiduriate su įvairiausių tautybių keliautojų poreikiais. Ar jie labai skiriasi vienas nuo kito? Gal galėtumėte įvardyti įdomiausius skirtumus ar panašumus? Geras klausimas. Manau, kad keliautojai yra labiau panašūs nei skirtingi. Iš principo kiekvienas nori to paties – saugumo, turiningo laiko su šeima ar artimaisiais, kokybiškų paslaugų ir gero oro. Visa kita yra labai individualu ir priklauso nuo kiekvieno keliautojo asmeninių poreikių. Kaip vieną ryškiausių skirtumų galbūt galėčiau įvardyti tai, kad vokiškai kalbančių šalių keliautojai yra labiau linkę į pastovumą ir neretai kartoja savo atostogas rinkdamiesi tas pačias kryptis, tuos pačius viešbučius ir netgi savo mėgstamus kambarius. O kitų šalių keliautojai (pvz., iš Balkanų šalių) labiau ieško naujų potyrių ir naujų krypčių.

Kas labiausiai nustebino įsikūrus Vienoje? Ar teko susidurti su kokiais nors iššūkiais integruojantis į naują kultūrą? Nuo pat pirmos dienos Vienoje jaučiausi gerai. Kolegos ir kiti aplinkiniai žmonės mane priėmė svetingai ir įsileido į savo pasaulį. Jau prieš atvykdama į Austriją gerai kalbėjau vokiškai, tad šis įgūdis padėjo mezgant naujas pažintis ir nuo pirmų dienų leido gyventi visavertį socialinį gyvenimą. Tam tikrų sunkumų kėlė nebent tik austrų ir vokiečių kalbos dialektas. Pirmus mėnesius buvo sunku suprasti kolegas. Ir nors dabar problemų dėl kalbos nebeturiu, austrų dialekto prisijaukinti vis dar nepavyksta.

Austrijoje mane žavi glaudus žmonių ryšys su gamta ir tradicija sekmadienius skirti šeimai ar artimiesiems. Savaitgaliai įprastai leidžiami aktyviai. Viena turi labai gerai išvystytą dviračių infrastruktūrą ir didelę aktyvaus laisvalaikio pasiūlą: nuo viešųjų baseinų, atvirų visiems už nedidelį mokestį vasaros metu, iki teniso kortų, žirgynų, tinklinio aikštelių ir t. t.

Kas Jums pasirodė sunkiausia gyvenant ir dirbant svetimoje šalyje? Ar dažnai grįžtate į Lietuvą? Labiausiai pasiilgstu lietuvių kalbos. Esu baigusi VU Filologijos fakultetą, tad mano ryšys su kalba yra itin glaudus. Vienoje kartu su kitomis lietuvėmis dainuoju lietuviškų dainų ansamblyje, su kuriuo taip pat kartais dalyvaujame chorų festivaliuose.
Į Lietuvą grįžtu gana dažnai. TUI darbuotojams suteikia galimybę iki 30 darbo dienų per metus dirbti iš bet kurios užsienio šalies. Aš visuomet renkuosi Lietuvą. Taip pat neretai grįžtu tiesiog savaitgaliais. Laikas, praleistas kartu su šeima, man yra neįkainojamas.

Ko palinkėtumėte jaunam žmogui, kuris galbūt taip pat svajoja apie pokyčius, tačiau nedrįsta žengti pirmojo žingsnio? Įsiklausyti į save ir pasitikėti savo vidiniu vedimu. Pirmas žingsnis turėtų būti išsigryninti, ar tos svajonės iš tikrųjų kyla iš vidinio jausmo, ar galimai yra suformuotos aplinkos. Ir kai „norėčiau“ virsta „noriu“, sunku tampa nebe žengti pirmąjį žingsnį, o stovėti vietoje.

Galiausiai norisi paklausti rekomendacijų dėl muzikos, meno ar kultūrinių renginių vietų Vienoje, kuriose pačiai teko lankytis arba girdėjote puikių atsiliepimų? Viena visame pasaulyje garsėja kaip klasikinės muzikos sostinė, kurioje kūrė tokie muzikos genijai kaip W. A. Mozartas ir Beethovenas. Ir tikrai ne veltui. Mieste klasikinės muzikos kultūra yra itin gyva, o koncertų salės nuolatos pilnos. Kaip vieną gražiausių klasikinės muzikos renginių įvardyčiau kasmetį „Vasaros nakties koncertą“ (vok. *Sommernachtkonzert*), vykstantį Šėnbruno karališkųjų rūmų parke po atviru dangumi. Koncertas prasideda jau sutemus ir muzikos foną dar papildomai puošia nuostabios šviesos.
Na, o norinčiuosius pažinti kiek kitokį miesto veidą pakviesčiau pažvelgti į Vieną per galbūt šiek tiek neįprastą prizmę – džiazą. Pradedant nuo seniausio mieste veikiančio džiazo rūsio „Jazzland“, veikiančio nuo 1927 m., iki itin jaukių ir nedidukų džiazo barų, tokių kaip „ZWE“ ar „Frau Mayer“, kur koncertai neretai baigiasi atvira scena muzikantams (*Jam-Session*), norintiems savo muzika dalytis su visais. ◆

TUI

Live Happy

Atraskite pasaulį naujai su TUI

Platus pasirinkimas: Poilsinės ir pažintinės kelionės, viešbučiai, kruizai, slidinėjimo kurtai ir daug daugiau.

Kartu aplink pasaulį: Daugiau nei **120 krypčių** visame pasaulyje jūsų svajonių atostogoms.

Viskas iš vienų rankų: Daugiau nei **400 TUI viešbučių**, automobilių nuoma (TUI Cars), ekskursijos ir daug daugiau.

Dėmesys tvarumui: Kartu su **TUI Care Foundation** organizacija kuriame tvaresnio turizmo modelį ir šviesesnę ateitį.

Kelionės paskui ŽVAIGŽDES

LAURA BAGDONIENĖ,
„West Express“ rinkodaros vadovė

Patirti muzikos magiją – verta!

Mane žavi laiko patikrintos žvaigždės, kurios šviečia ryškiai jau daugelį metų. Dar labiau žavi tos, kurios aukštumų pasiekė savo sunkiu darbu, atkaklumu ar išskirtiniu talentu. Kartą Vatikano muziejuje gidė, pasakodama apie Michelangelo paveikslus, sakė, kad žmonės čia stovi ir verkia nuo grožio. Po kelių dienų vaikštinėdama Romos parku išgirdau policijos orkestro koncertą, jų instrumentai susiliejo su gamta, tos dienos emocija ir tikrai norėjosi verkti iš grožio. Nors ir esu populiariosios muzikos gerbėja – iš esmės muzika ir visi jos stiliai mane jaudina ir prisijaukina savaip.

Lietuvoje mane labiausiai sužavėjo Robbie Williamso koncertas, vykęs prieš 5 metus Vingio parke. Kitąmet keliavau į Rygą pasiklausyti Edo Sheerano. Praeitais metais lankiausi Londone, Vemblio stadione, Harry Styleso koncerte. Bet didžiausią įspūdį paliko užpernai britų grupės „Coldplay“ koncertas Varšuvoje.

Rygoje Edo Sheerano koncertas sutapo su mano gimimo diena. Bilietus įsigijau prieš 8 mėnesius ir jau 100 proc. žinojau, kur ir kaip sutiksiu gimtadienį. Vykome automobiliu. Kadangi miestas nėra labai didelis, o koncertas vyko *Lucavsala* saloje, kurią nesunkiai iš miesto centro gali pasiekti pėstute.

Kai „Coldplay“ koncertavo Varšuvoje (2022 m.), aviakompanija „Ryanair“ buvo atidariusi naują reisą Kaunas–Varšuva, tad įsigiję bilietus už žemą kainą Lenkijos sostinę pasiekėme gerokai greičiau nei automobiliu vykę draugai. Šis koncertas vainikavo smagiai praleistą laiką su draugais, nes vieno savaitgalio metu susipažinome su Varšuva, apsilankėme koncerte bei patikrinome naktinį šio miesto vakarėlių ritmą.

Harry Styleso koncertas buvo mūsų su mama ir seserimi vasaros kelionė. Londone apsistojome 4 dienoms, tad vieną dieną skyrėme Londonui pažinti, kitą dieną pramogoms – plaukėme Temzės upe, kilome į Londono akį, vakarieniavome dangoraižyje „SkyGarden“. Trečią dieną vyko rimtas parduotuvių šturmas, na, o koncertas buvo viso ko kulminacija. Vemblio stadionas pasiekiamas tiek metro, tiek miesto autobusais, tad tinkamai suplanavęs laiką stadioną pasieksi laiku ir gana patogiai.

Didžiausią įspūdį paliko „Coldplay“ koncertas. Vis dar prisimenu tą šiurpuliukų jausmą, kai daugiatūkstantinė minia dainuoja viena širdimi. Mus su vyru be galo sužavėjo idėja su šviečiančiomis apyrankėmis, kurias dalijo atvykstant į koncertą. Tos apyrankės švietė viso vakaro metu, sukurdamos milijono švieselių efektą. „Coldplay“ vokalistas Chrisas Martinas nuoširdžiai bendrauja su publika. Emocija buvo nepalyginama su jokiu kitu iki šiol lankytu koncertu, gali nemokėti dainų, gali net nebūti didis gerbėjas, bet ta muzika, efektai, tikrumas ir dainuojantis stadionas tiesiog įtraukia į muzikos magiją.

2023 m. vykusiame Harry Styleso koncerte didžiausią įspūdį paliko gerbėjų pasiruošimas. Kadangi koncertas vyko 5 dienas iš eilės, juokiamės, kad pusė Londono skendėjo rožinėse plunksnose. Harry turo pavadinimas „Love on tour“ diktavo aprangos kodą – rožinė, blizganti, pūkuota, plunksnuota ir pan. Kadangi nesu tokia atidi gerbėja, nekilo nė minties pasidomėti, ar yra koncerto aprangos kodas, jei nebūčiau pamačiusi pažįstamos „Instagram“ akimirkų iš šio koncerto, vykusio prieš kelias savaites Danijoje. Didelė klykiančių, dainuojančių ir mokančių visų dainų žodžius gerbėjų minia kūrė labai smagią ir šiltą atmosferą.

LAUROS PATARIMAI NORINTIEMS KELIAUTI Į ŽVAIGŽDŽIŲ KONCERTUS

- Bilietus pirkti tik iš oficialių svetainių arba iš geros reputacijos perpardavinėtojų.
- Jei negaunate bilieto, pvz., į koncertą Londone, bet turite pažįstamų, gyvenančių toje šalyje, paprašykite, kad jie patikrintų bilietų svetaines. Gali būti, kad su tos šalies IP adresu bilietų bus daugiau ir už prieinamesnę kainą.
- Įsigijote bilietą? Puiku! Nedelskite užsisakyti nakvynę iškart, nes artėjant koncerto datai nakvynės kainos trigubės, o padorių nakvynės variantų mažės.
- Būtinai apsistokite netoli koncerto vietos, nes po jo gali tekti pareiti pėsčiomis.
- Pasiplanuokite daugiau dienų, kad koncertas būtų vyšnaitė ant naujo miesto pažinimo deserto.
- Nepamirškite pasidomėti koncerto aprangos kodu.
- Keliaukite paskui žvaigždes!

> ***„DIDŽIAUSIĄ ĮSPŪDĮ PALIKO „COLDPLAY“ KONCERTAS. VIS DAR PRISIMENU TĄ ŠIURPULIUKŲ JAUSMĄ, KAI DAUGIATŪKSTANTINĖ MINIA DAINUOJA VIENA ŠIRDIMI.“***

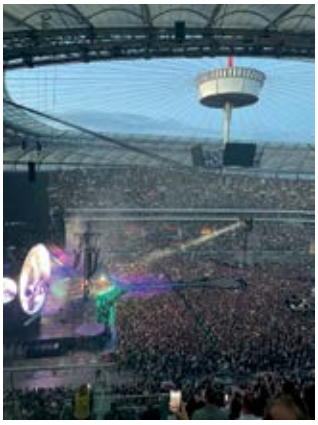

Nuotraukos – iš asmeninio albumo

AURELIJA KAZICKAITĖ,
„West Express“ Panevėžio biuro vadovė

Įspūdžiai iš Pink koncertų

Pink visada žavėjo savo idėjomis, požiūriu, stiliumi ir, aišku, muzika. Nesu išprotėjusi jos gerbėja, bet tai atlikėja, kurią net seku „Instagram“. Esu buvusi dviejuose jos koncertuose Varšuvoje, pirmąjį kartą 2019 m. – nusišypsojo laimė, gavau dovanų bilietą. Įspūdis buvo toks, kad riedėjo ašaros! Tad, kai pamačiau, kad ji vėl koncertuos Lenkijoje 2023 m., iškart nedvejodamos su draugėmis įsigijome bilietus. Tiksliau, laukėme, kol prasidės išankstinis bilietų išpardavimas. Bilietai kainavo maždaug po 57 Eur. Nors ir sėdėjome toli, tai netrukdė mėgautis koncertu. Trečiąkart, jei ji atvyks į Varšuvą, nepagailėsime bilietams pinigų, kad būtume kuo arčiau scenos.

Į Varšuvą abu kartus vykome „Ecolines“ autobusu dėl nedidelės kainos. O ir tikrai patogu, vakare išvyksti, per naktį važiuoji, atsibundi ryte jau Varšuvoje. Viešbutį taip pat rinkomės iš pigesnių ir netoli arenos „PGE Narodowy“, kur ir vyko koncertas, buvo patogu pasiekti areną viena stotele tramvajumi arba tiesiog pėstute.

Įspūdžiai ir emocijos iš koncertų – tiesiog nepakartojami! Šiurpas ėjo kūnu viso pasirodymo metu. Kas domisi Pink, žino jos akrobatinius triukus, šiltą bendravimą su publika, už širdies griebiančias melodijas ir dainų tekstus.

AURELIJOS PATARIMAI NORINTIEMS KELIAUTI PASKUI ŽVAIGŽDĘ

- ***Bilietų paieška / įsigijimas.*** Nieko sudėtingo. Jei domiesi kokia nors žvaigžde, tai sužinai apie jos gastroles, imi ir planuoji, į kurį miestą ar šalį patogiausia būtų vykti. Bilietų į koncertus galima gauti tikrai už priimtiną kainą, tik, žinoma, kas pirmesnis, tas gudresnis! Nors į savo dievuko koncertą tikrai nėra ko gailėti pinigų... Tos emocijos, kurias ten patiri, yra neįkainojamos!
- ***Ką verta žinoti, kaip pasiruošti koncertui.*** Ko nors specialaus tikrai nereikia, bent jau mes nė nekėlėme sau tokio klausimo. Svarbu apsirengti patogiai, o jei vietos stovimos, aukštakulnių galbūt geriau vengti. Labai smagu prisiderinti ką nors temiško, žaismingo, daug kas taip daro, pavyzdžiui, akis pasidažėme rožiniais šešėliais ir kūną išsiblizginome rožiniais blizgučiais. ➛

RŪTA BALTRŪNĖ,
„West Express“ produktų skyriaus vadybininkė

Kaip sumedžioti Davido Garreto autografą

Aš keliauju paskui klasikinės muzikos superžvaigždę, smuiko virtuozą Davidą Garrettą. Mane žavi jo 120 proc. atsidavimas tam, ką daro, intelektas, begalinė aistra, talentas, charizma... Jo koncertuose lankausi jau nuo 2014 m. – vykau į Berlyną stebėti jo turo „Classic Revolution“, 2016 m. Frankfurte klausiau klasikinio koncerto smuikui ir orkestrui „Alte Opera“, kitą kartą turo „Explosive“, 2017 m. – Vilniuje „Explosive“, 2019 m. – Vilniuje „Unlimited“, 2023 m. – Romoje „Iconic“, o 2024 m. vyks jo turas „Iconic“ Vilniuje, kuriame galbūt vėl apsilankysiu.

Pastaroji išvyka 2023-iųjų liepą į Romą buvo absoliutus ekspromtas: penktadienį su kolega dalijomės įspūdžiais apie lankytus koncertus ir taip bekalbant atsidariau peržvelgti D. Garetto vykstančio turo datas ir miestus. Kadangi Romoje jau esu buvusi, galvoju, pasimėgausiu kelione – nereikės bėgioti po lankytinus objektus, tad vienas du trys ir bilietai į koncertą jau mano el. pašto dėžutėje... ir tik tuomet teko ieškoti skrydžio bilietų ir apgyvendinimo. Jei būčiau vadovavusis logika ir praktiškumu, pažiūrėjusi, kiek tomis dienomis kainuoja skrydžio bilietai, tikriausiai arba būčiau keitusi miestą, arba apskritai būčiau likusi be koncerto. Bet tai ir yra aistra – kai praktiški patarimai lieka antrame plane ir visai nesvarbu, kad Romoje liepą +39 °C.

Įsimintina ir pirmoji išvyka prieš beveik 10 metų į Berlyną. Įspūdžiai iš šio koncerto viršijo lūkesčius: „Mercedes-Benz“ arena absoliučiai pilnutėlė, nepakartojamas muzikos, šviesų ir smuiko šou... Na, o kitą dieną – visiškas išsitaškymas *shoping'e*, kurį ribojo tik automobilio bagažinės tūris ir balansas CC. Tos kelionės metu garsiai pasvajojau: o kad atvyktų Garrettas ir į Vilnių! (Ir štai 2024 m. jau bus trečiasis jo koncertas Lietuvoje.)

Taip pat viena įsimintiniausių išvykų 2016 m. buvo į Frankfurtą, kur klausiau koncerto „Alte Opera“. Būtent čia netikėtai gavau AUTOGRAFĄ! Su drauge įsigijome bilietus į vakarinį klasikinės muzikos koncertą, kur pirmuoju smuiku griežė D. Garrettas. Žinojome, kad vyksta ir dienos koncertas. Kadangi atvykome anksčiau, nusprendėme apsižvalgyti, kur ta opera, ar toli eiti nuo viešbučio... Taip mums sukant ratus aplink ją pasipylė žiūrovai iš dieninio koncerto, o prie šoninio išėjimo susidarė nedidelis 10–15 žmonių būrelis. Laikas neribojo, tad ir mes ten sustojome, netrukus supratusios, kad čia ištikimiausi gerbėjai laukia išeinančio atlikėjo, jog gautų autografą. Manote, prailgo ta valanda laukimo? Niekis! Jaučiausi devintame danguje! Vakare klausiausi koncerto su neblėstančia šypsena ir rankoje gniaužiamu bilietu su autografu.

Emocijos keliaujant paskui savo žvaigždę sunkiai nupasakojamos: jas išgyvena kiekvienas gerbėjas, sporto sirgalius, kolekcionierius, keliautojas, kurie apibūdinami dviem žodžiais – aistringi žmonės. Paširdžius kutena jau vien mintis apie būsimą įvykį; pasiruošimas tampa malonia įtampa, na, o vyšnia ant torto – pats renginys. Ne paslaptis, užgesus šviesoms, ištuštėjus salei, sukirba liūdesys, kad viskas baigėsi. Bet tai tik labai trumpam, nes iškart nušvinta mintis: nauja kelionė prasideda!

> ***MANOTE, PRAILGO TA VALANDA LAUKIMO? NIEKIS! JAUČIAUSI DEVINTAME DANGUJE!***

Asmeninio albumo nuotr.

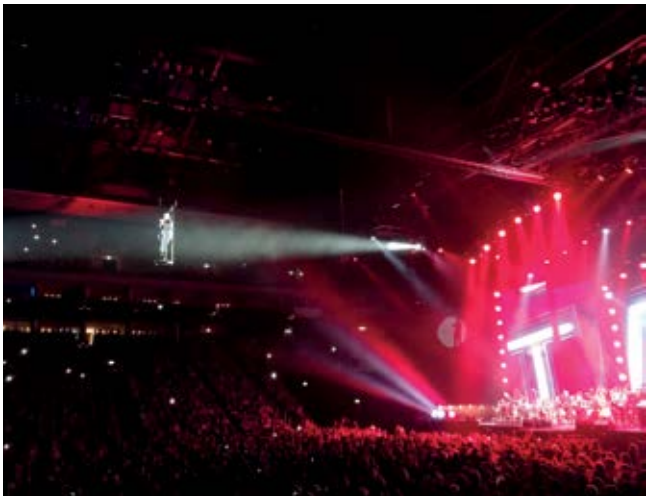

Paširdžius kutena jau vien mintis apie būsimą įvykį; pasiruošimas tampa malonia įtampa, na, o vyšnia ant torto – pats renginys.

RŪTOS PATARIMAI NORINTIEMS KELIAUTI PASKUI ŽVAIGŽDĘ

- Įprastai koncertiniai turai vyksta ilgesnį laiko periodą, tad peržiūrėjus miestus ir datas galima pasirinkti optimalų variantą susisiekimo prasme: patogūs skrydžiai ar nuvykimas.
- Rekomenduoju pasilikti kelias dienas prieš ar po koncerto pažinčiai su tuo miestu: gal vyksta kiti renginiai, parodos ar tiesiog miesto šventės.
- Pasirinkti patogią nakvynės lokaciją: jei tai ne filharmonija ar teatras (kas, tikėtina, yra miesto centre), o stadionas ar koncertų salė – pasidomėti nuvykimu ir parvykimu (viešasis transportas po koncerto gali ir negelbėti).
- Aprangą diktuoja vieta: tik kartą teko apie tai pagalvoti, kai vykau į Frankfurto „Alte Opera“; ilgos suknios neprireikė, bet pagarba aplinkai ir atlikėjams turi būti.
- Patarimas, jei keliaujate be plano: išsirinkti miestą, kuris „užkabino“, ir pirkti bilietus į koncertą. O tuomet vadovaukitės visais aukščiau išvardytais punktais nuo antrojo. ◆

Finnair skrydžiuose - nauja kokybės patirtis

Atnaujinome tolimųjų skrydžių lėktuvų erdves ir dizainą, tam, kad su inovatyvia verslo klase bei nauja *Premium Economy* klase, mūsų skrydžiai Jums suteiktų dar daugiau patogumo ir pakylėtų į naują patirties lygį.

Iki pasimatymo Finnair skrydžiuose

✈ finnair.com

FINNAIR 100

oneworld

PRAMOGOS KRUIZINIUOSE LAIVUOSE:

nuo atrakcijų virtualiojoje realybėje iki pasaulinio lygio žvaigždžių koncertų

Kruizinės atostogos – tai ne tik unikali galimybė ilsėtis grožintis besikeičiančiais vaizdais ir per vieną kelionę aplankyti kelias šalis, tai ir įsimintinas nuotykis pramogaujant įspūdingo dydžio laive. MSC kruizai – vieni elegantiškiausių kruizinių laivų, stebinantys inovatyvių technologijų sprendimais ir ypač didele pramogų gausa. Kiekvienos kelionės metu vyksta įvairios šou programos, kasdien skirtingos ir net 2 kartus per vakarą. Jas kuria profesionalūs muzikantai, šokėjai, akrobatai, iliuzionistai ir daug kitų charizmatiškų atlikėjų. Apie tai, kaip organizuojami įspūdingi renginiai kruiziniuose laivuose, kalbamės su vienos didžiausių pasaulyje kruizų kompanijos „MSC Cruises“ pramogų vadovu STEVE'U LEATHAMU.

PARENGĖ – Rūta Adamonytė
NUOTRAUKOS – „MSC Cruises“ archyvo

Papasakokite apie renginius ir pramogas, organizuojamas „MSC Cruises“ laivuose: kaip kuriate programas, ką unikalaus siūlote keliautojams? Savo kruiziniuose laivuose organizuojame šimtus veiklų ir renginių. Mūsų tikslas – pasiūlyti didžiulį pasirinkimą pramogų įvairiai auditorijai (nuo vaikų iki senjorų) dienos ir vakaro metu. Svarbus ne tik veiklų pobūdis, bet ir jų laikas. Tarkime, Pietų Amerikoje vakarojame iki vėlumos, o Šiaurės Europoje dieną pradedame anksčiau.

Programas kuriame atsižvelgdami ir į konkrečias maršruto šalis, taip parodome pagarbą to krašto, į kurį atvykstame, kultūrai. Visos kelionės metu siūlome gyvą muziką, teatro spektaklius ir teminius renginius. Pavyzdžiui, kviečiame klausytis pianinu atliekamos klasikinės muzikos denyje prie baseino stebint poliarinę pašvaistę Šiaurės Europoje arba šokti pagal gyvai atliekamą salsos pasirodymą išplaukiant iš Rio de Žaneiro. Tokie renginiai išryškina natūralų vietovės grožį ir sukuria neišdildomų prisiminimų.

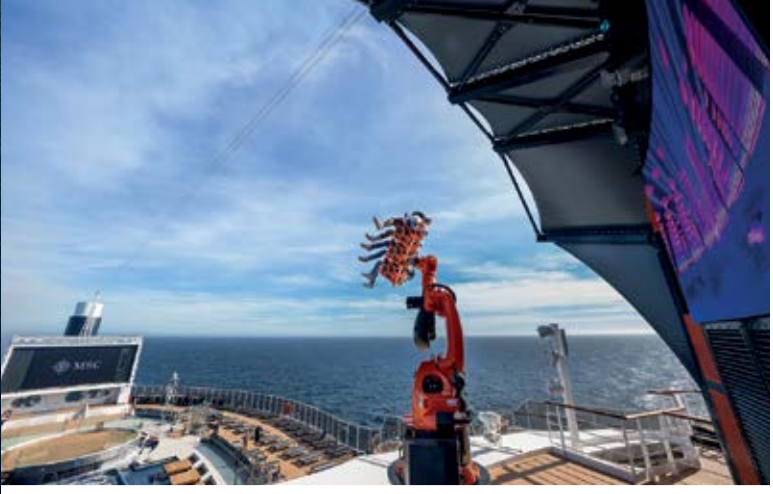

Naujovė, kurią noriu paminėti, tai – MSC gatvės teatras, kurio metu pasirodo netikėtos staigmenos: nuo žaibiškų *flashmob'ų* iki akrobatų, magų ar gatvės muzikantų pasirodymų. Idėja – sukurti netikėtumo ir tyrinėjimo atmosferą. Juk keliaujame po pasaulį (*šypsosi*). Mūsų kokybiškų renginių programomis kasdien mėgaujasi šimtai tūkstančių žmonių, todėl norime kaskart nustebinti, kad svečiai pamatytų ir išgirstų ką nors naujo.

Kokias apskritai renginių / pramogų tendencijas pastebite: ką labiausiai mėgsta šiuolaikiniai keliautojai? Svečiai mėgsta dalyvauti archetipiniuose renginiuose, šokti grojant gyvai muzikai, dainuoti karaokę, dalyvauti viktorinose ar lankytis teatro pasirodymuose. Bet išskirčiau keletą pagrindinių tendencijų. Pirma, toliau populiarėja geros savijautos sritis, tad rengiame daug naujų veiklų – nuo garso meditacijos iki jogos skambant gyvai didžėjaus muzikai (*Live DJ Yoga*), kuri visada pritraukia didelę susidomėjusiųjų grupę. Antra, juntama didžiulė technologijų įtaka, dėl to 2023 m. pristatėme net keletą naujienų – dronų lenktynes virtualiojoje realybėje (VR), interaktyvius žaidimų šou ir naujausius žaidimus „Arcade Gaming". Šios pramogos suteikia išties nuostabių akimirkų ir įspūdžių.

Kaip būtų galima suskirstyti pramogas pagal keliautojų pomėgius, skonį ar amžiaus grupes? Mūsų komanda puikiai žino, ką pasiūlyti įvairaus amžiaus grupėms, tačiau pastebėjome, kad nemažai mūsų svečių noriai dalyvauja ne stereotipiškai pagal amžių skirstomose veiklose. Ypač tai pastebima šokių pamokose, pavyzdžiui, į ankstyvuosius rytinius šokius (*Breakfast Rave*) susirenka ne tik šeimos su mažyliais, matome, kad pajudėti pagal madingiausią šokių muziką kartu ateina ir daug senolių.

Apskritai, vienu metu laive vyksta daugybė pramogų, iš kurių svečiai gali pasirinkti: klubas vaikams, muzikos salonai, žaidimai, viktorinos, sporto renginiai, gatvės teatras, kino filmai, vandens parkai, vaizdo žaidimų pasažai. Taip pat veiklos, skirtos sveikatingumui palaikyti, jogos praktikos, teminės paskaitos, SPA centrai. Adrenalino mėgėjams patiks pasivažinėjimas automobiliais *Dodgem Cars*, *Adrenalin Rides*, riedučiais *Roller Rinks*, laipiojimas. Jaunimas laivuose gali rinktis iš penkių klubų, kuriuose gausu inovatyvių technologijų ir įrangos. Dirbame su tokiais partneriais kaip „Lego", „Chico", „MasterChef" ir „Guinness World Records", siekdami pasiūlyti kuo nuostabiausių įspūdžių. ➛

Įdomu sužinoti ir apie koncertus: kokie išskirtiniai, žinomi pasaulio atlikėjai ar pasirodymai vyko MSC kruiziniuose laivuose? Dirbame su geriausiais pasaulio talentais, rengiame menininkų atrankas, perklausas nuo Azijos iki Amerikos, nuo Afrikos iki Europos. Vienas iš pavyzdžių – mūsų nauja „Big Band“ patirtis „MSC Euribia“. Kuravome 7-ių dienų gyvos muzikos programą su dvidešimties žmonių grupe, rinkome muzikos atlikėjus iš Italijos, Vengrijos ir Prancūzijos, dainininkus iš Jungtinės Karalystės ir techninę komandą iš Italijos, Vokietijos bei JAV. „MSC Cruises“ iš tiesų gali didžiuotis bendradarbiaudama su garsiausiomis pasaulio ikonomis. Nuostabioji Sophia Lauren per mūsų pasakiškus atidarymo renginius laimina savo ypatinga išvaizda ir įkvepiančia kalba. Mūsų laivuose yra pasirodžiusių daugybė įžymybių, tokių kaip Andrea Bocelli, Nile Rodgers & Chic, Rag & Bone Man ir daugelio „Grammy“ laureatas Ne-Yo, neseniai koncertavęs Niujorke. Tačiau tikrosios mūsų laivų žvaigždės yra įgula, visada daug sunkiai ir atkakliai dirbanti, kad kaskart keliautojams sukurtų nuostabią atmosferą.

FAKTAI APIE KOMPANIJĄ „MSC CRUISES“:

• sparčiausiai augantis, trečias pagal dydį pasaulyje kruizų prekės ženklas, aktyviai veikiantis Karibų jūros, Šiaurės Amerikos ir Tolimųjų Rytų rinkose;
• kompanijos laivai ištisus metus plaukioja Viduržemio jūroje ir Karibuose, o sezoniniai maršrutai apima Šiaurės Europą, Pietų Ameriką, Pietų Afriką, Aziją, Šiaurės Ameriką, Dubajų, Abu Dabį, Katarą, Egiptą, Raudonąją jūrą ir Saudo Arabiją.
• „MSC Group“ būstinė įsikūrusi Ženevoje, Šveicarijoje. Iš viso kompanijoje dirba per 30 tūkst. darbuotojų, aptarnaujančių kruizines keliones daugumoje pasaulio šalių.

„West Express“ kelionių ekspertės LAUROS ŠEPETIENĖS patirtis: „Keliaujant su „MSC Cruises“ man labiausiai įstrigo tai, kad šios kompanijos laivai turi savo „namų“ kvapą (jo galima nusipirkti ir laivo parduotuvėse). Vos įžengus į laivą apgaubia malonus aromatas ir kaskart sugrįžęs jį jauti, tai tarsi namų jausmas, sumišęs drauge su pažinimo, *wow* efektu, kuriančiu neatsispiriamos traukos kruizams jausmą. Ne veltui klientai kartoja kruizus, dažnai prisiriša prie vienos kompanijos, nes jie žino, ko tikėtis, kas jų lauks, kad bus nustebinti, priblokšti. Visa tai kuria nepaprastus atostogų prisiminimus.
Kalbant apie pramogas „MSC Cruises“ laivuose labiausiai džiugina gyvos muzikos ir stilių įvairovė. Man patinka vakariniai renginiai, visada laukiu vyrukų grupės, kurie vaidina robotus ir tiek išlanksto kūną, kad nuolat šiurpas eina. Taip pat labai žavi laivai su promenadomis, kur jautiesi kaip mieste, vaikščiodamas ne koridoriais, bet pėsčiųjų alėja. O „dangus“ – tai jūros gelmė, tai miestų panoramos.“

PATARIMAI RENKANTIS KRUIZINES KELIONES

• **Pagrindiniai kriterijai: įdomus maršrutas ir laivo naujumas.** Jei laivas naujas, maršrutas tampa antraeiliu dalyku. Užpernai buvo paleistas „MSC World Europa“ laivas, pradžioje plaukiantis po Emyratus, o paskui tęsiantis tradicinį Viduržemio jūros maršrutą ir jame laisvų kajučių rasti yra sudėtinga. 2023 m. Kopenhagoje buvo pakrikštytas „MSC Euribia“. Užpernai Norvegijos fiordus raižė ne pats naujausias laivas, bet kruizo kainos buvo išties labai žemos, o šiemet laivas naujas, kainos aukštos ir abiem atvejais vietų reikia ieškoti su žiburiu.
• **Mėgaukitės poilsiu jūroje.** Anksčiau asmeniškai ieškodavau maršruto, kur būtų kuo mažiau dienų praleidžiama jūroje, bet praplaukęs kruizu supranti, kad diena jūroje tiesiog privaloma. Laivas kasdien stoja kitame uoste, tad kankinamas pažinimo troškulio skuodi, vos tik prasiveria durys. Jei tai pirmas kartas tame mieste, spaudi iki maksimumo ir įleki į laivą su paskutiniu laikrodžio dūžiu. Ir taip kasdien... Tad diena jūroje tampa kaip savaitgalis per darbo savaitę. Laikas sustoja, nereikia anksti keltis, gali pasimėgauti lėtais pusryčiais, pasideginti, dalyvauti šokių pamokose ar pasilepinti masažu. Diena jūroje nėra nuostolis, tai poilsis vidinei baterijai įsikrauti.
• **Ar laivuose supa?** Laivuose supa, jei plauki tik piktomis jūromis (tarkime, Šiaurės jūra) arba vandenyne, kur tiesiog net ir esant geram orui vandens masė labiau išlinguoja. O plaukiant šiltų kraštų jūromis nesupa. O jei visgi sunegaluojate, laivo registratūroje visada galima paprašyti tablečių nuo supimo.
• **Kalbos barjeras – ne kliūtis.** Klientai kartais klausia, ar pavyks susiorientuoti, susikalbėti laive nemokant anglų kalbos. Laive dirba personalas iš įvairiausių šalių ir jie tikrai visi labai geranoriški – susikalbėti galima pasitelkus rankas, nupiešti ar pavaizduoti. Kitas variantas yra programėlė „SayHi“ – pasirinkus kalbą, galima įgarsinti, ko norite paklausti, ir ji tuoj pat išvers į norimą kalbą.
• **Kokį maršrutą rinktis ir nuo ko pradėti.** Svarstantiesiems rekomenduočiau pradėti nuo paprastų laivų, bet įdomių maršrutų ir tuomet kelti kartelę aukštyn. Pradėjus nuo naujausio laivo, visi kiti atrodys per prasti, nors taip tikrai nėra. Šiuo metu siūlomas išties įdomus kruizas plaukiant su „MSC Splendida“ laivu iš Stambulo, aplankant įvairius miestus, salas. Žiemą labai smagu ir įspūdinga plaukti po Karibus ar Jungtinius Arabų Emyratus.
Rekomenduoju pamiršti visus girdėtus mitus apie kruizus ir tiesiog pabandyti kad ir nuo trumpesnio vos poros dienų, o tuomet bus aišku, ar tai jūsų tipo atostogos, ar ne. ◆

KAI SUSITINKA TRADICIJOS IR NAUJOVĖS

PAŽINKITE DUBAJAUS, ABU DABIO IR KATARO STEBUKLUS

Šiemet mūsų kruizuose po Dubajų, Abu Dabį ir Katarą keliautojų laukia kylantys dangoraižiai, šurmuliuojantys turgūs ir saulėlydžiai kopose.

Plaukdami pro gamtos stebuklus, tyrus paplūdimius, istorinius rūmus ir įspūdingus šiuolaikinių miestų vaizdus, būsite pakerėti regiono grožio, tradicijų bei naujovių.

Siūlomi septynių dienų kruizai ir ilgesni, iki 27 naktų trunkantys *Grand Voyages*, todėl užsisakykite kelionę dabar ir atraskite unikalų šio regiono žavesį.

Daugiau informacijos: msccruises.com

MSC CRUISES

Discover the Future of Cruising

MENAS *organizuoti keliones*

„Kelionės organizavimą galima sulyginti su mėgstamo muzikinio kūrinio atlikimu. Kelionių organizatorius – tarsi gerai suderintas orkestras. Kiekvienas orkestro muzikantas turi puikiai išmanyti savo partiją, būti gerai susigrojęs su kitais orkestro nariais ir atlikti būtent tą melodiją, kurios pageidauja keliautojas. O pageidavimai gali svyruoti nuo polkos su ragučiais iki simfonijos. Tik kelionių organizatorius neturi galimybės pusę metų repetuoti ir koncerto metu atlikti patį gražiausią savo kūrinį. Mes atliekame jį kasdien“, – sako vieno didžiausių Lietuvoje tarptautinių kelionių organizatorių „Coral Travel“ rinkodaros vadovė Baltijos šalims OLGA BELOVA.

PARENGĖ – Rūta Adamonytė

K. Sabaliauskaitės nuotr.

Keliautojai dažnai neskiria kelionių agentūros nuo kelionių organizatoriaus. Gal galite pasidalyti, kuo jie skiriasi? Kelionę galima organizuoti savarankiškai arba kreiptis į patyrusį kelionių agentą, kuris patars, nuramins, padės pasirinkti tinkamiausią variantą pagal norus ir galimybes bei sutvarkys

> ***KELIONĖS PATIRTIS PRASIDEDA GEROKAI ANKSČIAU, NEI ŽMOGUS ĮSĖDA Į LĖKTUVĄ AR JO KOJOS PASIEKIA PAPLŪDIMIO SMĖLĮ ARBA BASEINĄ. JI PRASIDEDA NUO NORO KELIAUTI SUVOKIMO.***

visus rezervacijos klausimus. Už agento stovi kelionių organizatorius, kuris yra sudaręs sutartis su oro linijomis, viešbučiais, priimančiąja šalimi, sprendžia nesklandumus kelionės metu ir atsako į pretenzijas. Tad, tęsiant muzikinę temą, kelionių agento vaidmenį galima prilyginti pagrindinių atlikėjų (*front man*) vaidmeniui koncerte, o kelionių organizatorius yra tarsi užkulisiai (*back stage*), apie kuriuos keliautojai dažnai nė nepagalvoja.

Kaip kuriama kelionės patirtis, kaip konstruojama kelionė? Kelionės patirtis prasideda gerokai anksčiau, nei žmogus įsėda į lėktuvą ar jo kojos pasiekia paplūdimio smėlį arba baseiną. Ji prasideda nuo noro keliauti suvokimo. Kelionių operatorių ir agentūrų reklamos,

> ***DIDŽIAUSIAS MENAS SUORGANIZUOTI KELIONĘ TAIP, TARSI VISKAS VYKSTA SAVAIME, BE PAPILDOMŲ PASTANGŲ IR KELIAUTOJO APMĄSTYMŲ.***

nuomonės formuotojų ir TV laidų vedėjų patarimai bei nuotraukos skatina noro formavimą. Keliautojas, pats to nepastebėdamas, pradeda rinkti informaciją ir svarstyti galimus kelionės variantus. Tai yra pirma patirtinė stotelė. Turėdamas prieigą prie didžiulio kiekio bendros ir stokodamas konkrečios informacijos, būsimas keliautojas patiria įtampą dėl neapibrėžtumo. Tarkime, 5 asmenų šeima su mažais vaikais ketina apsistoti viešbutyje ir jai rūpi, ar kambarys bus patogus ir talpus, koks bus jo suplanavimas, kad ir vaikai, ir tėvai turėtų pakankamai erdvės, koks bus vaizdas pro langą ir kaip toli teks eiti prie paplūdimio. Pačiam keliautojui išsirinkti ganėtinai keblu, nes vien Turkijoje yra daugiau nei 800 viešbučių. Agentas šiuos viešbučius puikiai pažįsta, yra asmeniškai juose lankęsis ir gali sumažinti įtampą dėl netinkamo pasirinkimo.

Antra stotelė, kai padedamas agento arba savarankiškai žmogus priima sprendimą. Tai – labai atsakingas etapas, nes būsimas keliautojas patiria didžiulį spaudimą, juk investuoja į kelionę ne tik savo pinigus, bet ir laiką. Atostogos yra įvykis, kurio žmogus labai laukia, į kurį sudeda daug vilčių ir lūkesčių. Baimė nusivilti pačiam ir nuvilti kartu keliaujančiuosius turi labai daug reikšmės planuojant kelionę. Keliautojas, kreipdamasis į kelionės agentą, pasidalija su juo atsakomybe, nes agentas suteikia žmogui supaprastintą, apčiupinėtą, susistemintą informaciją, kuri yra sujungiama su keliautojo lūkesčiais. Jeigu kelionėje kas nors neatitinka jo lūkesčių, jis visada žino, kur kreiptis, ir jaučiasi saugus.

Trečia kelionės patirties stotelė yra pati maloniausia – kelionės laukimas. Jis gali būti visaip valdomas, pagražinamas, patobulinamas, keliautojui suteikiama informacija apie tai, kas toje vietoje, į kurią jis pasirinko keliauti, vyksta, kokios galimos pramogos jo laukia, kokia tuo metu bus temperatūra.

Ketvirta stotelė yra pati kelionė. Didžiausias menas suorganizuoti kelionę taip, tarsi viskas vyksta savaime, be papildomų pastangų ir keliautojo apmąstymų. Dėl tokios „nematomos“ patirties sukūrimo kasdien dirba tūkstančiai turizmo industrijos žmonių, o kelionių organizatorius privalo užtikrinti, kad viskas vyks sklandžiai ir be streso, nes kiekviena kelionė – tai didelis nuotykis, dovanojantis laimę.

Paskutinis kelionės etapas, penktoji stotelė, kai pailsėjęs, laimingas žmogus grįžta namo ir dalijasi informacija bei džiaugsmu su aplinkiniais.

Nuo ko priklauso kelionės sėkmė žiūrint iš kelionių profesionalų perspektyvos? Kelionės sėkmė priklauso nuo suderinamumo, profesionalumo, gebėjimo greitai ir tiksliai perduoti informaciją ir mokėjimo suprasti keliautojo lūkesčius. Iš kitos pusės, pagrindinė turizmo industrijos vertybė yra patikimumas – kelionių organizatorius renkasi tik patikimas oro linijas ir viešbučius patikimose kryptyse, kelionių agentūra bendrauja tik su patikimai ir skaidriai veikiančiais kelionių operatoriais, keliautojas užsakinėja kelionę tik per patikimą agentūrą.

Ar yra pasitaikę kuriozinių situacijų? Viena tokių situacijų buvo, kai pavargusi pagyvenusių asmenų pora po 7 val. skrydžio, jau sutemus, atvyko į viešbutį. Sutuoktiniai buvo užsisakę viešbučio kambarį su vaizdu į vandenyną. Įėję į kambarį, be tamsos, jie nieko nematė ir negirdėjo. Moterį ištiko isterija, vyras naktį skambino kelionių organizatoriui ir aiškinosi, kur paslėpė vandenį. Ėmėmės psichologo vaidmens ir raminome poilsiautojus. Atėjo rytas ir už lango jie pamatė nuostabų vandenyną.

Dar viena labai juokinga situacija buvo, kai moteris išvyko viena atostogauti į Graikiją ir nusprendė, kad viešbutis, kuriame apsistojo, jai netinka, nes „jame ji jaučiasi nesaugiai“. Apie tai ji parašė savo vyrui ir nuėjo pasimėgauti SPA malonumais. Tuo metu susirūpinęs vyras, gavęs žinutę dėl „nesaugumo“, paskambino mums ir pagrasino teismais bei susidorojimu, nes negalėjo prisiskambinti žmonai, turbūt ją jau pagrobė, ir pareikalavo, kad tuoj pat nuvyktume į viešbutį ir viską sutvarkytume.

Kita situacija. Moteris su vaikais nuvyko atostogauti į Egiptą ir kambaryje pamatė skruzdėlę. Tokių atvejų pasitaiko net ir geriausiuose viešbučiuose, ypač jei tai yra 1-as aukštas, o aplinkui yra sodų. Užuot skambinusi į registratūrą, ji paskambino vyrui, tada šis paskambino mums, paaiškino, kad ji savo kambaryje pamatė didžiulį gyvį, ir pagrasino, kad jeigu mes tuoj pat nesutvarkysime situacijos ir neperstatysime viso viešbučio, tas viešbutis bus susprogdintas.

Taigi, pasitaiko ne tik situacijų, kurios būna ir yra valdomos, bet ir tokių, kai kelionių organizatorius turi suteikti psichologinę pagalbą.

> ***NE BE REIKALO LYGINU TURIZMO ORGANIZATORIŲ IR KELIONIŲ AGENTŪRŲ VEIKLĄ SU GERAI SUDERINTU ORKESTRU.***

Kas padeda likti psichologiškai sveikiems patiems? Turizmas dažniausiai asocijuojasi su didžiuliu džiaugsmu, patyrimu, atradimo laime. Daugiausia pasitenkinimo teikia būtent laimingi keliautojų veidai, gražūs jų atsiliepimai ir tai, kad jie grįžta vėl. Realybėje turizmo užkulisiai yra labai įtempti, reikalaujantys daug bendravimo, empatijos, bet kartu ir savo specialybės išmanymo. Šioje srityje gali dirbti tik psichologiškai stiprūs, gebantys susidoroti su neapibrėžtumu žmonės. Organizuodami kelionės turime būti pasiekiami visą parą, spręsti problemas su derama pagarba ir greitai. Ne be reikalo lyginu turizmo organizatorių ir kelionių agentūrų veiklą su gerai suderintu orkestru. ◆

Aukščiausios kokybės kelionių paslaugos – **www.coraltravel.lt.**

Kodėl verta keliauti PASKUI MENĄ *po visą pasaulį?*

Ką duoda šiuolaikinio meno pažinimas? Kokie yra meno vertinimo kriterijai? Kaip kelionės paskui meną įkvepia pokyčiams? Apie tai kalbamės su meno istorijos magistro laipsnį Sent Andruso universitete Škotijoje įgijusia kuratore, šiuolaikinio meno rinkos eksperte, galerijos „TEMA Projects“ įkūrėja JUSTE JONUTYTE.

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

Organizuojate meno keliones, papasakokite, kokias šalis ir meno objektus, Jūsų akimis, verta aplankyti? Meno kelionės būna individualios arba grupinės. Grupinės kelionės derinamos prie svarbiausių meno renginių (pvz., bienalių) arba meno savaičių, arba vyksta ten, kur pažįstame daug vietos kuratorių ar menininkų. Vasarą vykome į Tbilisį. Čia patekome pas labai įdomius menininkus, kurių aplankyti paprastai atėjus iš gatvės nepavyktų. Apžiūrėjome įdomias meno kolekcijas, skaniai pavalgėme. Šiose meno kelionėse yra labai svarbi ne tik meninė programa, bet ir kultūrinė dalis.

Individualių kelionių metu su klientais lankome meno muges. Dalis klientų vyksta išsirinkti kūrinių, kuriuos nori įsigyti. Tokios kelionės sukasi apie svarbiausias pasaulio meno muges, vykstančias Bazelyje, Majamyje, Paryžiuje. Strategiškai patogiausia keliauti į šias muges, nes jose gali pamatyti kūrinių iš kokių 200 kruopščiai atrinktų pasaulio galerijų. Aplankyti tokio kiekio, važinėjant atskirai, turbūt nė per metus nespėtum. Šiose mugėse galima apžiūrėti kūrinius iš Londono, Honkongo, Los Anželo ir kitų pasaulio miestų galerijų.

Grupinės ir individualios meno kelionės labai skiriasi, nes jų skirtingi tikslai. Kelionės su grupe yra skirtos pamatyti, ką kuria kitų šalių menininkai, kaip atrodo jų studijos, kokie jų minčių procesai, taip pat susipažinti su kitų kolekcionierių strategijomis, pasižiūrėti, ką jie yra namuose surinkę, o ir, žinoma, užmegzti ryšius su kitais meno mėgėjais. O individualios kelionės skirtos konkrečiam rezultatui pasiekti.

MENO KELIONĖSE YRA LABAI SVARBI NE TIK MENINĖ PROGRAMA, BET IR KULTŪRINĖ DALIS.

Asmeninio albumo nuotr.

Kur planuojate apsilankyti artimiausiu metu ir kokiais tikslais? Gruodį, dar prieš Kalėdas, su Vilniaus Naujamiesčio rajone įsikūrusia galerija „TEMA Projects“ esame pakviesti dalyvauti *Art Basel* savaitėje, *Untitled* mugėje Majamyje. Tai vienintelė Lietuvos galerija, ten dalyvausianti šiais metais. Važiuosime pristatyti lietuvių menininkių, tokių kaip Lina Lapelytė, Vita Zaman, Eglė Jauncems ir kt. Kartu, manau, rasiu laiko pavedžioti kolekcionierius po *Art Basel* mugę.
Vasarį norėčiau nuvykti į Meksikos ir Los Andželo meno muges. Iš esmės kiekvienais metais apsilankau keletoje tradicinių vietų. Pirmoje metų pusėje vyksiu į Venecijos bienalę. Birželį keliausiu į *Art Basel* Šveicarijoje. Ten 5 dienas konsultuosiu kolekcionierius iš Lietuvos ir Latvijos. Kiekvienų metų spalį vyksta pagrindinės Londono ir Paryžiaus mugės *Frieze* ir *Art Basel*. Čia taip pat planuoju nuvykti. Tokios mano pagrindinės meno kryptys. Bet 2024-ieji ir Vilniuje bus labai įdomūs, nes bus atidaryta Baltijos trienalė, rengiama tik kartą per trejus metus. Ten tikrai apsilankysiu. Gero meno galima pamatyti ne tik užsienyje, bet ir Lietuvoje. Labai laukiu, kada po renovacijos bus atidarytas ŠMC ir startuos su šiuo renginiu.

Ką naudingiau aplankyti keliautojui, kuris nori labiau pažinti meno lauką, – rinktis istorinio meno vietas ar ieškoti erdvių, kur eksponuojamas šiuolaikinis menas? Dažniausiai žmogus pats žino, kas jam labiau patinka – naujovės, dabartinės idėjos ar istorija. Bet jei nėra konkretaus polinkio, siūlyčiau rinktis įvairiai. Aš pati derinu istorinių muziejų lankymą su įspūdingiausiomis tų metų šiuolaikinio meno parodomis. Pvz., prieš porą metų buvo labai įspūdinga Yayoi Kusamos retrospektyvinė paroda Berlyne. Ten skridau būtent dėl jos. Šiemet gegužę vykau į Paryžių, kad pamatyčiau Miriam Cahn ekspoziciją. Susiplanuoju trumpas savaitgalio keliones, kad aplankyčiau dominančią parodą.
Kalbant apie istorinį meną, Nacionalinėje Londono galerijoje buvo eksponuojama Leonardo da Vinci retrospektyvinė paroda, dėl kurios daug kas atvyko čia specialiai. Galima pasiderinti ir aplankyti šią galeriją keliaujant į Londoną dėl kitų priežasčių. Taip pat Barselonoje yra S. Dali ir P. Picasso muziejai, Paryžiuje yra A. Rodeno studija. Pati turiu tikrai nemažai draugų, keliaujančių paskui meną, pvz., važiuoja į kokį nors tolimą Japonijos ar Brazilijos muziejų. Vieni bičiuliai neseniai grįžo iš Teksaso, mažyčio Marfos miestelio, kuriame gyvena tik 300 žmonių, bet yra labai įdomių meno kūrinių. Aš pati esu buvusi *Desert X* dykumos bienalėje (šiuo metu rengiama 2025 m. *Desert X* programa). Vykome prie Palm Springso. Vakarinėje JAV pakrantėje keliavome su žemėlapiu nuo vieno prie kito tikrai įspūdingo kūrinio. Kai kurie iš jų buvo pastatyti kaip namai iš stiklo, kiti – kaip rūsiai, į kuriuos gali įlįsti. Tokios meno kelionės – tikrai įspūdingos.

Pagal kokius kriterijus renkatės meno kūrinius, jei jų įsigyjate pati ar pasiūlote klientams? Klientams ir kursų dalyviams iš pradžių patariu nusistatyti biudžetą, kurį jie galėtų skirti savo malonumui. Vienam tai bus 400 €, kitam galbūt 2 000 €. Pirkti kūrinio, kurio kaina viršija šią sumą, gerai nežinant meno rinkos taisyklių ir verčių arba be kvalifikuoto specialisto pagalbos, nepatarčiau. Jei darbas įsigyjamas aukščiau nustatytos sumos, reikėtų pirkti tik tokius kūrinius, kurių kaina per laiką, tikėtina, nenuvertės. Tam įvertinti yra nemažai kriterijų. Juos išsamiai aptariame meno rinkos įvadiniame kurse. Tai yra menininko biografijos faktai, meno rinkos faktoriai, menininko darbų pardavimo istorija, muziejų ar galerijų, kuriose buvo eksponuoti menininko darbai, sąrašas ir pan. Užsienyje kūriniai labai retai perkami ne iš galerijų, kaip Lietuvoje, kur žmonės mėgsta pirkti tiesiai iš menininko. Jei žinoma galerija dirba su menininku, tai taip pat yra labai rimtas saugiklis. Aš pati kūrinius dažniausiai įsigyju per galerijas. Vadovaujantis išvardytais kriterijais galima gana tiksliai nuspėti, kurie kūriniai galimai išliks paklausūs, ir taip susimažini riziką, jei žmogus vėliau norėtų kūrinį parduoti.

Kuo paprastam žmogui gali būti vertingi meno kursai? Manau, kad kursus perėję žmonės labiau pasitiki savimi. Menas yra sritis, kurioje tie, kurie nėra artimiau susidūrę su daile, parodose kartais pasijunta kvailai, lyg nesuprastų kažko, ką turėtų. Tad apsilankę kursuose žmonės gauna įrankius, padedančius labiau suvokti meno kūrinius. Tuomet jaučiasi laisviau, užtikrinčiau, ypač kai pokalbis pasisuka meno link.
Kai kuriems žmonėms kursai, domėjimasis menu pakeičia gyvenimą. Per visą savo karjeros laiką mačiau nemažai žmonių transformacijų. Kai jie susipažįsta su menininkais, pradeda kolekcionuoti meno kūrinius, jų socialinis ratas pasikeičia, keičiasi ir laisvalaikis. Graži tokio pavyzdžio istorija: kai vienas mano pažįstamas kolekcionierius, buvęs Latvijos švietimo ministras, susidomėjo meno kolekcionavimu, nutarė pabaigti filosofijos studijas. Dabar jis kuruoja parodas, neseniai jį išrinko Nacionalinio Latvijos teatro vadovu. Daug menininkų tapo jo artimais draugais. Taigi, jo gyvenimas visiškai pasikeitė. Bet transformacijos nebūtinai turi būti tokios drastiškos, nereikia keisti profesijos, menas gali tiesiog papildyti kasdienybę daugeliu sluoksnių.

JUSTĖ JONUTYTĖ REKOMENDUOJA: 5 PASAULINĖS ŠIUOLAIKINIO MENO GALERIJOS IR MUZIEJAI

1. „Tate Modern“ meno galerija Londone, kurioje aš ir pradėjau savo karjerą. Joje saugoma Jungtinės Karalystės nacionalinė tarptautinio modernaus ir šiuolaikinio meno kolekcija. Puiki vieta norintiems susipažinti su pačiu naujausiu menu. *www.tate.org.uk*

2. „Reina Sofia“ Madride įsikūręs Ispanijos nacionalinis XX a. meno muziejus, kuriame susipina istoriniai ir šiuolaikiniai darbai. Čia eksponuojamas vienas mano mėgstamiausių P. Picasso kūrinių „Guernica“. Tai kūrinys apie Ispanijos pilietinį karą. Labai įspūdingas darbas, verta jį pamatyti. *www.museoreinasofia.es*

3. „Dia Beacon“ minimalistinio meno muziejus Bikono miestelyje, Niujorko valstijoje, kur eksponuojami daugiausia menininkų, kūrusių 8-ajame ir 9-ajame dešimtmetyje, darbai. Šis muziejus skirtas minimalistinio ir konceptualaus meno kūriniams. Kai kurie iš jų yra didžiuliai, eksponuojami ant žemės, kiti yra 30 m po žeme. Čia galima pamatyti tokių kūrinių, kurių niekur kitur nepamatysi, nes jie tiesiog netilptų į įprastas erdves. *www.diaart.org*

4. „Hauser & Wirth“ šiuolaikinio ir modernaus meno galerijų tinklas, kurio padalinius rasite Holivude, Los Andžele, Niujorke, Sautamptone, Londone, Somersete, Ciuriche, Gštade, Sankt Morice, Menorkoje, *Chillida Leku*, Monake, Honkonge. *www.hauserwirth.com*

5. „Gagosian“ šiuolaikinio ir modernaus meno galerijų tinklas, kurio padalinius rasite Niujorke, Beverli Hilse, Londone, Los Andžele, Paryžiuje, Ženevoje, Baselyje, Le Buržė, Romoje, Atėnuose, Gštade, Honkonge. *www.gagosian.com*

P. S. „Hauser & Wirth“ ir „Gagosian“– tai vadinamieji meno rinkos rykliai, parduodantys brangiausius kūrinius. ◆

MENININKAS RAY BARTKUS: *kelionės prasmė – jos nežinomybė*

Ray (Rimvydas) Bartkus – grafikas, tarpdisciplininio meno kūrėjas, 50 Lt banknoto autorius, nuo 1991 m. gyvenantis Niujorke. Rimvydas kuria iliustracijas tokiems leidiniams kaip *The New York Times, The Wall Street Journal, Time, Newsweek, Harper's, Los Angeles Times* ir kt. 2018 m. Vašingtono geležinkelio stotyje *Union Station* menininkas pristatė Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui skirtą instaliaciją *Sodai*, 2019 m. sukūrė instaliaciją *12 RAMių* Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčiai Vilniuje. Ray Bartkaus kūriniai buvo eksponuojami Hofburgo rūmuose Vienoje, *Salle des Pas Perdue* Ženevoje, *Federal Hall* Niujorke, *Leopoldskron* rūmuose Zalcburge, Jungtinių Tautų būstinėje Niujorke, *Kimmel Arts* centre Filadelfijoje. Marijampolėje su kolegomis jis jau dešimt metų rengia meno simpoziumą *Malonny* (*Niujorkas, Londonas, Marijampolė – idėjų migracija*). Ray Bartkaus kūriniuose vyrauja politinės, ekonominės, socialinės temos. Pokalbio metu menininkas pasakoja apie savo kūrybą ir kelionių prasmę.

PARENGĖ – Kristina Kmitienė
NUOTRAUKOS – asmeninis R. Bartkaus archyvas

Ką šiuo metu kuriate? Baiginėju keletą projektų. Vienas iš jų vadinasi *Story lines*. Jame skenuoju žmones. Neseniai sugalvojau, kad norėčiau pridėti ir gyvūnus. Gyvus gyvūnus skenuoti labai sudėtinga, nes jie juda, o man reikia itin tikslaus, detalaus atvaizdo. Noriu matyti kiekvieną plaukelį. Darant žmogaus ar gyvūno nuotrauką tarp objektyvo ir objekto yra atstumas, oro tarpas, o kai skenuoji – tiesiogiai prisilieti prie žmogaus ar gyvūno kūno. Išeina pats artimiausias, glaudžiausias ryšys tarp meno priemonės ir meno subjekto. Vasarą, kai buvau Lietuvoje, nuėjau į Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejų. Ten labai maloniai sutiko man padėti. Muziejaus darbuotojai įsileido į savo saugyklas ir aš galėjau nuskenuoti gyvūnų iškamšas. Pasirinkau lūšį, vilką, stirnas. Dabar kaip tik su kompiuteriu dėlioju šias skenografijas.

Kitam projektui kuriu portretus iš vinių. Esu jų nupirkęs 150 kilogramų. Vinys yra labai lengvos, todėl jų išėjo tūkstančiai. Šiame projekte labai daug darbo, nes kūrinį sudaro aštuoni dideli pano. Man labai padeda talentingi pagalbininkai iš Marijampolės. Dirbame kartu, kartu dalysimės ir autoryste.

Taip pat baiginėju didelio formato tapybos kūrinius ir darau piešinių seriją. Joje piešiu *iPhone* telefonus, tiksliau, mane domina žmonių pirštų antspaudai ant telefonų

ekranų. Įdomu tai, kad žmonės liečia išmaniuosius telefonus tam tikrose vietose, ten, kur sudėtos programėlės, ir ekrane lieka pirštų žymės... Jei tik pažvelgsi įdėmiau, ekrane susiformuoja įdomūs pirštų judesių ornamentai, kurie yra tarsi atsitiktiniai, bet ir ne visai, nes piršto prisilietimai atsiranda pagal programėlių išdėliojimo schemą. Man įdomi šaltos technologijos ir žmogiškos šilumos sąveika.

Kokia yra Jūsų kūrybos filosofija? Kokie dalykai kūryboje Jums atrodo prasmingiausi? Nežinau, išties negalvoju apie tai. Nemanau, kad turiu filosofiją, kūrybos planą arba kūrybos kredo, pagal kuriuos kurčiau. Darau tai, kas man tuo metu atrodo įdomu ir svarbu. Manau, kad bet koks išankstinis nusistatymas varžo žmogaus kūrybiškumą. Juk bet kokia filosofija uždeda rėmus, galbūt savanoriškus arba ne, bet jei sugalvoji teoriją, pagal kurią vykdai savo kūrybą, jau esi apribotas. Aš manau, kad menininkas turi būti laisvas. Man pačiam patinka bet kuriuo momentu leisti sau priimti kad ir impulsyvų sprendimą, jeigu jis tuo metu mane intriguoja. Prieš pasirinkdamas kurti tikrai nežiūriu, ar projektas nuosekliai įsirašo į mano kūrybinę biografiją. Manau, kad viskas vėliau natūraliai sugula. Pasižiūrėjęs į praeitį atrandu giluminius siejančius ryšius. Tikiuosi, kad dar daug atradimų manęs laukia ateityje.

> ***ČIA GAMTA YRA TIESIOG NUOSTABI. GAMTA IRGI YRA MENAS, KURTAS IR PUOSELĖTAS MILIJONUS METŲ.***

Tai taip pat galima palyginti su knygų skaitymu – prieš 10–20 metų vienos knygos atrodė įdomios, o dabar jau aktualios visai kitokios. Viskas keičiasi, todėl nenoriu savęs varžyti. Netikiu ir kategorijomis, kai yra sakoma, kad patinka tik viena meno rūšis: abstrakcija, realizmas, figūratyvumas, konceptualumas. Vienas abstraktaus meno darbas man gali būti įdomus, o kitas abstraktus darbas gali būti visai neįdomus. Lygiai tas pat dėl figūratyvaus meno. Negali apibrėžti, kad patinka tik konkreti meno kategorija. Mane intriguoja paieškos, nauji atradimai, kurie padeda kitaip pažvelgti į tuos pačius dalykus. Kiekvienam iš mūsų reikėtų bent kartą per savaitę pavaikščioti po namus visomis keturiomis – įprastos perspektyvos pasikeičia ir gali kilti daug naujų įdomių pastebėjimų.

Kaip manote, kokios Jūsų savybės lėmė tai, kad tapote sėkmingu, tarptautiniu lygiu žinomu menininku? Genijų pasitaiko labai retai. Kiekvienas ateina su tam tikru talentu. Aš gimiau su savo porcija, kurią būtina puoselėti darbu ir edukacija. Reikia labai daug dirbti ir nuolatos save lavinti, treniruoti. Kiekvieną dieną tapti nors truputį geresniam, nei buvai vakar, kaskart išmokti ką nors naujo. Reikia stebėti aplinką, sekti, ką daro kiti. Esi labai laimingas žmogus, jeigu per gyvenimą pavyko padaryti daugiau teisingų sprendimų nei neteisingų. Juk kiekvienas padarome daug neteisingų. ➛

„Ne taip seniai išsilaikiau vairavimo teises ir pradėjau keliauti po Ameriką. Manau, kad kiekvienam būtina pamatyti JAV pietvakarius, dykumas, kanjonus, kalnus, Arizoną, Jutą, Naująją Meksiką. Čia labai ypatinga atmosfera."

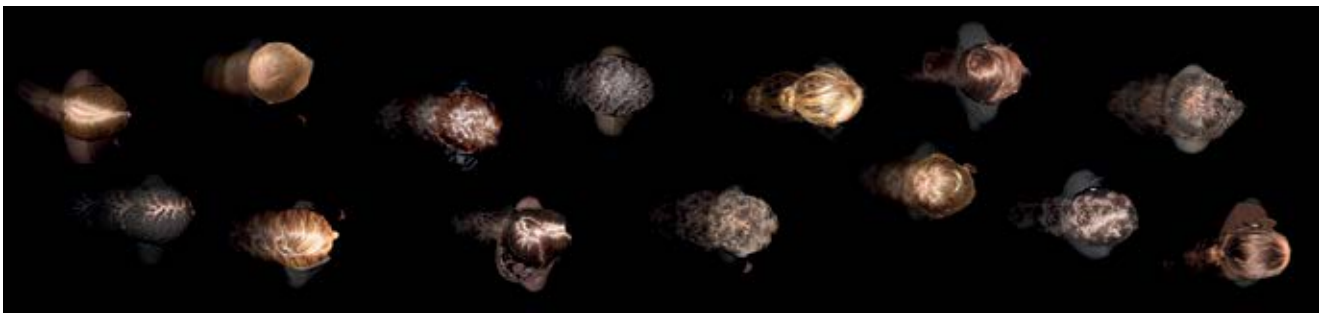

Kartais į Niujorką atvykę žmonės manęs klausia, kaip ką nors čia pasiekti, kaip padaryti didelius dalykus. Neturiu patarimų be anksčiau išsakytų: dirbti savo darbus ir tikėti savimi, kad ir kur būtum – Niujorke ar Vilniuje. Sėkmė man pačiam sunkiai identifikuojama kategorija – menininkas neturėtų būti į ją orientuotas. Sėkmė gali tave aplankyti, o gali ir nuo tavęs nusigręžti, tačiau kūrėjas turėtų orientuotis į galimybę visą savo gyvenimą kurti darbus, kurie jam atrodo svarbūs, kurie jam neduoda ramybės, be kurių jis negali gyventi. Susikurti tokią galimybę – visada būti nepriklausomam, visada būti laisvam – tai yra neįkainojama prabanga. Galerijos, muziejai, meno organizacijos, visokios meno struktūros siekia viršenybės pateikdamos savo vertinimus. Ekspertai mano, kad jie geriau žino, kaip ir ką menininkai turėtų daryti. Bet išties niekas nieko nežino. Tik kartais atspėja, žinoma. Tad nereikia atmesti patarimų, o sprendimus turi priimti pats menininkas ir susikurti galimybę veikti pagal juos. Tai yra kūrybos laisvė, svarbesnė už sėkmę.

Kaip išvykimas pakeitė Jus kaip žmogų, kaip menininką? Jei būtumėte likęs Lietuvoje, būtų buvę kitaip? Aišku, kad būtų buvę kitaip, bet sunku spekuliuoti, kas būtų, jeigu būtų. Kiekviena aplinka veikia, keičia mus. Reikia turėti omenyje, kad Lietuva, iš kurios išvykau, buvo okupuota Sovietų Sąjungos. Dabartinė Lietuva, žinoma, skiriasi nuo tos, iš kurios išvykau. Dabar nėra tokio išvažiavimo, kaip buvo seniau, nebėra išvykimo su visam. Dabar žmonės išvažiuoja ir sugrįžta, vėl išvažiuoja ir vėl sugrįžta. O tuomet atrodė, kad daugiau niekada nebesugrįšiu. Tad iš Lietuvos aš labiau pabėgau nei išvykau, juk buvo 1988-ieji. Niujorkas tuo metu buvo žymiai įdomesnė vieta. Lietuvoje man trūko įdomių žmonių, įdomių matymo kampų, laisvės pojūčio. Niujorkas leido pasijusti viso pasaulio dalimi ir per labai trumpą laiką davė neįkainojamų gyvenimo pamokų.

Kalbant apie meno lauką, kokias pagrindines meno tendencijas įžvelgiate JAV ir bendrai pasaulyje? Sunkus klausimas. Meno tendencijos man buvo įdomios tuomet, kai buvau 30-ies, o dabar mane tai domina kur kas mažiau... Bet viena ryški tendencija, kurią pastebėjau nuo to laiko, kai čia atvykau, yra didelių pinigų susikoncentravimas meno rinkoje. To tikrai nebuvo 9-ajame dešimtmetyje. Visa meno erdvė buvo demokratiškesnė, ji mažai kam rūpėjo. Į meno rinką atėję dideli pinigai labai dramatiškai pakeitė šį lauką: atnešė korporatyvinę logiką, korporatyvinį valdymo modelį. Toks valdymas nėra palankus eksperimentuoti ir naujiems kūrybos būdams ieškoti. Korporatyvinio modelio tikslas – iš didelių pinigų padaryti dar didesnius, o ne skatinti kūrybiškumą. Žmonės investuoja 100 milijonų eurų, kad jie atneštų 200 milijonų eurų pelno. Taip yra kuriamas meno rinkos burbulas, spekuliacija menu, turinti mažai ką bendro su tikrąja kūryba. Kiekviena institucija turi turėti tų pačių dailininkų darbų savo kolekcijose. Jeigu lankaisi Modernaus meno centre – nelabai aišku, kuriame mieste išties esi – Niujorke, Miunchene ar Paryžiuje, – visur pamatysi tuos pačius menininkus: Andy Warholą, Cy Twombly, Rothko... Šiuos menininkus parenku kaip pavyzdžius – tai labai įdomūs menininkai, bet besaikė jų proliferacija įtvirtina dogmas, o dogmos yra kūrybos antitezė.
Kita labai pastebima pastarųjų dešimtmečių tendencija – meno politizavimas ir kultūrinių institucijų spaudimas kurti ta linkme, kurią palaiko šios institucijos. Menas tampa artimas propagandai.

> ***KIEKVIENAM IŠ MŪSŲ REIKĖTŲ BENT KARTĄ PER SAVAITĘ PAVAIKŠČIOTI PO NAMUS VISOMIS KETURIOMIS – ĮPRASTOS PERSPEKTYVOS PASIKEIČIA IR GALI KILTI DAUG NAUJŲ ĮDOMIŲ PASTEBĖJIMŲ.***

Ar įžvelgiate kokių nors pasikeitimų visuomenės požiūryje į menininką? Kas pasikeitė nuo to laiko, kai išvažiavote, ir kaip yra dabar? Tikrai dar ne taip seniai į menininką buvo žiūrima kaip į nuolat vyną maukiantį valkatą, o menas buvo laikomas ne darbu – susirask normalų darbą, sakydavo. Man pažįstamas toks romantiškas požiūris į menininką. Egzistuoja versija, kad menininkas turi būti neturtingas ir apsvaigęs. Galbūt tai naudinga galerijoms – viską superki pigiai ir pelno marža bus didesnė, haha! Išties yra labai daug neturtingų ir apsvaigusių žmonių, ir tik

Nuotraukose – R. Bartkaus darbai ir ekspozicijos.

1 proc. (ar net mažiau) iš jų yra menininkai. Jeigu žmonija juos žino, jei jie yra įdomūs – tai ne dėl to, kad buvo neturtingi ar apsvaigę, o dėl to, kad sukūrė genialių darbų. Ar visi genialūs darbai yra sukurti neturtingų ir apsvaigusių žmonių? Tikrai ne. Tad nežinau, kiek tokiame romantiškame požiūryje yra tiesos. Niujorke konkurencija yra tokia didžiulė, kad prasimušti sudėtinga netgi labai talentingiems žmonėms. Jeigu esi nuolatos apsvaigęs nuo narkotikų ar alkoholio – tai padaryti neįmanoma. Norint išsilaikyti tokioje rinkoje reikalinga gera sveikata, drausmė ir pavyzdinė darbo etika. Tau už nugaros visuomet alsuoja tūkstančiai

> ***ŽMONĖMS TRŪKSTA LAISVĖS, ATSIPALAIDAVIMO, CRAZY IDĖJŲ. TAI YRA DAR VIENA MENO NAUDA VISUOMENEI – MENAS LEIDŽIA PABĖGTI IŠ NUOBODAUS SAVĘS.***

konkurentų, kurie, jei paslysi, iš karto užims tavo darbo vietą. Na, nebent esi genijus... Tačiau, žinoma, tai nereiškia, kad yra išnykę smagūs vakarėliai!

Kaip manote, ką visuomenei duoda menas? Čia reikėtų klausti visuomenės. Kalbant apie mano kūrybą – aš kuriu sau. Kuriu, nes negaliu nekurti. Kai dirbu – galvoju apie tai, kaip užbaigti pradėtą kūrinį, kad jis mane intriguotų ir po 10-ies metų. Ką tokie darbai duos visuomenei – galima tik spėlioti.
Man pačiam menas leidžia atrasti naujus dalykus, plečia supratimą apie žmogų, žmoniją ir visatą, tiesiog persmelkia, sudrebina visą esybę, nuolat primena tai, dėl ko verta gyventi. ➛

Nuotraukose – R. Bartkaus darbai.

> ***MAN PAČIAM MENAS LEIDŽIA ATRASTI NAUJUS DALYKUS, PLEČIA SUPRATIMĄ APIE ŽMOGŲ, ŽMONIJĄ IR VISATĄ, TIESIOG PERSMELKIA, SUDREBINA VISĄ ESYBĘ, NUOLAT PRIMENA TAI, DĖL KO VERTA GYVENTI.***

Esate pasakojęs, kaip apleistuose Niujorko rajonuose kyla nekilnojamojo turto kainos. Kai skurdžiame rajone įsikuria menininkai, ten atsiranda kavinės, barai, susikuria maži traukos centrai. Tuomet į tą vietą atsikelia ir savo biurus įkuria verslas, todėl pakyla NT kainos. Tad netgi tokiu pragmatišku požiūriu galime pamatyti menininkų kuriamą naudą, tiesa? Žiūrint tokiu naudos kampu – tikrai taip. Bet į rajoną atsikėlus verslui ir pakilus NT kainoms menininkai yra išstumiami. Vilniuje viskas vyksta panašiai. Menininkų darbams reikia didelių erdvių, maži butai jiems netinka, todėl jie perka, nuomojasi loftus, buvusias gamyklų patalpas. O kai menininkai čia įsikelia, atsiranda kavinių, barų ir klubų. Tai pritraukia žmones iš kitų sferų. Jie ateina pasižiūrėti, pasiklausyti, pabūti kitokioje aplinkoje. Taip, kaip žmones traukia garsusis festivalis *Burning man*. Ten suvažiuoja dažniausiai nieko bendro su menu neturinčios asmenybės, matyt, dirbančios biure, jaučiančios tuštumą ir beprasmybę... Žmonėms trūksta laisvės, atsipalaidavimo, *crazy* idėjų. Tai yra dar viena meno nauda visuomenei – menas leidžia pabėgti iš nuobodaus savęs.

Kokius meno objektus ar vietas būtų verta aplankyti būnant JAV? Amerika yra labai didelė, visos jos nežinau. Didžiąją laiko dalį pragyvenau Manhatane. Ten niekada neturėjau automobilio, nes su juo niekur greičiau nepateksi – gatvėse nuolatiniai kamščiai, todėl važinėdavau dviračiu. O pažinti Ameriką be automobilio neįmanoma. Ne taip seniai išsilaikiau vairavimo teises ir pradėjau keliauti po Ameriką. Čia gamta yra tiesiog nuostabi. Gamta irgi yra menas, kurtas ir puoselėtas milijonus metų. Manau, kad kiekvienam būtina pamatyti Amerikos pietvakarius, dykumas, kanjonus, kalnus, Arizoną, Jutą, Naująją Meksiką. Čia labai ypatinga atmosfera.
O kalbant apie meną – jis paprastai kaupiamas didmiesčiuose. Niujorke arba Los Andžele. Tačiau šiuose miestuose didžiuliai srautai meno mylėtojų yra užkimšę muziejus ir galerijas. Per pandemiją buvo labai smagu, nes Niujorke MoMo, *Gugenheime* ir kituose nebuvo turistų, apskritai buvo gerokai mažiau žmonių. Tada buvo nuostabus laikas vaikštinėti ir apžiūrinėti ekspozicijas. Šiaip nejaučiu jokio malonumo lankytis meno įstaigose, kai reikia stumdytis pečiais su kitais lankytojais. Todėl siūlyčiau ieškoti meno ne didmiesčių meno institucijose. Vienas tokių pavyzdžių yra *Dia Beacon* muziejus Hudsono slėnyje. Labai graži minimalaus meno erdvė, į kurią

atvažiavęs beveik visuomet esi vienas. Nuostabi minimalistų menininkų ekspozicija. Taip pat Hiustone, Teksase, yra *Rotho Chapel*. Šioje dvasinėje erdvėje yra 14 freskų, sukurtų menininko Marko Rotho. Čia taip pat nebūna daug žmonių. Manau, kad reikia ieškoti tokių vietų, kuriose gali pabūti vienas su kūriniais, nes meno stebėjimas yra intymus aktas. Menas – tai ne masinio vartojimo prekė. Aš suprantu, kad žmonės nori keliauti ir pamatyti garsiausius muziejus, bet visuomet siūlau atrasti nuošalesnes vietas, kuriose dar įmanoma rasti artimą ryšį su menu ir su savimi pačiu.

Prakalbote apie atokesnių galerijų lankymą ir intuityviai palietėte lėtojo meno temą, kuri dabar pasaulyje tampa vis aktualesnė. Žmonės atsisako greitojo maisto, greitosios mados, taip pat pradeda vengti ir greitojo meno vartojimo. Toks impulsyvus vartojimas vargina – daug prasmingiau atrodo meną stebėti lėtai. Taip. Aš ilgai gyvenau Niujorke. Tai megapolis, kurį tebemyliu, bet kuo toliau, tuo labiau mane vargina ir šiurpą kelia didžiulės masės žmonių. Manęs nedomina bėgimas su srautu. Kai keliauju, visuomet stengiuosi pasirinkti mažiau turistų lankomas šalis ar turizmo vietas. Jose paprastai įvyksta įdomiausi atradimai. Gali susirasti nuostabiausią tik vietiniams žinomą restoraną, atokiame užkampyje ženklų kalba susišnekėti su vietos gyventojais, atrasti vietos menininkus, kurie yra neįtraukti į tarptautines masines parodas, – tokiose kelionėse aš randu prasmę ir vertę.
Atvažiavęs į Niujorką sutikau vieną amerikietį, kuris man papasakojo, kad keliaudamas po įvairias šalis valgyti visuomet eina tik į *McDonald's*. Šį greitojo maisto restoraną jis renkasi todėl, kad žino, ką ten gaus. Aš nesuprantu, kaip taip gali būti. Keliaudamas noriu važiuoti ten, kur nieko nežinau, nepažįstu ir kur niekada nesu buvęs. Man patinka atrasti pačiam. Žinoma, suplanuotas poilsis irgi turi prasmę, bet tai visai kas kita nei kelionė. Mes kasmet važiuojame ilsėtis į Jamaiką.

„REIKIA IEŠKOTI TOKIŲ VIETŲ, KURIOSE GALI PABŪTI VIENAS SU KŪRINIAIS, NES MENO STEBĖJIMAS YRA INTYMUS AKTAS. MENAS – TAI NE MASINIO VARTOJIMO PREKĖ.“

„NAUJOS PATIRTYS SKATINA KŪRYBIŠKUMĄ. KŪRYBIŠKUMAS VEDA Į NAUJAS PATIRTIS. TAI YRA ABIPUSIS RYŠYS.“

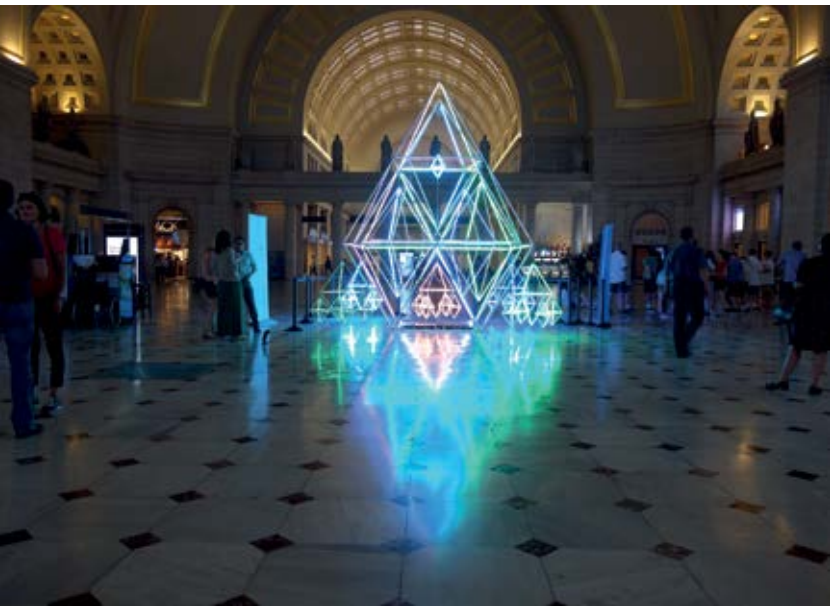

Čia esame atradę kaimelių, kurie mums patinka, kuriuose pažįstame vietinius gyventojus. Taip, kaip žmonės Lietuvoje važiuoja į Nidą – ilsisi ten, kur viską žino. Bet kelionė man yra visai kas kita, kelionė – tai naujos patirtys.

Kelionės su nežinomybės prieskoniu lavina kūrybiškumą, kūrybinį mąstymą ir bendrai gali veikti kūrybą, kaip manote? Naujos patirtys skatina kūrybiškumą. Kūrybiškumas veda į naujas patirtis. Tai yra abipusis ryšys.

Trumpai sugrįžtant prie Jūsų kūrybos – ką darote, kai patiriate kūrybinių krizių? Kur ieškote įkvėpimo? O gal padeda minėtos kelionės? Nepamenu, kada buvo kokia rimta kūrybinė krizė. Turiu daug daugiau idėjų nei laiko jas įgyvendinti. Idėjas galėčiau pardavinėti kitiems menininkams (*juokiasi*). Būna tik taip, kad tuo metu, kai kūriau, atrodė, jog darbai yra įdomūs, bet po kurio laiko pamatai, kad ėjai klystkeliu. Manau, tai yra natūralu – laikui bėgant keičiasi perspektyvos, interesai. Vieni darbai išlieka aktualūs, kiti nebe. Bet tikrai nebūna taip, kad kramtau pieštuką ir sėdžiu be darbo. Iš tikro darbas pats savaime atveria naujus kelius. Mano nuostabiausias mokytojas Algimantas Švėgžda mokė, kad nereikia daužyti galvos į uždarytas duris, nes atvertų durų yra begalė – reikia tik apsižvalgyti aplink. ◆

Netradicinės MENO EKSPONAVIMO erdvės

Dėl savo raminančio, keliančio susižavėjimą, o kartais ir provokuojančio poveikio menas yra eksponuojamas ne tik muziejuose ar galerijose, bet ir kitose viešosiose erdvėse. Jau keletą metų šiuolaikinio ir istorinio žanro meno kūriniai yra pristatomi viešbučiuose, oro uostuose ir net kruiziniuose laivuose. Kviečiame žvilgtelėti į įspūdingiausias netradicines meno erdves visame pasaulyje.

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

MENAS VIEŠBUČIUOSE

„Fife Arms“ – vienas prabangiausių Škotijos viešbučių, įsikūręs Breimaro kaimelio aukštumose netoli Kerngormo nacionalinio parko. XIX amžiaus dvasia alsuojantis dvaras yra sukaupęs 16 000 antikvarinių objektų, kuriuos kuruoja meno legendos, megagalerijų tinklo *Hauser & Wirth* įkūrėjai Iwanas ir Manuela Wirth. Didžiulė Škotijos Viktorijos laikų baldų kolekcija ir šimtai eklektiškų elementų stebina lankytojus viešbučio erdvėse. Pastaruosius kelerius metus viešbutis pradėjo vykdyti menininkų rezidencijų programą, kviesdamas šiuolaikinius kūrėjus apsigyventi Breimare ir sukurti poezijos, piešimo ar dizaino darbus, susijusius su šia vietove.

fromthepoolside.com nuotr.

www.leroyalmonceau.com nuotr.

„Le Royal Monceau – Raffles Paris“. Šis Philippe'o Starcko suprojektuotas viešbutis yra fantastiškas senojo pasaulio ir šiuolaikinio Paryžiaus derinys, pilnas istorinės architektūros ir šiuolaikinio meno kūrinių. Čia atvykus galima užsisakyti ekskursiją po 300 vienetų meno kūrinių turinčią privačią viešbučio kolekciją, taip pat apsilankyti viešbučio meno galerijoje *The Art District Gallery*, kuri bendradarbiauja su prieš 17 metų įkurta grupe „Bel-Air Fine Art“, savo erdvėse pristatančioje tapytojus, skulptorius ir fotografus iš įvairių meninių judėjimų, tokių kaip *post-pop* menas, gatvės menas, optinis menas ar šiuolaikinė fotografija.

www.kiwicollection.com nuotr.

„The Silo Hotel“. Keiptaune, Pietų Afrikoje, esantis viešbutis užima šešis aukštus virš Afrikos šiuolaikinio meno muziejaus *Zeitz* (MOCAA), kuriame saugoma didžiausia Afrikos šiuolaikinio meno kolekcija. „The Vault“ – privati viešbučio požeminė meno galerija yra sukurta siekiant kūrybiškai išnaudoti požeminę viešbučio automobilių stovėjimo aikštelę ir pabrėžti aistrą menui – „The Vault“ veikia kaip jungtis tarp viešbučio ir vietinių Keiptauno galerijų. Kiekviename iš 28-ių viešbučio kambarių taip pat kabo jaunų arba jau žinomų brandžių kūrėjų darbai. Kasmet „The Silo Hotel“ bendradarbiauja su įvairiomis galerijomis ir pristato du Afrikos menininkus savo galerijos parodose, kurios yra keičiamos kas 6 mėnesius.

„Byblos Art Hotel Villa Amistà“ viešbutis, įsikūręs didingoje XV a. Venecijos stiliaus viloje Italijos kaimo vietovėje, siūlo įspūdingą XX a. dizaino objektų ir šiuolaikinio meno ekspoziciją. Velionis architektas ir dizaineris Alessandro Mendini meistriškai sugretino itin modernią estetiką istorinėje vilos atmosferoje, sukurdamas įtraukiančią patirtį svečiams. Kiekvienas iš 58 kambarių yra individualiai dekoruotas ryškiais audiniais, originaliais meno kūriniais ir eklektiškais baldais, nukeliančiais lankytojus į polichromatinę svajonę. Tokių menininkų kaip Marcas Quinnas, Damienas Hirstas ir Anishas Kapooras darbai sukuria vizualinį viešbučio pasakojimą baroko interjero, Venecijos sietynų ir amžiaus vidurio skandinaviškų baldų fone.

archello.com nuotr.

www.wallpaper.com nuotr.

„Stamba hotel“ – ketvirtojo dešimtmečio leidyklos pastate Tbilisyje (Sakartvele) įsikūręs viešbutis nenusakomai stebina savo meniškomis erdvėmis. Be itin giriamų „Stambos“ svečių kambarių, kuriuos puošia sakartvelų meno kūriniai, viešbutis turi 84 000 knygų biblioteką, kurią sudaro leidiniai nuo Elvio Presley biografijos iki klasikinių romanų. Taip pat čia vykdomas tvarus hidroponikos projektas „SpaceFarms“, kuriame auginami mikrožalumynai, miniatiūrinės daržovės ir valgomos gėlės viešbučio restoranui, yra etiška kavos skrudykla, šokolado gaminimo aparatas, dizaino parduotuvė, siuvimo ateljė (atsakinga už nuostabias, labai stilizuotas komandos uniformas) bei Tbilisio fotografijos ir multimedijos muziejus – pirmoji įstaiga Sakartvele, skirta visoms šiuolaikinio įvaizdžio formoms. ➛

MENAS ORO UOSTUOSE

2023 m. tarptautinė oro transporto reitingų organizacija „Skytrax“ Pasaulio oro uostų apdovanojimų kategorijoje pristatė naują skiltį – „Menas oro uostuose“. Pirmąsias tris vietas 2023 m. laimėjo šie oro uostai:

edition.cnn.com nuotr.

„Doha Hamad“ oro uostas Katare, bendradarbiaudamas su šalies muziejais, visoje savo teritorijoje išeksponavo vietinių, regioninių ir tarptautinių menininkų sukurtus meno objektus. Jais siekiama įkvėpti milijonus per oro uostą skrendančių lankytojų ir miesto gyventojų bei įrodyti jiems, kad menu galima mėgautis toli už galerijos ar muziejaus sienų.
Vienu ryškiausių ir labiausiai atpažįstamų šio oro uosto kūrinių yra laikomas HIA. Šis šveicarų menininko Urso Fischerio geltonasis lokys atsisveikina su iš oro uosto išvykstančiais žmonėmis. Beveik 20 tonų sveriantis ir 23 pėdų aukščio meškinas primena vaikystę ar brangius daiktus iš namų.

„Houston Airport System“. Siekdama palengvinti savo klientų keliones, ypač norėdama užimti ilgų pertraukų tarp skrydžių laiką ar valandas, lėktuvams vėluojant, Hiustono oro uostų komanda sugalvojo sukurti scenos ir vizualiųjų menų programą, skirtą *Hobby ir Bush* oro uostams. Milijonai keliaujančių žmonių turi galimybę pamatyti vieną didžiausių viešojo meno kolekcijų Teksaso valstijoje. Terminaluose ir oro uosto teritorijoje esančią ekspoziciją sudaro daugiau nei 350 įvairių šiuolaikinio meno kūrinių, pradedant skulptūromis ir baigiant fotografijomis. Žiūrovams pristatomi daugiausia Teksase gyvenančių menininkų darbai, kurių vertė siekia 28 mln. USD. Pasak Hiustono oro uostų kultūros menų programos kuratoriaus ir direktoriaus Altono DuLaney, oro uostai yra naujieji šiuolaikiniai muziejai, todėl buvo nuspręsta tokį didelį biudžetą skirti meno kūriniams įsigyti.

www.chron.com nuotr.

the-dots.com nuotr.

Mumbajaus oro uostas. Nesunkiai praeitumėte pro didžiausią Indijos meno muziejų nė nesuvokdami, kad ten buvote... Tai – muziejus *Jaya He GVK New*, įsikūręs Mumbajaus oro uoste.
Čia rasite daugiaaukštę meno sieną, kurioje yra daugiau nei 7 000 meno kūrinių iš visų Indijos regionų. *Jaya He* tapo svarbia korporatyvine iniciatyva, siekiančia išsaugoti didžiulius Indijos kultūros išteklius nuo išnykimo. Muziejus vykdo precedento neturinčią meno programą, kuri perkelia Indijos dailę ir amatus į viešąją erdvę. Ekspoziciją sudaro ritualiniai artefaktai, architektūriniai elementai, paveikslai, skulptūros, tekstilė ir kt.

MENAS KRUIZINIUOSE LAIVUOSE

celebritycruises.blogtumblr.com nuotr.

***Celebrity Reflection* / Įžymybių atspindys**
Celebrity Reflection yra didžiausias „Solstice“ klasės kruizinis laivas, keleivius plukdantis nuo 2012-ųjų. 17 denių turinčiame ir 3 046 žmones talpinančiame laive eksponuojami daugiau nei 135 nauji modernaus meno kūriniai ir 115 papildomų kūrinių, anksčiau rodytų kituose kompanijos „Celebrity Cruises“ laivuose. Šio laivo meno kūrinių vertė, „Blouin Artinfo“ duomenimis, viršija 4 mln. dolerių, tačiau tai yra tik dalis kompanijos 60 milijonų dolerių vertės modernaus meno kolekcijos. Šiame laive yra daugelio garsiausių šiuolaikinio meno kūrėjų darbų – Albano Afonso, Dzine, Roberto Rauschenbergo ir kt. Taip pat neįtikėtina Berto Rodriguezo veidrodinių medžių instaliacija ir vieno brangiausiai pasaulyje parduodamo Jeffo Koonso veidrodinė gėlių skulptūra.

porthole.com nuotr.

***Seven Seas Explorer* / Septynių jūrų tyrinėtojas**
„Regent Seven Seas Cruises“ linija, savo būstinę turinti Majamyje, Floridoje, 2015 m. paskelbė išleidusi „patį prabangiausią laivą pasaulyje“, pavadinimu *Seven Seas Explorer*. 746 keleivius plukdantis ir 10 denių turintis kruizinis laivas puikuojasi garsiausių pasaulyje menininkų kūriniais. Ryškiausi iš jų – dvi autentiškos Pablo Picasso litografijos ir dvi tonas sveriantis bronzinis Tibeto maldos ratas *Pacific Rim* (kainuojantis apie 500 000 USD). Didžiąją dalį meno kūrinių laivo kolekcijai surinko pats kompanijos direktorius Frankas J. Del Rio su žmona Marcia. ◆

KĄ ATNEŠ RYTOJUS?

Kiekvieną dieną atraskite iš naujo, plaukdami *Norwegian Cruise Line* laivais

Savo atostogoms rinkitės *Norwegian Cruise Line* ir kiekvieną dieną atraskite iš naujo. Naujose vietose, patirtyse, prisiminimuose. Nesvarbu kur jūros brizas jus nuneš – į Europą, Aliaską, Karibus ar dar toliau, kiekvieną rytą pasitikite naujose kryptyse. Išplaukite į jūrą ir mėgaukitės kitokiu rytojumi su *Norwegian Cruise Line*.

400 KELIONIŲ KRYPČIŲ VISAME PASAULYJE | 19 APDOVANOJIMUS PELNIUSIŲ LAIVŲ
DIDŽIAUSIA PASAULYJE KRUIZŲ KOMPANIJA#

GERIAUSI GĖRIMAI | YPATINGAS MAISTAS | NUOLAIDOS EKSKURSIJOMS | INTERNETAS

NCL NORWEGIAN CRUISE LINE®

Kruizų pasiūlymai **www.westexpress.lt**

2024 metų Europos KULTŪROS SOSTINĖS

1983 m. Graikijos kultūros ministrė pastebėjo, kad menui ir kultūrai nėra skiriamas toks pat dėmesys kaip politikai ar ekonomikai, todėl pasiūlė vykdyti Europos kultūrų sklaidos projektą „Europos kultūros miestas“. Programa buvo pradėta 1985-ųjų vasarą, o pirmuoju jos titulo savininku tapo Atėnai. 1999-aisiais projektas įgavo poetiškesnį pavadinimą – tapo „Europos kultūros sostine“ – ir 2025-aisiais švęs jau 40-ąjį savo gyvavimo jubiliejų.
Įdomu, kokie miestai yra paskelbti 2024-ųjų Europos kultūros sostinėmis?

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

TARTU, ESTIJA

www.tartu2024.ee

Dėl universiteto tradicijų Tartu miestas visada buvo laikomas Estijos intelektualiniu centru. Geriausiai jį apibūdina žaliosios urbanistinės erdvės, gyva kavinių kultūra ir Emajegio upė, padalijanti miestą į dvi dalis. Bendra „Tartu 2024“ kultūros programos koncepcija „Išgyvenimo menas“ yra kaip niekada aktuali šiandien. Ši idėja sutelkta į keturis aspektus, susijusius su meno įtaka Europos ateičiai. Tai yra *Tartu su Žeme, Tartu su žmonija, Tartu su Europa, Tartu su visata*. Programoje minimi raktažodžiai – unikalumas, tvarumas, sąmoningumas ir bendra kūryba – siekia kurti aplinką tausojančią kultūrą, kurioje akcentuojamas tikras žmonių bendravimas, taip pat pabrėžiami stiprios bendruomenės ir išgyvenimo įgūdžiai. 2024-aisiais Tartu ir Pietų Estijoje bus surengta šimtai meno ir kultūros renginių, kurių atidarymo ceremonija vyks sausio 26 d., kai kartu su Pietų Estija Tartu oficialiai taps Europos kultūros sostine.

> ***„DĖL UNIVERSITETO TRADICIJŲ TARTU MIESTAS VISADA BUVO LAIKOMAS ESTIJOS INTELEKTUALINIU CENTRU.“***

BAD IŠLIS, AUSTRIJA

www.salzkammergut-2024.at

Sukurta iš druskos, papildyta druska ir kartu su druska – į ateitį. „Kultūra yra nauja druska“ – tokiu šūkiu Bad Išlis, esantis Zalckamerguto regione Austrijoje, pasitiks viso pasaulio kultūros mylėtojus. *Salzkammergut*, išvertus į lietuvių kalbą, reiškia *druskos domenas*. Tokį pavadinimą regionas gavo dėl druskos kasybos istorijos, kuri siekia daugiau nei 7000 metų. Todėl ir menas šiame mieste bus siejamas su druska – amžinybės ir nemirtingumo simboliu. Sausio 14-ąją vyks didžiulės kultūrinės programos, kurią sudaro daugiau nei 150 meno projektų, atidarymas, orientuotas į temą „Žmogaus ir gamtos sąveika“. Programos liniją sudaro keturios idėjinės kryptys: *Galia ir tradicijos, Kultūra judesyje, Globalokalus – statyti naują ir Dalintis Zalckamergutu – keliavimo menas* (pastaroji parinkta todėl, kad istorinis Zalckamerguto regiono kultūrinis kraštovaizdis yra įtrauktas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą).

„KULTŪRA YRA NAUJA DRUSKA“ – TOKIU ŠŪKIU BAD IŠLIS, ESANTIS ZALCKAMERGUTO REGIONE AUSTRIJOJE, PASITIKS VISO PASAULIO KULTŪROS MYLĖTOJUS.

BUDĖ, NORVEGIJA

www.bodo2024.no

„Budė 2024“ yra didžiausias kultūros projektas Norvegijoje per pastaruosius 10 metų ir didžiausias renginys visų laikų Šiaurės Norvegijoje. Būtent čia, į šiaurę nuo poliarinio rato, per visus kitus metus įvyks daugiau nei 1 000 renginių. Kaip sako projekto kūrybinė komanda, negali būti geresnės terpės kultūros sklaidai nei miniatiūrinė Norvegija. „Budė 2024“ renginiai planuojami penkiomis kryptimis, kurios eina šioje šalyje itin ryškiais metų laikais: *Štai ir saulė, Pavasario optimizmas, Vidurvasario beprotybė, Rudens audros ir Šiaurės pašvaistė*. Taip pat projekte daug dėmesio bus skirta samių bendruomenei. Norvegijos čiabuvių tautų teisės ir istorija šiuo metu yra karšta politinė problema, todėl „Budė 2024“ užmezgė partnerystę su Norvegijos samių parlamentu ir vien jų kultūros projektams išleis didelę biudžeto dalį. Renginio atidarymas vyks vasario 3 d. Budės vidiniame uoste. ◆

„BUDĖ 2024“ YRA DIDŽIAUSIAS KULTŪROS PROJEKTAS NORVEGIJOJE PER PASTARUOSIUS 10 METŲ IR DIDŽIAUSIAS RENGINYS VISŲ LAIKŲ ŠIAURĖS NORVEGIJOJE.

Garsiausių prancūzų menininkų NAMAI-MUZIEJAI Paryžiuje

Menininkų studijos ar namai visuomet žadina smalsumą. Nepaaiškinama vidinė trauka skatina aplankyti tas keistas, bet itin įdomias vietas, kur buvo sukurti garsiausi pasaulio meno kūriniai. Paryžius ir jo apylinkės – puikiausias pasirinkimas iš arčiau pažinti žinomiausių Prancūzijos menininkų gyvenimą apsilankant iki šiol išlikusiose ir dabar lankytojams atvirose jų rezidencijose, taip paįvairinant savo viešnagę vienoje įspūdingiausių Europos sostinių.

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

www.maisonsvictorhugo.paris.fr (2) nuotr.

Victoro Hugo butas Paryžiaus centre

Victoras-Marie Hugo – prancūzų poetas, dramaturgas, romanistas, tapytojas ir dizaineris, laikomas žymiausiu prancūzų romantizmo rašytoju. Taip pat manoma, kad jo tapybos kūriniai turėjo įtakos impresionizmo ir siurrelizmo vystymuisi. V. Hugo 1832–1848 m. nuomojosi butą Karališkojoje aikštėje (dabar vadinama Vogėzų, tikslus adresas *Place des Vosges 6*). Čia jis parašė „Vargdienius“ – vieną didžiausių savo kūrinių. Nors namas bėgant metams buvo renovuotas ir turėjo skirtingus savininkus, V. Hugo ten tikrai paliko žymų pėdsaką. 1927 m. butas buvo paverstas muziejumi *Maison de Victor Hugo* – patalpos sutvarkytos pagal aprašymus, kuriuos rado istorikai ir surinko menininko artimieji. Muziejuje yra daugiau nei 50 000 meno kūrinių: paveikslų, piešinių, skulptūrų, spaudinių, fotografijų, objektų ir net visa biblioteka, taip pat rankraščių ir archyvų kolekcija – visa tai liudija V. Hugo gyvenimą ir kūrybą.

Atvykę į muziejų lankytojai patenka per prabangų įėjimą, plačiais mediniais laiptais pakyla į antrą aukštą ir gali aplankyti 6 erdves: geltonąjį prieškambarį, raudonąją svetainę, kinų meno kambarį, viduramžių stiliaus valgomąjį, žaliąją meno studiją ir V. Hugo miegamąjį. Jame tebestovi lova, kurioje menininkas mirė. Iki žilos senatvės V. Hugo aktyviai dalyvavo visuomenės gyvenime, daug rašė.

Balzaco namai – literatūros muziejus

Honoré de Balzacas (1799–1850) – prancūzų rašytojas, romanistas, vienas žymiausių realistinio romano meistrų Vakarų Europoje.

Maison de Balzac – kuklus namas su kiemu ir sodu 16-ajame Paryžiaus *Passy* gyvenamajame rajone. *Passy* namų istorija prasideda viduramžiais, gerokai seniau, nei čia atvyko Balzacas. Internetinėje muziejaus svetainėje rašoma, kad 2002 m. kasinėjimai parodė, jog kaimo namų rūsiuose nuo viduramžių pabaigos slėpėsi trogloditai (primityvios, dažnai atsiskyrėliškos žmogiškosios būtybės, tūnančios urvuose, skylėse ar kitose tamsiose vietose). Pabėgęs nuo savo kreditorių, Balzacas 1840 m. išsinuomojo viršutinį šio namo aukštą savo pagalbininko vardu ir pragyveno jame 7 metus. Po Paryžiaus aneksijos 1860 m. *Passy* urbanizavosi ir tapo vienu gražiausių XX a. Paryžiaus rajonų. Šiandien *Maison de Balzac* yra paskutinis *Passy* kalvų, egzistavusių Senojo Prancūzijos režimo metu ir XIX a., liudijimas, taip pat vienintelė vis dar išlikusi Balzaco rezidencija.

Paryžiaus miestas pastatą įsigijo 1949 m., ir dabar jis yra tapęs vienu iš trijų miesto literatūros muziejų. Nors rašytojo baldai buvo išblaškyti po jo našlės mirties, muziejuje tebėra Balzaco rašomasis stalas ir kėdė, jo turkio spalvos lazdelė, kurią sukūrė Lecointe (1834), arbatos virdulys ir kavos puodelis, kurį jam padovanojo Zulma Carraud 1832 m. Nuo 1971 m. pirmame namo aukšte yra autoriaus rankraščių biblioteka, originalūs ir vėlesni leidimai, iliustracijos, Balzaco anotuotos ir pasirašytos knygos, rašytojui skirtos knygos, kiti to laikotarpio leidiniai ir žurnalai.

www.sortiraparis.com (2) nuotr.

Rosos Bonheur pilis

XIX a. gyvūnų tapytoja Rosa Bonheur, be jokios abejonės, yra garsiausia ir geriausiai parduodama savo šimtmečio tapytoja Prancūzijoje, Anglijoje ir JAV. Jos karjera buvo stulbinanti: nuo 14 metų Rosa pati užsidirbo pragyvenimui parduodama savo meną, o būdama 43-erių tapo pirmąja moterimi menininke, gavusia „Garbės legiono“ ordiną, kurį asmeniškai įteikė imperatorienė Eugenie. Šiandien mus itin žavi šios menininkės modernumas. Moteris visą savo gyvenimą kovojo, kad „paaukštintų moteris“ (*elevate women*) ir parodytų, jog genijais gali būti ne tik vyrai. Mylėdama gamtą ir gyvūnus, ji kartu su Denecourtu kovojo už Fontenblo miško išsaugojimą ir garsiai skelbė, kad gyvūnai turi „sielą“ – tai itin reta XIX a. idėja.

XV a. pastatyta pilis, Tomri regione šiaurės vidurio Prancūzijoje, tapo R. Bonheur namais 1859 m. Daugiau nei 4 ha teritorijoje ji turėjo savo dirbtuves, kuriose galėjo nevaržoma tapyti ir lipdyti. Ilgą laiką ši erdvė buvo uždaryta, bet lankytojai vėl priimami nuo 2017 m., kai dvarą įsigijo Katherine Brault. Vaikščiodami po *The château de Rosa Bonheur* lankytojai gali pajusti unikalų tapytojos kūrybinį mąstymą. „Viskas čia yra... Jos išsiuvinėta palaidinė, kepurė, batai, paletės, teptukai, spalvos, eskizų knygelės ir užrašai.“

www.fondation-patrimoine.org (2) nuotr.

Claude'o Monet rezidencija su įspūdingu sodu

Oscaras-Claude'as Monet – prancūzų tapytojas peizažistas, sodininkas, vienas garsiausių impresionizmo atstovų. Menininkas gimė 1840 m. Paryžiuje, bet daugiau nei 40 metų iki mirties 1926 m. gyveno kaimelyje Šiaurės Prancūzijoje, Normandijos regione. Vos 90 min. nuo Paryžiaus rasite šį C. Monet ramybės uostą – *Giverny* rezidenciją, kurią sudaro didžiulis namas ir sodas.

C. Monet – tai menininkas, amžiams pažymėjęs meno pasaulį savo mylimomis vandens lelijomis. Dėl aistros sodininkystei ir spalvoms jis gėlyną ir vandens sodą suprato kaip tikrus meno kūrinius. Vaikščiodami po kūrėjo namus ir sodą lankytojai vis dar gali pajusti impresionizmo meistro namuose vyravusią atmosferą ir stebėtis gėlių kompozicijomis bei nimfėmis – didžiausiais jo įkvėpimo šaltiniais. Kruopščiai paties vyro suplanuotame sode gausu bambukų, gluosnių ir ginkmedžių, supančių tvenkinį. *Giverny* rezidencija – tai ne tik vienas gražiausių šalies sodų, bet ir žavinga meno erdvė, perkelianti lankytojus į C. Monet pasaulį.

www.leparisien.fr (2) nuotr.

Jeano Cocteau namas

Jean Cocteau House – buvusi prancūzų poeto, menininko, dramaturgo, kino kūrėjo, filmo „Gražuolė ir pabaisa“ režisieriaus bei scenarijaus autoriaus Jeano Cocteau (1889–1963) rezidencija, kurią jis įsigijo kartu su aktoriumi Jeanu Marais. 50 km į pietus nuo Paryžiaus esantis namas ribojasi su XIII a. Miji la Forė miestelio pilies sienomis ir grioviu, taip pat teritorijai priklauso sodas ir nedidelis miškingas parkas. Iš pradžių kūrėjas šią vietą naudojo tik retkarčiais, atokvėpiui nuo intensyvaus darbo savo rezidencijoje Paryžiuje, tačiau užmezgęs santykius su Edouard'u Dermit čia pasiliko ilgesnį laiką ir šioje unikalioje atmosferoje sukūrė daug vėlesnių darbų. Miji la Forė namo lankytojai iškart pajus J. Cocteau meilę menui. Jo draugų darbai kabo visur – vyras gyveno apsuptas didžiausių savo laikų vardų piešinių ir nuotraukų, įskaitant Andy Warholo, Pablo Picasso, Amedeo Modigliani ir kt. Būtent tarp šio namo sienų menininkas atsikvėpė paskutinį kartą. Kalbama, kad tai atsitiko dėl brangios J. Cocteau draugės Édith Piaf mirties.

2002 m. verslininkas ir filantropas Pierre'as Bergé įsigijo menininko namą, restauravo jį ir rezidencijos duris visuomenei atvėrė 2010 m.

fondation-monet.com (2) nuotr.

Faraonų mitų griovėjas dr. ZAHI HAWASSAS: 2024-ieji bus svarbiausi metai archeologijoje

Egiptietiškuoju Indiana Džounsu dėl dėvimos odinės plačiakraštės skrybėlės vadinamas vienas garsiausių senovės Egipto paslapčių tyrinėtojų dr. Zahi Hawassas kelionių organizatoriaus „Coral Travel“ kvietimu 2023 m. rugsėjį viešėjo Lietuvoje. Susitikimo metu archeologas ne tik dalijosi savo jau padarytais atradimais ir pasakojo apie mitus, kuriuos jam pavyko sugriauti, bet ir džiaugėsi, kad, tyrinėdamas faraono Tutanchamono kapavietę Luksore, tikėtina, atrado bene garsiausios pasaulyje karalienės Nefertitės mumiją. Šių metų liepą „Netflix“ platformoje pradėtas rodyti dokumentinis filmas apie naujausius jo tyrinėjimus Sacharos dykumoje – „Prarastoji piramidė“ („Unknown: The Lost Pyramid“).

TEKSTAS – Rūtos Adamonytės. NUOTRAUKOS – iš asmeninio archyvo

Panašu, kad tai, ką atrandate, paneigia daugelį iki šiol žinotų tiesų, kurių mokėmės apie Egipto istoriją dar mokykloje. Turiu įrodymų, prieštaraujančių tam, ką žmonės kalba apie piramides. Atradome piramidžių statytojų kūnus, didelį papirusą, pasakojantį mums, kaip jos buvo pastatytos. Visi įrodymai patvirtina, kad piramidės priklausė egiptiečiams. Štai kodėl, kai kas nors sugalvoja tam prieštaraujančią teoriją, aš ją sužlugdau.

Kokius didžiausius mitus Jums pavyko paneigti? Didžiausias atradimas, kurį padariau, – radau piramidžių statytojų kapus. Po šio svarbaus atradimo pasakiau žmonėms, kad piramidžių statytojai buvo egiptiečiai ir jie nebuvo vergai. Jiems buvo mokama už tai. Piramidžių statyba buvo nacionalinis projektas ir kiekvienas namų ūkis Pietų ir Šiaurės Egipte dalyvavo piramidžių statyboje, siųsdamas darbo jėgą ir maisto. Mainais jie galėjo nemokėti mokesčių. Jei jie būtų buvę vergai, niekada nebūtų palaidoti greta piramidžių ir nebūtų įrenginėję kapaviečių karaliams ir karalienėms.

Atskleidžiau daug misterijų. Pirmasis radau karalienės Neith vardą, kuris nebuvo įrašytas istorijoje. Šį atradimą padariau vykdydamas kasinėjimus piramidėje, priklausančioje Teti, pirmajam Šeštosios Egipto dinastijos karaliui. Didžiuliame slėnyje prie Baharijos oazės radau palaidotų daugiau nei 10 000 auksinių mumijų. Dabar ši vieta pavadinta Auksinių mumijų slėniu. Taip pat netoli Luksoro radau miestą, kurį nė nemaniau egzistuojant. Jis vadinamas Auksiniu miestu. 2021 m. jis buvo išrinktas pačiu didžiausiu atradimu pasaulyje. Apie daugybę paslapčių žmonėms rašiau savo knygose.

Kokius dar labiausiai stebinančius mitus norite sugriauti, kokius atradimus padaryti? Dabar, naudodamas robotą, noriu pasižiūrėti, kas yra už vadinamojo įėjimo į Cheopso piramidę. Pradedame spalį. Už pagrindinio įėjimo radau vadinamąsias duris, noriu pasižiūrėti, kas yra po už jų esančiu koridoriumi. Antra, su „National Geographic“ Karalių slėnyje ieškau karalienės Nefertitės mumijos ir jos dukters Anchesenamonės. Sacharoje ieškome pradin-

gusios paskutinio III dinastijos karaliaus Huni pastatytos piramidės. Manoma, kad būtent šis karalius sukūrė laiptuotųjų piramidžių koncepciją. Tikiuosi pirmas rasti po ja esančius 4000 metų senumo kapus. Taip pat Luksore ekskavatoriumi ieškome palaidotų karalių bei karalienės Nefertitės kapo. Iki šiol nėra tiksliai žinoma jos kilmė. Svarstyta, kad po savo sutuoktinio faraono Echnatono mirties ji, trumpam apsimetusi vyru, valdė Egipto karalystę. Esu įsitikinęs, kad viena iš 30 naujai atrastų mumijų DNR analizė parodys, jog viena jų tikrai priklauso karalienei Nefertitei. Šiais metais ketinu padaryti daug atradimų. Mano nuomone, 2023–2024-ieji bus svarbiausi metai archeologijoje dėl to, ką ketiname atskleisti.

Esate vadinamas Faraono mito griovėju. Galite daugiau papasakoti apie šį mitą ir kaip Jums pavyko jį sugriauti? Prakeiksmas kalba apie tai, kad bet kas, įžengęs į faraono kapą ir išdrįsęs trikdyti jo poilsį, susidurs su liga ar mirtimi. Tarkime, prie įėjimo į vieną iš kapų parašyta: „Tie, kurie sulaužys šio kapo antspaudą, pasitiks mirtį sirgdami liga, kurios negalės diagnozuoti joks gydytojas.“
Kodėl žmonės galvoja apie prakeiksmą? Nes Londono laikraštis „The Times“ serui George'ui Edwardui Carnarvonui, finansavusiam archeologo Howardo Carterio tyrinėjimus ir atradusiam Tutanhamono kapą, suteikė išskirtines teises rašyti apie šį kapą. Kiti reporteriai neturėjo teisės to daryti. Kai G. E. Carnarvonas mirė praėjus 5 mėnesiams nuo kapo atradimo, reporteriai sukūrė istoriją apie prakeiksmą. Nė vienoje istorijoje, susijusioje su prakeiksmu, nebuvo tiesos. Pavyzdžiui, jie sakė, kad G. E. Carnarvonas buvo apsistojęs viešbutyje „Sheperd“, kuriame dėl prakeikimo nuolat tai atsirasdavo, tai dingdavo šviesa. Aš manau, 1922–1923 m. šviesa tai atsirasdavo, tai dingdavo visą laiką. Jie sakė, kad jo šuo Anglijoje mirė tuo pačiu metu kaip ir jis. Kaip jie galėjo žinoti tai? Tais laikais paskambinti į Londoną trukdavo savaitę. Skenuojant Tutanchamono mumiją, man ir pačiam nutiko keistas dalykas. Kai Tutanchamono mumiją įdėjau į skenerį, šis sustojo ir žmonės sakė, kad tai – Tutanchamono prakeiksmas.
Bet kokia tikroji prakeiksmo istorija? Jei uždarytume šį kambarį trims tūkstančiams metų ir viduje paliktume mumiją, nuo jos kambaryje prisiveistų daugybė nematomų mikrobų. Archeologai praeityje skubėdavo. Jie įeidavo į kapus, juos paveikdavo mikrobai ir šie mirdavo. Dabar, atidaręs kapą ar sarkofagą, palieku juos atidarytus kelioms valandoms ar dienai, kol išeis blogas oras ir į vidų pateks gryno oro. Taigi Faraono kapo prakeiksmas neegzistuoja. „National Geographic“ parašiau knygą „Faraono prakeiksmas“, kurioje paaiškinu, kad viskas, ką žmonės vadina katastrofa, tėra nelaimingas atsitikimas.

> ***NETOLI LUKSORO RADAU MIESTĄ, KURĮ NĖ NEMANIAU EGZISTUOJANT. JIS VADINAMAS AUKSINIU MIESTU. 2021 M. JIS BUVO IŠRINKTAS PAČIU DIDŽIAUSIU ATRADIMU PASAULYJE.***

„Esu įsitikinęs, kad viena iš 30 naujai atrastų mumijų DNR analizė parodys, jog viena jų tikrai priklauso karalienei Nefertitei.“

„Kasinėjau po Sfinksu ir viduje radau 4 tunelius, datuojamus 2500 m. pr. Kr. Neseniai atlikau 32 gręžimus po Sfinksu ir nieko neradau. Sfinksas yra kieta, gyva uola ir po ja tėra tuštuma.“

Kaip dėl mitų apie kelių faraonų kapus, tokius kaip Sfinksas, Tutanchamono ir Hačepsutos mumijos? Kasinėjau po Sfinksu ir viduje radau 4 tunelius, datuojamus 2500 m. pr. Kr. Neseniai atlikau 32 gręžimus po Sfinksu ir nieko neradau. Sfinksas yra kieta, gyva uola ir po ja tėra tuštuma.
Jei kalbėtume apie Tutanchamono kapą, ilgai manyta, kad faraonas buvo nužudytas dėl atrastos skylės jo galvoje. Tačiau nuodugnus tyrinėjimas parodė, kad skylė buvo padaryta jau po faraono mirties ir naudota kaip anga balzamuoti. O sulaužyti šonkauliai ir frakcijos rodo, kad prieš mirtį jis patyrė traumą, tad galima teigti, jog Tutanchamonas mirė dėl nelaimingo atsitikimo.
Taip pat ieškojau vienos įtakingiausių senovės monarchių, Egipto faraonės Hačepsutos mumijos ir radau ją. Kai nuskenavome jos mumiją, išsiaiškinome, kad faraonė buvo nutukusi, sirgo diabetu ir mirė būdama 55-erių nuo vėžio. Tai reiškia, kad Tuthum III nenužudė jos, kaip rašoma daugelyje knygų.

Gal galite pasidalyti mitais, sklandančiais apie faraonę Kleopatrą? Willo Shitho žmona Jada Pinkett Smith „Netflix“ sukūrė filmą, kuriame Kleopatra buvo vaizduojama kaip juodaodė. Aš tam griežtai paprieštaravau ir filmas žlugo. Prieštarauju, kad filmo kūrėjai vaizduotų Kleopatrą kaip blondinę ar juodaodę, nes ji buvo makedonietė. Net jei ji būtų buvusi egiptietė, vis vien jos odos spalva nebūtų buvusi juoda. Jei pažiūrėsime į Egipto karalystę valdžiusios Kušų karalystės karalių, besikaunantį su priešais, pamatysime, kad jo veidas skiriasi nuo libiečių, nubiečių ar afrikiečių. Tai įrodo, kad egiptiečiai nebuvo juodaodžiai.

Teko skaityti apie spėliones, kokios spalvos buvo Kleopatros plaukai, – ji buvo brunetė, blondinė, o gal net raudonplaukė? Ieškojome Kleopatros kapo *Timber Nill* Aleksandrijoje 11 metų ir nieko neradome... Tikiu, kad Kleopatra buvo palaidota kape greta savo rūmų, kurie dabar yra po vandeniu. Apie Kleopatrą žinome labai mažai. Daugiausia apie ją žinome iš W. Shakespeare'o tekstų, ne iš istorijos. ◆

IKEBANA
IR JAPONIŠKAS MINIMALIZMAS

Ikebana (jap. 生け花, „gėlės, kurios gyvena“ arba „gyvosios gėlės“) – japonų meno rūšis, vertinanti minimalias, unikalias ir netobulas formas bei atspindinti tylaus kuklumo filosofiją. Ikebanoje ryškiai matomos dzenbudizmo ir vabisabio idėjos, besipriešinančios tobulo grožio supratimui, vyravusiam viduramžiais. Rytų tradicijose su kiekvienu augalu elgiamasi kaip su gyvastimi, todėl ikebana leidžia žmogui susijungti su gamta. Apie šį gėlių komponavimo meną kalbamės su ketverius metus Japonijoje gyvenusia ir ikebanos mokytoja tapusia RASA VARVUOLIENE.

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

„Ikebana yra labai sena tradicinė japonų kultūros meno rūšis, tokia pati kaip skulptūra, tapyba ar grafika. Ji gyvuoja jau daugiau nei 600 metų ir vis dar labai populiari bei praktikuojama šiandien. Tai yra gėlių komponavimo būdas, kuriuo siekiama sukurti kompoziciją, pastebimą natūralioje gamtoje. Ikebana nėra panaši į mūsų vakarietiškas puokštes, kai į vazą merkiame labai daug gėlių. Japonai ikebanos kompozicija bando perteikti, pavyzdžiui, pelkėje žydinčios gėlės įspūdį“, – pasakoja R. Varvuolienė.

Ikebana yra komponuojama namuose iš surinktų augalų, tačiau laikantis taisyklių. Yra du ikebanos kūrimo būdai: klasikinis ir laisvasis. Klasikinėje ikebanoje improvizuoti negalima, o laisvojoje leidžiama komponuoti augalus pagal savo skonį.

R. Varvuolienė ikebanos meno mokėsi Oharos mokykloje Tokijuje kur buvo mokoma kurti klasikinio tipo ikebaną, laikantis griežtų taisyklių. „Kuriant kiekvieną ikebaną siekiama atskleisti augalų grožį, pabrėžti šakelių išlinkimus, išlaikyti natūralumo įspūdį. Ikebanoje vertinami ir gamtos netobulumai, tarkime, koks nors kirmino pagraužtas lapas. Tai japonams yra priimtina ir gražu. Natūralumas, paprastumas, lakoniškumas – pagrindinės vizualinės ikebanos savybės. Ikebana kartais gali būti sudaryta net iš vieno augalo“, – japonų gėlių meno ypatumus atskleidžia R. Varvuolienė.

Unsplash.com nuotr.

Kokiomis dar savybėmis ikebana skiriasi nuo vakarietiškos floristikos? Ikebanoje labai svarbus akcentas – tuščia erdvė. Oharos mokykloje mus mokė naudoti tris medžio ar krūmo šakeles, tarp jų paliekant erdvės. Šakelių negalima suglausti ar sudėti į krūvą, nes taip neatsiskleidžia jų vingiai ir lapelių formos. Taip pat kompozicija turi būti asimetriška, šoninės jos dalys negali būti vienodo aukščio – lygiai kaip gamtoje. Bendrai kuriant ikebaną stengiamasi išgauti harmoningą, darnų vaizdą. Elementų negali būti per daug, tai mėgsta būtent vakariečiai. Rezultato pasiekti padeda taisyklės, kuriose nurodyti konkretūs šakelių matmenys, šakelių palinkimo laipsniai ir pan. Yra sukurtos schemos. Laikydamiesi jų gauname natūralią, harmoningą kompoziciją, kuri ženkliai skiriasi nuo vakarietiškos gėlių puokštės. Floristikoje paprastai dėmesys yra skiriamas spalvų suderinimui. Nors ikebanoje spalvos taip pat yra derinamos, daugiau dėmesio skiriama formai ir minimalizmui atskleisti. Ikebana turi būti kuo minimalesnė. Mums, vakariečiams, kartais būna tai sunku suvokti...

Kaip įdomu, juk į gėlių kompozicijas galime pažvelgti kaip į Rytų ir Vakarų kultūrinius simbolius: minimalistinė rytietiška ikebana ir spalvinga, gausi vakarietiška puokštė. Tuo labai daug kas pasakyta... Taip, per gėlių kompozicijas galime paliesti kultūrinius aspektus. Tik grįžusi į Lietuvą supratau, kad ikebana atspindi azijietišką mentalitetą. Kai mokiausi, man vis kildavo klausimų, kodėl reikia daryti būtent taip, aš pati rinkčiausi dėlioti visai kitaip, bet mokytoja vis ateidavo ir kantriai sakydavo: „Yra taisyklės, reikia jų laikytis.“ Apskritai japonų kultūroje taisyklių laikymasis yra labai svarbus. Kuriant ikebaną, nors tai yra viena iš meno formų, laisvės yra mažai. Pradžioje buvo sunku tai priimti, bet ilgainiui supranti, kad tik įvaldęs taisykles gali kurti tikrąją ikebaną. Mokytoja taip ir sakydavo: „Jei suimprovizavai – šito dalyko negalima vadinti ikebana, nes nėra išlaikytos pagrindinės taisyklės.“ Nebent tai būtų laisvasis stilius.
Ikebanų kūrybai labai svarbus sezoniškumas. Pamatęs ikebaną iškart gali pasakyti, koks metų laikas tuo metu vyrauja. Japonai tam skiria itin daug reikšmės. Pavyzdžiui, jei tuo metu žydi irisai – ikebana bus iš jų. Japonams apskritai būdingas labai glaudus, artimas ryšys su gamta ir jos cikliškumu. Žiemą, jei mažiau žiedų, ikebanos kuriamos iš sausų, džiovintų augalų, lapų, šakų.

Ikebanos estetika kyla iš taisyklių laikymosi ar tam įtakos turi ir pats kūrėjas? Kūrėjo vaidmuo taip pat reikšmingas. Net naudodami identiškas gėles ir laikydamiesi tų pačių taisyklių, du žmonės sukuria visiškai skirtingas kompozicijas. Tai yra unikalus kūrinys. Mūsų mokytoja pasakojo (jai daugiau nei 60 m.), kad jos kartoje kiekviena moteris privalėjo mokėti kurti ikebanas.
Taip pat labai reikšminga – ikebanos vaza. Visada turi galvoti, kur eksponuosi kompoziciją. Dabar yra ir tokių ikebanų, kurios statomos stalo viduryje, tačiau klasikinė ikebana visuomet dedama prie sienos, mat tik tuomet atsiskleidžia visas jos subtilumas. Ikebana vienareikšmiškai yra skirta gėrėtis ir grožėtis ja.

Jei klasikinė ikebana statoma tik prie sienos, ar tai reiškia, kad ji nėra skirta žiūrėti iš visų pusių? Taip. Tradicinių japonų namų sienose būdavo specialiai ikebanoms statyti skirtos nišos – *tokonomos* (*tokonoma* buvo laikoma erdve, kuri jungė meną ir kasdienį gyvenimą – *red. past.*). Dar ir dabar Japonijoje senos statybos viešbučiuose galime tokių aptikti. Nišoje, arkoje buvo kabinamas kaligrafijos ritinėlis (*kakejiku*) ir statoma ikebana.

> ***JAPONŲ KULTŪROJE TAISYKLIŲ LAIKYMASIS YRA LABAI SVARBUS. KURIANT IKEBANĄ, NORS TAI YRA VIENA IŠ MENO FORMŲ, LAISVĖS YRA MAŽAI.***

R. Varvuolienė ikebanos meno mokėsi Oharos mokykloje Tokijuje.

Ritinėlyje užrašytas linkėjimas japonų kultūroje yra labai svarbus. Nors lankydamasi pas vieną pažįstamą japonę svečiuose pastebėjau, kad šiuolaikiniai japonų namai jau yra visai kitokie, europietiškesni, nedideles ikebanas savo namuose jie vis tiek randa kaip išdėlioti.

Istoriniuose šaltiniuose teigiama, kad pirmieji ikebanas pradėjo kurti budistų vienuoliai, kuriomis jie puošdavo altorių. Taip. Budizmas į Japoniją atėjo iš Kinijos. Rytiečiai šventyklose merkdavo gėles Budai ir mirusioms sieloms pagerbti. Tuo metu jos neturėjo jokios pasaulietiškos reikšmės. Beje, pirmąją ikebanos mokyklą taip pat įkūrė garsus šventikas. Ilgainiui šiomis kompozicijomis imta tiesiog gėrėtis ir pradėta kurti jas dėl savitos estetikos. ➛

O kaip yra šiuolaikinėje ikebanoje – ar dvasingumas vis dar pabrėžiamas? Tai – labai sena tradicija, o viskas, kas susiję su senaisiais menais, Japonijoje yra gerbiama ir siejama su simbolizmu, dvasingumu. Žinoma, šiuolaikinė Japonija yra technologizuota, itin išsivysčiusi šalis, bet šalia to juntamas poreikis vertinti istoriją ir išlaikyti dvasinį ryšį. Ikebanoje šakelės taip pat turi savo simboliką: aukščiausia reiškia dangų, vidutinė – žmogų, o žemutinė – žemę. Mokytojai visada pamini šiuos dvasinius aspektus. Tai nėra tik šiaip sau. Dvasinis gėlės ir pasaulio objektų ryšys yra svarbus.

Ką Jums pačiai davė ikebanos mokymasis? Ar to išmokti gali kiekvienas? Ikebana man yra tarsi likimo dovana. Būna, keliaudami žmonės atkreipia dėmesį į ežerus, jūrą, sako: „Koks gražus, žydras vanduo.“ O aš visur pastebiu tik augalus. Mano žvilgsnis visuomet pirmiausia krypsta į žiedus, krūmus, šakeles, lapus... Japonai yra gamtos vaikai, todėl ir pati atvykusi iškart pasijaučiau lyg savo stichijoje. Kuriant ikebaną reikia perprasti visas augalų savybes. Reikia žinoti, kuris greitai vysta, kuris ilgiau išsilaiko, kaip pailginti augalo gyvavimą ir pan. Viso to sužinojau mokydamasi. Iš pradžių, žinoma, buvo sunku, turėjau lūkestį, kad viskas bus paprasčiau. Mūsų mokytoja, dirbdama su užsienietėmis, buvo labai kantri. Mes grupėje vis užsiplepėdavome, o ji atkakliai sakydavo: „Susikoncentruokite, patylėkite, ikebanos kūrimas yra meditatyvus procesas.“ O mums atrodydavo: „Kas čia yra, tik tris šakas sudėlioti!“ Iš pradžių juokavome, o paskui pasimatė, kad tikrai neišeina... (*Šypsosi.*) Mokytoja priėjusi vis pataisydavo arba liepdavo daryti iš naujo. Pasirodo, sudėti tas tris šakeles nėra taip lengva. Kuriant ikebaną reikia susikaupimo, ramybės, reikia išsibūti su savimi. Tai turi atrasti savyje. Mokytoja pagirdavo ne taip jau ir dažnai, tik kai tikrai padarydavai akivaizdžią pažangą.

Ikebanoje šakelės taip pat turi savo simboliką: aukščiausia reiškia dangų, vidutinė – žmogų, o žemutinė – žemę.

Dabar nebemerkiu gėlių paprastai, visuomet komponuoju, nes man nebeišeina kitaip. Šis ikebanos kūrimo procesas lyg meditacija, atsipalaidavimas, susikaupimas man labai daug duoda, aš tame gerai jaučiuosi. Aišku, techniškai ją kurti gali kiekvienas, bet pagal charakterį, temperamentą, tarkime, aktyviems žmonėms gali tai netikti, nes čia dirbti reikia labai lėtai. Jei pasakytum, kad per 15 min. sukomponavai ikebaną, paklausčiau, ar čia tikrai ikebana (*juokiasi*), nes lėtumas, atidumas detalėms ir kiekvieno augalėlio savybėms yra esminiai dalykai, norint sukurti minimalistinę rytietišką kompoziciją.

Mes, vakariečiai, esame pripratę prie ryškių spalvų, efektingų detalių, vadinamojo vizualinio triukšmo ir dažnam ikebana gali pasirodyti per nuobodi. Kaip žiūrėti ir pamatyti ikebaną, kad atrastume tikrąją jos vertę ir prasmę? Tai labai individualu. Pati turiu vieną draugę, kuriai ikebana iš pradžių patiko, o vėliau ji sakė: „Ne, aš negalėčiau nei kurti tokios, nei puošti ja namų.“ Todėl reikia tiesiog pabandyti. Jei matai tikrą, kokybišką meistro sukurtą ikebaną ir tave ji traukia, tai ir yra atsakymas. O pats ikebanos kūrimas, manau, yra tikrai ne kiekvienam. Būna, mane pakviečia pravesti ikebanos kūrybos dirbtuvių, į kurias susirenka įvairių lūkesčių turinčių žmonių. Kartais jie sako: „Iš trijų žiedų juk nieko nepadarysi, kas čia bus?“ Iš pradžių toks žmogus žvelgia nepatikliai, bet paskui, kai viską paaiškinu, žmonės pabando, ir galop rezultatu lieka patenkinti. Kol šakos, gėlės guli ant stalo – jos taip neatsiskleidžia, bet kai jau sukomponuotą ikebaną pastatome prie sienos – tada ji pasirodo visu gražumu.
Iš tiesų mane labai džiugina, kad susidomėjimas ikebana Lietuvoje tampa vis didesnis. Turbūt tai lemia šiuolaikinis mūsų gyvenimo tempas, kai trūksta subtilumo, atidumo, ramybės, gal dėl to žmones ir žavi japonų kultūra, padedanti atsikvėpti ir tiesiog grožėtis netobulumu.

Ketverius metus praleidote Japonijoje. Kokie kultūriniai skirtumai ar panašumai labiausiai nustebino? Prieš atvykstant daug kas sakė, kad Japonijoje jausitės lyg kitoje planetoje, tačiau taip nebuvo, mums puikiai viskas tiko ir patiko. Mano vyras diplomatas, todėl lanksčiai prisiderinome prie įvairių gyvenimo sąlygų.

Manau, mus, lietuvius, ir japonus labiausiai vienija meilė gamtai. Japonai labai draugiški, paslaugūs.
Japonų kultūrai didelės įtakos turėjo tai, kad jie kone du šimtus metų buvo užsidarę nuo pasaulio. Per tą laiką tobulino savo menus. Japonams būdinga įvairi rankdarbių kultūra, o patys rankų darbo kūriniai yra itin kruopščiai atlikti. Juos japonai yra nugludinę iki tobulybės. Mane labai žavi japonų indai, dirbiniai iš molio, arbatos puodeliai ir, žinoma, ikebanos vazos. Jos yra neapsakomos... Jie nieko nedaro atmestinai.

Pasaulyje šiuo metu pastebima greito vartojimo tendencija. Kiek to yra Japonijoje? Didmiesčiuose yra taip pat kaip ir visame pasaulyje. Japonija šiuo kontekstu nėra išskirtinė. Megapoliuose, ypač tarp jaunimo, klesti greitas vartojimas, tačiau šalia to vis tiek gyvos senosios tradicijos. Tradicinės japoniškos muzikos galima išgirsti daugelyje restoranų. Japonai skatina nepamiršti dėvėti kimono, pavyzdžiui, einant į šventyklą. Tačiau ir pačiame Tokijuje, tarp dangoraižių gatvėse, ne kartą teko matyti žmones, vilkinčius kimono.
Japonai stengiasi išlaikyti savo tradicijas, suderindami su šiuolaikinio gyvenimo ritmu. Žinoma, vyresnioji karta vis dar gyvena kitaip, bet jaunimas skuba, vartoja greitąjį maistą, turi kitokį požiūrį į šeimą, jų kuria mažiau.

Ką įdomaus teko patirti, kas labiausiai įsiminė? Nuostabiausia Japonijoje yra gamta. Didžiąją šalies dalį sudaro kalnai ir miškai, yra daug puikiai įrengtų takų pasivaikščioti ir grožėtis kraštovaizdžiu. Miesteliai už Tokijo stebina unikaliais japoniškais sodais. Žavi ir jų šventyklų grožis.
Didelį įspūdį paliko ir maudymasis onsenuose – karštųjų, vulkaninės kilmės versmių natūraliuose baseinuose. Onsenų kurortai yra svarbi Japonijos turizmo ir rekreacijos, taip pat kultūrinio identiteto dalis.

Kokios dar japonų meno formos sužavėjo? Tradicinis japonų menas – smulkūs piešiniai (būdingi ir ant pertvarų), kaligrafija, unikalūs kabantys ritinėliai (*kakejiku*). Sužavėjo ir japoniški baldai. *Nezu* muziejuje eksponuojami *Raden* stiliaus baldai su kriauklyčių aplikacijomis. Tai azijietiška meno forma, būdinga ir Kinijai, ir Korėjai. Labai įspūdinga.

Kuriuose šiuolaikinio meno muziejuose, galerijose rekomenduotumėte apsilankyti? Kadangi gyvenau Tokijuje, Minato-ku rajone, daugiausia lankiausi aplink esančiuose meno muziejuose. Žymiajame *Roppongi Hills Mori* bokšte yra šiuolaikinio meno *Mori* muziejus. Labai rekomenduoju žavų, nediduką, tipiškai japonišką *Nezu* muziejų, kuriame galima atrasti nuostabios japonų tapybos. Taip pat vertas apsilankymo *Ueno* parkas, aplink kurį rasite didžiuosius *Ueno* meno muziejus (*Karališkasis Ueno muziejus, Nacionalinis Vakarų meno muziejus, Nacionalinis Tokijo muziejus, Tokijo Metropoliteno muziejus, Japoniška galerija Honkan* ir kt.). Tikrai verta juos aplankyti, bet kuris iš jų išsiskiria įdomiomis ekspozicijomis. ◆

JAPONŲ MENUI BŪDINGAS ITIN GLAUDUS RYŠYS SU GAMTA IR SEZONIŠKUMU. ŽIEMĄ IKEBANOS KURIAMOS IŠ SAUSŲ, DŽIOVINTŲ AUGALŲ.

Unsplash.com nuotr.

Unsplash.com nuotr.

GVATEMALA:
amžinojo pavasario ir spalvų šalis

Vos pusantro karto už Lietuvą didesnė Gvatemala – valstybė Centrinėje Amerikoje – keliautojus vilioja turtingu majų civilizacijos palikimu, unikaliu kraštovaizdžiu ir nesibaigiančiu pavasariu. Tačiau šios šalies garbės konsulė ASTA NAUMENKO MESCHINO kviečia atrasti ir kitokią Gvatemalą: itin spalvingą, alsuojančią senąsias tradicijas puoselėjančių bendruomenių gyvenimu, kuriame vis dar gyva moterų kuriama rankų darbo tekstilė.

PARENGĖ – Aistė Jasinskaitė
NUOTRAUKOS – iš asmeninio albumo

Ar tiesa, kad Gvatemaloje pagal moters drabužį galima nuspėti, kuriam regionui ji atstovauja? Gvatemala – vis dar nepaprastai spalvinga, graži ir autentiška šalis. Didžiojoje dalyje miestelių moterys pačios audžia ir puošiasi savo austais bei siūtais tradiciniais drabužiais, vadinamais *huipil*. Tai – išskirtiniai rankų darbo apdarai (garbės konsulė A. Naumenko Meschino ypatingomis progomis pasipuošia šiuo tradiciniu apdaru – *red. past.*).
Kaip ir Lietuvoje, Gvatemaloje kiekvienas regionas turi savo tautinių drabužių raštus, spalvas, iš to gali nuspėti, iš kurio regiono moteris yra. Šalyje kiekviena bendruomenė (jų yra net 23) puoselėja savo tekstilės tradicijas, kurias mamos savo dukroms perduoda iš kartos į kartą. Gvatemaloje moterys tautinius drabužius dėvi kasdien, o per religines šventes, kurios labai svarbios vietiniams gyventojams, puošiamasi pačiais gražiausiais apdarais.

Shutterstock (2) nuotr.

Pasaulis labai stipriai globalizuojasi, autentiškų vietų ir tradicijų lieka vis mažiau. Gvatemala vis dar pilna autentikos. Daugiausia turistų dėmesio „susigriebia“ šalia esančios didžiosios valstybės, pvz., Meksika, tačiau Gvatemala nustelbia savo spalvomis ir autentikos koncentracija. Tai turistų dar nenuvaikščiota šalis, tačiau civilizacija sparčiai plečiasi ir čia, tad siūlau Gvatemalą lankyti dabar, nes nežinia, kas bus likę po 20 ar 30 metų...
Gvatemala turi apie 17 mln. gyventojų, kurie kalba 21 majų kalba! Tad nors šalyje oficiali valstybinė kalba yra ispanų, ruošiantis kelionei reikėtų turėtų omenyje, kad apie 50 proc. vietinių gyventojų yra majai, gyvena savo bendruomenėse, kalba sava kalba ir laikosi savų taisyklių (mainais į galimybę stebėti autentišką šių žmonių gyvenimą visuomet reikėtų paisyti elementarių mandagumo taisyklių ir, prieš filmuojant ar fotografuojant, atsiklausti – *red. past.*).

Gvatemala spalvinga ne tik žmonėmis, jų gyvenimo būdu, bet ir kraštovaizdžiu: kuo jis ypatingas? Pirma, šalis įsikūrusi tarp Ramiojo ir Atlanto vandenynų, tad jos geografinė padėtis yra unikali. Antra, nors pagal plotą Gvatemala yra tik nedaug didesnė už Lietuvą, šiame nedideliame plote galima pamatyti tropinius miškus, kalnų masyvus, upes, ežerus, yra net 37 ugnikalniai, iš kurių 3 dar yra aktyvūs. Visa tai sukuria įspūdingą šalies kraštovaizdį, kuris taip žavi keliautojus. Ši šalis itin patiks mėgstantiems rožes, nes čia jų labai daug.
Šiai geografinei padėčiai būdinga panaši 24–26 laipsnių šiluma ištisus metus, todėl Gvatemala neretai vadinama amžino pavasario šalimi. Laikotarpis nuo lapkričio iki gegužės vadinamas „sausuoju“, kai mažiau lyja, o vasarą lietaus paprastai yra daugiau. Tačiau dėl klimato kaitos pastaruoju metu šalyje sezoniškumas nebėra toks ryškus, tad drąsiai galima keliauti ir vasarą, kai augalija dar žalesnė.

Šalies pasididžiavimas – majų laikotarpio kultūrinis paveldas. Ką būtina aplankyti? Žinoma, būtina aplankyti šalies sostinę Gvatemalą, tačiau man nepamirštamą įspūdį paliko Antigvos miestas, į kurį norisi sugrįžti dar ir dar kartą. Tai – senoji Gvatemalos sostinė, į UNESCO paveldą įtrauktas kolonijinio stiliaus miestas, įsikūręs tarp ugnikalnių. Čia gali rasti nakvynę senuose vienuolynuose įsikūrusiuose jaukiuose viešbučiuose, pasivaikščioti istorija alsuojančiomis gatvelėmis, trijų ugnikalnių apsuptyje, tarp kolonijinių pastatų, unikalių bažnyčių. Tai be galo žavus miestas, kuriame gali pajusti tikrą Gvatemalos autentiškumą. Apsistojus Antigvoje, labai patogu lankyti netoliese įsikūrusius miestus ir miestelius arba, pvz., leistis į kelionę žirgais į netoliese esantį Pakajos ugnikalnį, kuris vis dar yra aktyvus. Pasiekti viršukalnę užtrunka apie pusantros valandos, tačiau nuo jos atsiveria nuostabūs vaizdai. Taigi, tikrai nesuklysite, jei Antigvos mieste apsistosite 2–3 dienoms.
Į kelionės maršrutą būtina įtraukti Peteno regioną – tai du didžiausi parkai, kur įsikūrę miestai, piramidės, archeologų atrasti buvę majų civilizacijos lobynai. Tikalio parke džiunglių apsuptyje įsikūręs didžiausias senovės majų miestas (norėdami suprasti jo dydį, galėtume palyginti su Kauno miestu – *red. past.*). Iki šiol archeologai atidengė tik apie 15 proc. miesto pastatų ir šventyklų. Majų civilizacijos buvo būtent šiame regione. Taigi, kiekvienas keliautojas gali pasijusti atradėju.
Ieškantiems ko nors išskirtinio neabejotinai patiks El Miradòras. Mokslininkai neseniai atrado iki šiol neatpažintą majų civilizacijos palikimą, kurį sudaro 964 tarpusavyje susijusios ir keliais sujungtos gyvenvietės. Yra tik du būdai patekti į šią paslaptingą vietą: su gidu leistis į 2 dienų kelionę per džiungles (norintiems išties ekstremalių įspūdžių!) arba skristi sraigtasparniu. »→

> ***GVATEMALOJE KIEKVIENAS REGIONAS TURI SAVO TAUTINIŲ DRABUŽIŲ RAŠTUS, SPALVAS, IŠ TO GALI NUSPĖTI, IŠ KURIO REGIONO MOTERIS YRA.***

Unsplash.com nuotr.

Atitlano ežeras yra magiškoje vietoje, ugnikalnio kalderoje, 1 560 m aukštyje!

Gvatemalos kraštovaizdžių motyvų randama ir kiekvienam žinomoje pasakoje „Mažasis princas“. Gvatemaloje tikima įvairia mistika ir magija, tačiau istorija apie „Mažąjį princą“ nėra išgalvota. Garsųjį Atitlano ežerą, kuris yra giliausias Centrinėje Amerikoje, iš tiesų buvo įsimylėjęs Antoine'as de Saint-Exupéry. Dėl lėktuvo gedimo ir sveikatos problemų jis buvo priverstas šiose vietovėse apsistoti ilgesniam laikui, tad 1943 m. pirmą kartą išleistoje pasakoje „Mažasis princas“ galima atpažinti nemažai Gvatemalos kraštovaizdžio motyvų.
Beje, Atitlano ežeras iš tiesų apipintas mistinėmis ir įdomiomis istorijomis. Gal todėl, kad šis ežeras yra magiškoje vietoje, ugnikalnio kalderoje, 1 560 m aukštyje! Jo gylis – apie 340 m, tačiau dugnas dar nėra gerai ištirtas. Šalia ežero įsikūrę daug mažų etninių grupelių, galima apsistoti labai jaukiuose Panachačelio ar San Chuan La Lagūnos kaimeliuose. Turistiniuose maršrutuose nereklamuojama, bet šalia Atitlano ežero esančiame San Markos la Lagūnos kaimelyje įsikūręs pasaulio hipių centras. Tai gyvenvietė, kurioje propaguojamas absoliučiai sveikas gyvenimo būdas, čia žmonės – daugiausia europiečiai – atvyksta ieškoti savęs, atsakymų į egzistencinius klausimus.

Vietiniai gyventojai – labai religingi. Kaip tai atsispindi jų švenčių tradicijose? Gvatemaloje žmonės išties labai religingi, todėl, jei lankysitės čia per jiems svarbias šventes, pvz., Visų Šventųjų dieną, Velykų savaitę, tikrai nustebsite išvydę nepaprasto grožio ir spalvingumo procesijas. Tai – tikrų tikriausias performansas, kurį tikrai verta pamatyti. Man neišdildomą įspūdį paliko Didžiosios savaitės, ruošiantis Didžiojo Velykų penktadienio procesijai, renginiai Antigvos mieste. Vietiniai gyventojai šiai bei kitoms religinėms šventėms dažnai ruošiasi visus metus. Verbų sekmadienį visos Antigvos gatvės nuklojamos iš medžių drožlių ir gėlių kuriamais piešiniais, vaizdas ir spalvos tiesiog pakeri, tai gyvas menas po atviru dangumi. Ir visa tai sukuriama tam, kad procesijos iškilmingai pereitų miesto gatvėmis (paprastai procesijos keliauja per miestą 10 valandų – *red. past.*).
Pačios procesijos taip pat be galo įspūdingos: maždaug 70–80 vyrų, vilkinčių violetinės spalvos drabužiais, neša apie 40 tonų sveriančią platformą, dekoruotą religiniais motyvais ir epizodais. Juos lydi orkestras. Moterys taip pat turi savo platformą, tik ji gerokai mažesnė. Beje, teko matyti, kad moterys neša platformą netgi su kūdikiais ant rankų, nes dalyvauti šioje procesijoje – didelė garbė ir nuodėmių atleidimas.
Į savo norų sąrašą taip pat esu įtraukusi Aitvarų šventę, kuri Gvatemaloje minima lapkričio 1 d. – Visų Šventųjų atminimo dieną. Įspūdingiausios šventės vyksta Santjago Sakatepekeso ir Sumpango miesteliuose. Vyrai visus metus ruošia gigantiškus 30–40 m dydžio aitvarus, kurie neskraido, bet šią dieną iškeliami į orą, pagerbiant mirusiųjų atminimą. Tai būna euforija, vietiniai leidžia dūmus, kvapus, vyksta gyvas performansas.
Žinoma, šios šventės pritraukia daugybę turistų iš viso pasaulio, tad kelionę, apsigyvenimą šiuo laikotarpiu reikėtų planuoti iš anksto ir nusiteikti, kad bus daug žmonių. Tačiau reginiai tikrai to verti!

Sakoma, kad šalies pažinimas neįsivaizduojamas be... vietinės virtuvės. Ko būtina paragauti Gvatemaloje? Virtuvės tradicijas paprastai lemia šalies geografinė padėtis. Gvatemaloje daugumos žmonių pragyvenimo šaltinis – žemės ūkis, ant jų stalo niekada netrūksta kukurūzų, pu-

> ***„TROPINIAI MIŠKAI, KALNŲ MASYVAI, UPĖS, EŽERAI, NET 37 UGNIKALNIAI, IŠ KURIŲ 3 DAR YRA AKTYVŪS. VISA TAI SUKURIA ĮSPŪDINGĄ ŠALIES KRAŠTOVAIZDĮ.“***

Unsplash.com nuotr.

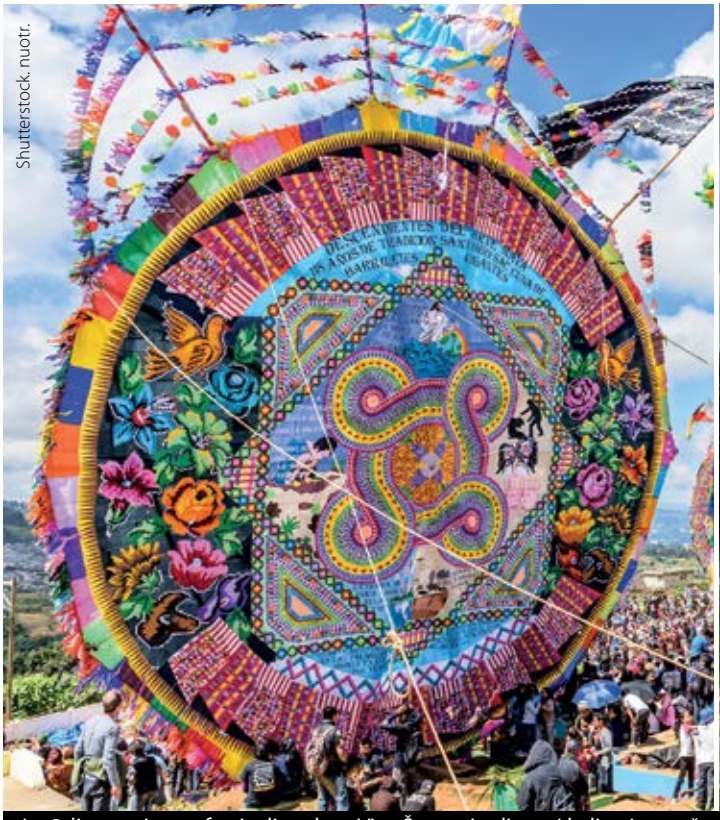

Shutterstock nuotr.

Įspūdingas aitvarų festivalis vyksta Visų Šventųjų dieną. Į kelionės maršrutą būtina įtraukti ir Peteno regioną, kuriame atrasite majų civilizacijos lobynus.

> ***GVATEMALOJE TIKIMA ĮVAIRIA MISTIKA IR MAGIJA, TAČIAU ISTORIJA APIE „MAŽĄJĮ PRINCĄ“ NĖRA IŠGALVOTA.***

pelių, moliūgų, kt. Pagrindinis patiekalas – tortilijos, jų pardavimo vieta vadinama *tortillerias*. Vietiniai gyventojai tortilijas labai mėgsta ir jas valgo su viskuo.

Lankantis Gvatemaloje, kaip ir bet kurioje kitoje šalyje, būtina apsilankyti vietiniame turguje. Ten ne tik daugybė prieskonių, vaisių, daržovių, bet ir vietinių žmonių susibūrimo vieta. Kiekviename turguje, be maisto prekių, galima rasti ir kasdienių buities reikmenų, moterų audžiamos ir siuvamos rankų darbo tekstilės ir pan. Akyse mirga marga nuo spalvų ir grožio.

Gvatemala taip pat garsėja kavos ir kakavos pupelėmis. Lankydamiesi šioje šalyje, būtinai apsilankykite vietinių žmonių kavos ūkyje. Galbūt jis nebus toks didelis ir „išblizgintas“ kaip stambiųjų augintojų, tačiau tikrai autentiškas: šeimininkas vedasi į nedidelį kavos lauką, papasakoja kavos kelią nuo auginimo, skrudinimo ir kt., o pabaigoje šeimininkė pakviečia pasimėgauti iš šviežiai maltų kavos pupelių paruošta kava. Vietiniai žmonės tikrai labai draugiški, pozityvūs, kviečia į savo namus.

Keliavimas Gvatemaloje: savarankiškai ar su gidu? Nors Gvatemaloje turizmas nėra plačiai išvystytas, nemažai keliautojų, tarp jų ir lietuvių, ryžtasi savarankiškai keliauti po šią šalį, pajusti visą jos žavesį ir gyvenimo būdą. Dideliuose turistiniuose centruose galima drąsiai keliauti savarankiškai, o norint iš arčiau pažinti vietines bendruomenes, aplankyti mažus kaimelius, reikėtų pasitarti su vietiniu gidu, kuris dėl jau minėtų kalbos ir kitų aspektų, pvz., daug kur nėra kelio ženklų, padės geriau susiplanuoti maršrutą.

Gvatemaloje galima keliauti automobiliu, vietiniu viešuoju transportu – šalis superka iš JAV senus mokyklinius autobusus, vadinamus *Camioneta*, tad toks pasivažinėjimas gali būti be galo žavus. Žinoma, keliaujant, kaip ir visur kitur, nereikėtų pernelyg atkreipti į save dėmesio, nesipuikuoti fotokameromis ir kt.

Dar vienas keliavimo būdas – valtelės, čia jos tarsi vietiniai autobusai, kuriais galima keltis iš vieno miestelio į kitą. Tačiau yra ir sunkiai pasiekiamų vietų, pvz., El Miradòras, kurį galima pasiekti tik keliaujant per džiungles ar skrendant sraigtasparniu, tačiau tai tik suteiks papildomų įspūdžių kelionei po Gvatemalą.

GARBĖS KONSULĖS A. NAUMENKO MESCHINO PATARIMAI KELIAUJANTIEMS Į GVATEMALĄ

- **Geriausia vykti:** nuo lapkričio iki gegužės
- **Kryptis:** sostinė Gvatemala, Antigva, Santjago Sakatepekesas, Sumpangas, Floresas, kt.
- **Įtraukti į maršrutą:** majų civilizacijos palikimas (Peteno regionas, El Miradòras, Tikalio nacionalinis parkas, kt.), Atitlano ežeras, vietinis turgus, kt.
- **Ką verta pamatyti / patirti:** Visų Šventųjų diena (lapkričio 1 d.) – aitvarų festivalis, Didžioji savaitė (prieš šv. Velykas) – unikalių procesijų su spalvingais kilimais šventė, edukacija vietiniame kavos ūkyje.
- **Paragauti:** kukurūzinis paplotėlis tortilija (pardavimo vieta vadinama *tortillerias*).
- **Nerašyta taisyklė:** viešus renginius galima filmuoti ir fotografuoti, bendruomenių – reikia atsiklausti.
- **Lauktuvės:** autentiški tekstilės gaminiai, suvenyrai – miniatiūrinės rūpesčius šalinančios lėlytės *Quitapenas* ir, žinoma, kava. ◆

PAMATYKITE GVATEMALĄ! Daugiau informacijos *www.westexpress.lt* arba tel. 1312.

TAILANDAS

vis dar gali nustebinti!

Shutterstock nuotr.

Vizitinė Azijos kortelė – įvairiapusis Tailandas kaskart stebina ir daugybe egzotiškų šalių mačiusius keliautojus. Masinio turizmo nepaliestos balto smėlio salos, atogrąžų miškų parkai su aštriais skardžiais, kalnų masyvai ir egzotiškų gyvūnų bei augalų įvairovė nuo dramblių ir tapyrų iki tikmedžių ir stambiavaisių koralmedžių. Tačiau labiausiai ši šalis traukia savo atmosfera, vietinių taikingumu ir „gerai, kaip yra" filosofija, pagal kurią laimės ieškoma ne daiktuose ar turtuose, o savo pačių viduje. Apie Tailando kerus kalbame su keliautojų pora NEDU MAČIONIU ir KAMILE GRIMALAUSKAITE.

PARENGĖ – Lina Matiukaitė
NUOTRAUKOS – iš asmeninio keliautojų albumo

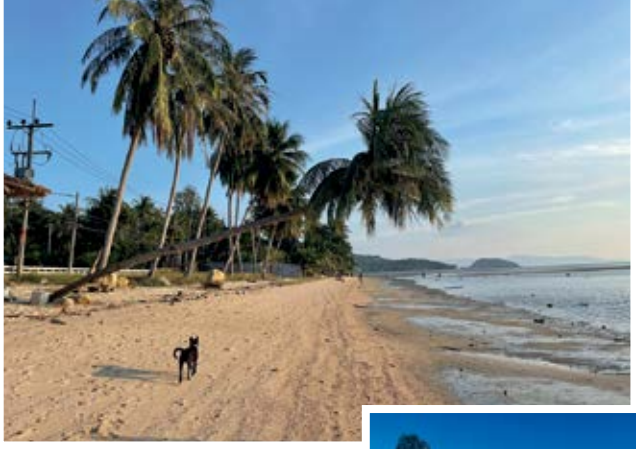

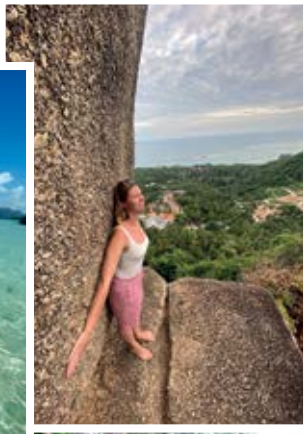

Kokie Jūs keliautojai? Kokias kryptis dažniausiai renkatės? Mes – paprasti, savarankiški, pažinti ir patirti mėgstantys keliautojai. Esame gana spontaniški. Kelionių ilgai ir iš anksto neplanuojame. Dažniausiai kryptį nulemia į dominančią šalį už gerą kainą surasti bilietai. Vis dėlto prieš keletą metų atrasta Azija mus sužavėjo taip, kad pastaruosius kelerius metus, visai to nepastebėdami, pagrindine kelionės kryptimi vėl ir vėl pasirenkame būtent šį žemyną.

Kaip nusprendėte vykti į Tailandą? Kas labiausiai ten traukė? Tai buvo pirma mūsų Azijoje aplankyta šalis. Tą pirmąjį kartą Tailandą rinkomės dėl kitų keliautojų patarimų ir įspūdžių, kad ši šalis yra tinkamiausia pirmai pažinčiai su Azija. Dabar šiai minčiai galime tik pritarti. Tailandas labiausiai pakerėjo savo lengvumu būti ir keliauti. Įspūdinga šalies gamta, žmonės ir maistas tapo priežastimi, kodėl vis ten sugrįžtame.

Tailande susidūrėte ir su COVID-19 pandemijos taisyklėmis. Papasakokite, kas nutiko? Tailande lankėmės ir prieš pandemiją, ir jos įkarštyje, ir po jos. Visi kartai buvo skirtingi ir unikalūs, bet COVID-19 įkarštyje šioje šalyje

> ***TAILANDAS LABIAUSIAI PAKERĖJO SAVO LENGVUMU BŪTI IR KELIAUTI. ĮSPŪDINGA ŠALIES GAMTA, ŽMONĖS IR MAISTAS TAPO PRIEŽASTIMI, KODĖL VIS TEN SUGRĮŽTAME.***

patyrėme daugiausia iššūkių ir netikėtumų. Atrodo, buvome viską pasiruošę: dokumentai tvarkingi, testai padaryti (abu neigiami), bet atskridus po papildomo testo oro uoste Nedui nustatytas teigiamas rezultatas. Taip vietoj vienos dienos izoliacijos gavome 10 dienų atskirtiems izoliuotis viešbutyje, kuriame toks atvejis buvo pirmas ir darbuotojai nelabai žinojo, kaip elgtis. Mus apgyvendino skirtinguose kambariuose, o Nedą izoliavo taip, kad visas 10 dienų net nenešė jam maisto į kambarį, neleido išnešti už durų šiukšlių, rankšluosčių ar patalynės. Personalas nelabai galėjo atsakyti į kilusius klausimus, buvo sukelta panika, kuri tarsi lyg niekur nieko nuslūgo tik po 10 dienų, po kurių išsiregistravome iš viešbučio ir keliavome toliau. Šis uždarymas paskatino sukurti vaizdo tinklaraštį apie karantiną Tailande. Įkvėpti jo sėkmės, pradėjome kurti ir toliau – videoformatu fiksavome visos kelionės įspūdžius. ➛

> ***NORINT APLANKYTI KALNUS, SALAS, NACIONALINIUS PARKUS AR DIDMIESČIUS GALI PASIRODYTI, KAD TAI TRUKS LABAI ILGAI IR BUS SUDĖTINGA, TAČIAU TAIP NĖRA. VISKAS LABAI PAPRASTA IR PUIKIAI SUORGANIZUOTA.***

Tąkart Tailande buvote 3 mėnesius. Ar per tiek laiko pavyko visapusiškai patirti šalį? O gal dar liko nepažintų kraštų? Užteko laiko patirti, pajausti, suprasti, pažinti ir pamatyti šalį bei įvairias jos vietoves. Aplankėme ir Tailando šiaurę, kalnus, įspūdingus, savitos istorijos kalnų miestelius, ir Tailando sostinę Bankoką bei jos apylinkes, kupinas savitos kultūros, patyrėme ir didmiesčio gyvenimo bei jo tempo. Taip pat aplankėme ir šalies pietus žemyninėje dalyje, džiungles, nacionalinius parkus ir įvairias salas su nuostabiais paplūdimiais. Tačiau dar tikrai liko nepamatytų vietų. Kuo daugiau pamatėme, tuo dar labiau užsinorėjome pažinti ir patirti šią šalį. Norisi būti arčiau vietinio gyvenimo, toliau nuo turizmo, nes žmonės ir kultūra čia mums labai artimi ir įkvepiantys.

Kas konkrečiai labiausiai sužavėjo? Tailandas, pirmiausia, sužavi žmonėmis, jų natūralumu, paprastumu, geranoriškumu, atsipalaidavimu ir visa kultūra. Buvimas ten labai padeda išeiti iš mūsų visuomenėje įprasto skubėjimo, lyginimosi su kitais, beprotiško ritmo ir rezultatų siekimo.

Ten akys atsiveria matant ramybę žmonių kasdienybėje, šypsenas ir dirbant jaučiamą malonumą, lengvumą. Antras sužavėjęs dalykas – Tailando virtuvė. Rekomenduojame čia išbandyti maisto gamybos kursus su vietiniais ir daugiau sužinoti, kaip gimsta nuostabūs tailandietiški skoniai. Na, ir, žinoma, trečias dalykas – lengvas keliavimas. Tailandas – tikrai didelis ir įvairus. Norint aplankyti kalnus, salas, nacionalinius parkus ar didmiesčius gali pasirodyti, kad tai truks labai ilgai ir bus sudėtinga, tačiau taip nėra. Viskas labai paprasta ir puikiai suorganizuota. Pavyzdžiui, per 5 valandas gali tekti pakeisti net kelias transporto priemones: skristi lėktuvu, važiuoti mašina, plaukti keltu ir keliauti autobusu, bet per pusę dienos sklandžiai atsidursi jau visai kitoje Tailando pusėje.

> ***REKOMENDUOJAME ČIA IŠBANDYTI MAISTO GAMYBOS KURSUS SU VIETINIAIS IR DAUGIAU SUŽINOTI, KAIP GIMSTA NUOSTABŪS TAILANDIETIŠKI SKONIAI.***

O ar buvo, kas nustebino blogąja prasme? Trys dalykai, kurie nepatiko Tailande, – didmiesčiuose apgauti bandantys prekeiviai ir tuktukų vairuotojai. Taip pat po pandemijos gana ženkliai padaugėjo žmonių iš Rusijos, kurie čia apsigyveno, bet visiškai nepaiso ir negerbia vietinių ir jų kultūros. Dar vienas šioks toks nepatogumas nutinka tuomet, kai paprašai paruošti maistą neaštriai, bet jis vis tiek būna labai aštrus... ➛

Koks buvo didžiausias kelionės Tailande iššūkis? Turbūt tas netikėtas „įkalinimas“ viešbutyje per pandemiją. Tuo metu visur aplink buvo keliama panika, spauda nuolat rašė ir skelbė, kad kiekvienas susirgęs turistas bus uždaromas į ligoninę ir griežtai ten laikomas. Taigi, būdami izoliacijoje, kasdien jautėme įtampą, kada jau mus išveš į ligoninę ir kas bus po to, bet, kaip minėjau, realiai darbuotojai nelabai mokėjo tvarkytis su situacija ir viskas vyko visai kitaip, nei skelbė valdžia. Juokingiausia, kad šiomis karantino sąlygomis Nedas Tailande atšventė savo 30-ąjį gimtadienį, kurį tikrai ilgai atsimins. Kitas nepamirštamas nuotykis buvo kelionė į urvus Soko Kalvų nacionaliniame parke. Ji buvo išties labai ekstremali. Tikėjomės paprasto žygio po džiungles su užsukimu į urvus, o tai buvo 1,5 val. žygis urve leidžiantis žemyn aklinoje tamsoje. Iš pradžių urvas buvo didelis, su plačiais skliautais, daug erdvės, bet einant toliau jis siaurėjo, vandens daugėjo. Buvo vietų, kur reikėjo bristi, lipti, leistis su virve, plaukti ir pan. Žmonėms, bijantiems tamsos ir uždarų erdvių, nerekomenduotume tokio žygio. Vietomis urvo plotis siekė vos metrą, o vandens kai kur buvo ir virš galvos, tad reikėjo plaukti, o kai kur net lįsti pro labai siaurus plyšius. Ir viskas vyko tik su vieno gido palyda, kuris dar pasakojo, kad yra tame urve sutikęs ir lokį. Apie vorus, šikšnosparnius ir kitus gyvius nė nekalbu. Grįžę sužinojome, kad lietinguoju sezonu prieš 16 metų tame urve žygio metu įvyko tragedija ir žuvo žmonių, todėl džiaugėmės, kad viskas gerai baigėsi ir šį faktą sužinojome jau tik po visko. Daugiau apie žygį papasakojome savo vaizdo tinklaraštyje. Jį galima surasti Nedas Mačionis „Youtube“ kanale. Taip pat visais įspūdžiais ir naudingais patarimais dalijamės ir „Instagram“ paskyroje *@travel.between*.

Kokiems keliautojams rekomenduotumėte Tailandą? Dėl ko verta ten vykti? Tailandas – labai įvairus. Manau, ten gali keliauti kiekvienas, bet savo ruožtu labiausiai jį rekomenduotume sąmoningiems, drąsių patirčių ieškantiems ir mėgstantiems gamtą žmonėms. Taip pat tiems, kuriems maistas ir tradicinė virtuvė sudaro svarbią kelionių dalį, nes Tailandas išties gali būti nepakartojama gastronominė patirtis!

KELIAUTOJŲ NEDO IR KAMILĖS REKOMENDACIJOS PLANUOJANTIEMS KELIONĘ PO TAILANDĄ

- **Ką pamatyti:** Tailando šiaurę, kalnų miestelį Pajų, pietuose esantį Soko Kalvų nacionalinį parką ir kurią nors iš salų, pvz., Samujaus**.**
- **Ką patirti:** saulėtekius, saulėlydžius, priimti vietinių pagalbą, patarimus, maisto gamybą su vietiniais, žygį į džiungles, pėdų ir viso kūno aliejinį masažą.
- **Kažkas autentiško:** tradiciniai šokiai, tradicinės ceremonijos šventyklose.
- **Ko paragauti:** *Pad Thai, Tom Kha, Tom Yum, Noodle soup, Papaya salad, Stir fry noodle, Roti pancake, Thai tea*, kertuočių, mangų, papajų ir gatvės maisto (visko ant pagaliukų).
- **Ko vengti:** jodinėjimo ant dramblių, privačių zoologijos sodų, dramblių prieglaudų, viso gyvūnijos išnaudojimo turizmo tikslais. Neikite su batais į šventyklas ir tajų namus. Venkite sukčių tuktuko vairuotojų didmiesčiuose, kurie siūlo nuvežti *pigiau* ir *kur geriau*. Taip pat negalima parodyti nepagarbos karaliui.
- **Ką par(si)vežti lauktuvių:** veido kaukių, rankų kremų, tepaliukų, arbatos, tailandietiškų kelnių su drambliukais. ◆

PATIRKITE TAILANDĄ! Daugiau informacijos *www.westexpress.lt* arba tel. 1312.

(Ne)atrastoji MALAIZIJA

Malaizija neretai vadinama neatrasta šalimi, nes retas keliautojas renkasi ją kaip pirmąją stotelę, kai nori pažinti Aziją. „Ir be reikalo!“ – sako ne vienus metus čia gyvenančios ir portalą *Malaizija.info* įkūrusios RITA RUKĖ ir GRETA KESA, kurioms ši šalis jau tapo antraisiais namais. Malaizijoje darniai „sugyvena“ dabartis ir praeitis, modernumas ir autentiškumas, gamta ir aktyvus miesto gyvenimas.

PARENGĖ – Aistė Jasinskaitė
NUOTRAUKOS – iš asmeninio albumo

Unsplash.com (2) nuotr.

Ar tikrai Malaizija – vis dar neatrasta šalis? **Rita:** manau, labiau tiktų vadinti tarpine stotele. Dažnas turistas, keliaujantis į tokias egzotiškas Pietryčių Azijos regiono šalis kaip Indonezija, Tailandas, Vietnamas, pakeliui aplanko tik Malaizijos sostinę Kvala Lumpūrą. Ir išties nemažai praranda, nes Malaizija išsiskiria iš kitų Pietryčių Azijos šalių. Tai tarsi įvairių tautų ir emigrantų iš viso pasaulio katilas, todėl čia be galo įdomu keliauti. Be to, egzotiškoje Malaizijoje galima aptikti ir europinės kultūros pėdsakų, kurių paliko kažkada čia šeimininkavusi Portugalija, Didžioji Britanija.
Greta: dabartinėje Malaizijoje susipina trys pagrindinės kultūros – malajų, kinų, indų. Tai leidžia mėgautis įvairiais kultūriniais renginiais ir vietinių gyventojų kuriamu tradiciniu menu. Čia taip pat žavi labai draugiški žmonės ir kontrastinga gamta – nuo tropinių miškų, džiunglių iki paplūdimių, kalnų.

Šalis pasižymi regionų gausa. Ką reikėtų žinoti planuojant maršrutą? **Rita:** Malaizija susideda iš dviejų dalių – Malaizijos pusiasalio (žemyninė dalis) ir Borneo salos bei kitų daugybės mažų salų, kurių suskaičiuojama iki 878! Nors Malaizija, palyginti su kitomis Azijos šalimis, nėra didelė, planuojant kelionę reikėtų pasidomėti atstumais. Iš žemyninės dalies nuskristi į Borneo salą, kuri žemėlapyje atrodo taip arti, užtruks 3–4 val., nuvykti autobusu iki Perhentiano salų – apie 8–9 val. Todėl planuojant kelionę ➛

į Malaiziją reikėtų jai nusimatyti bent jau dvi savaites. Sakyčiau, tai yra trumpiausias laikotarpis, per kurį rekomenduojama rinktis arba žemyninę dalį, arba Borneo. Norint aplankyti abi, rekomenduojama kelionei nusimatyti 3–4 savaites.
Greta: kelionės maršrutui Malaizijoje turi įtakos ir klimato sąlygos. Nors pastaraisiais metais skirtumas tarp lietingojo ir sausojo sezono mažėja, pvz., rytinėje šalies dalyje esančios Redango, Perhentiano didžioji ir mažoji, Kapaso salos dėl lietaus ir potvynių tikimybės nuo spalio iki kovo būna uždarytos.

Shutterstock nuotr.

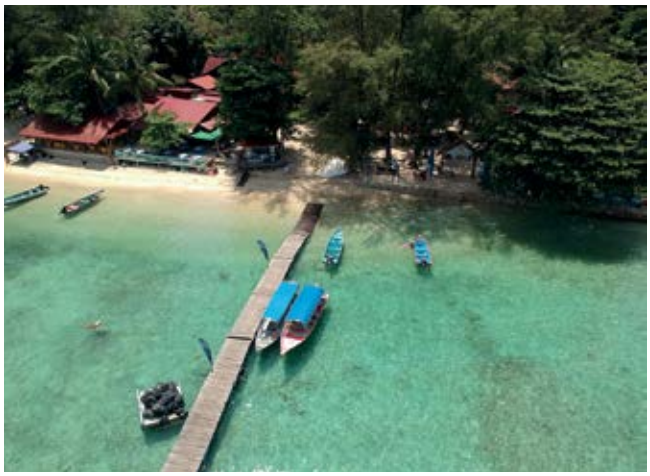

Egzotiškos šalys vilioja keliautojus, tačiau ne visada paprasta keliauti savarankiškai. **Greta:** Malaizijoje, priešingai nei kitose Azijos šalyse, vietiniai kalba angliškai ir tai labai padeda keliauti. Žmonės taip pat labai draugiški, todėl drąsiai galima keliauti viešuoju transportu, naudotis taksi, pavėžėjų paslaugomis ir pan. Tiesa, verta atkreipti dėmesį, kad vietiniai labai mėgsta kontrastus, todėl nenustebkite, jei lauke tvyrant 30 ir daugiau laipsnių karščiui autobuse ar automobilyje pasitiks bent 10 laipsnių žemesnė temperatūra.
Rita: keliavimas Malaizijoje greičiausiai niekuo nesiskiria nuo kitų išsivysčiusių šalių. Sostinėje Kvala Lumpūre gerai išvystyta traukinių infrastruktūra, miesto centre autobusai tiek vietinius, tiek svečius veža nemokamai, taip pat labai pigu keliauti tarpmiestiniais autobusais, traukiniais, o greičiausias būdas pasiekti salas – skristi lėktuvu. Tiesa, savarankiškai planuojantieji kelionę neretai pastebi informacijos trūkumą internete, neatnaujinamus keleivinio transporto tvarkaraščius ir pan.

> ***MALAIZIJA SUSIDEDA IŠ DVIEJŲ DALIŲ – MALAIZIJOS PUSIASALIO (ŽEMYNINĖ DALIS) IR BORNEO SALOS BEI KITŲ DAUGYBĖS MAŽŲ SALŲ, KURIŲ SUSKAIČIUOJAMA IKI 878!***

Malaizijoje gyvenate ne vienus metus ir, ko gero, šią šalį esate išmaišiusios skersai išilgai. Ką iš asmeninės patirties rekomenduojate įtraukti į kelionės maršrutą? **Rita:** žinoma, būtina aplankyti sostinę Kvala Lumpūrą, kurioje lankomiausi objektai yra Petronas ir TV bokštai, Botanikos ir paukščių parkas, Merdekos aikštė, Nacionalinė ir Džameko mečetės, Kinų kvartalas, Batu olos, Mažoji Indija ir kt. Kvala Lumpūras yra modernus miestas, tačiau tarp dangoraižių tikrai rasite daug žalių plotų, kur galėsite pailsėti nuo saulės.
Be galo įdomus istorinis miestas Melaka, kuris 2008 m. paskelbtas UNESCO pasaulio paveldo objektu. Įkvėpti gaivaus ir vėsaus oro, prisotinto arbatos aromato, bei pasivaikščioti viename iš seniausių šalies samanotų miškų, skaičiuojančių 200 mln. metų, galite Kamerono aukštumose, kuriose vyrauja vėsesnis oras, slėniuose žvilgsnį traukia žaliuojantys arbatų laukai ir kiek baugina drėgnieji samanotieji miškai, ypač kai juos užkloja rūkas.

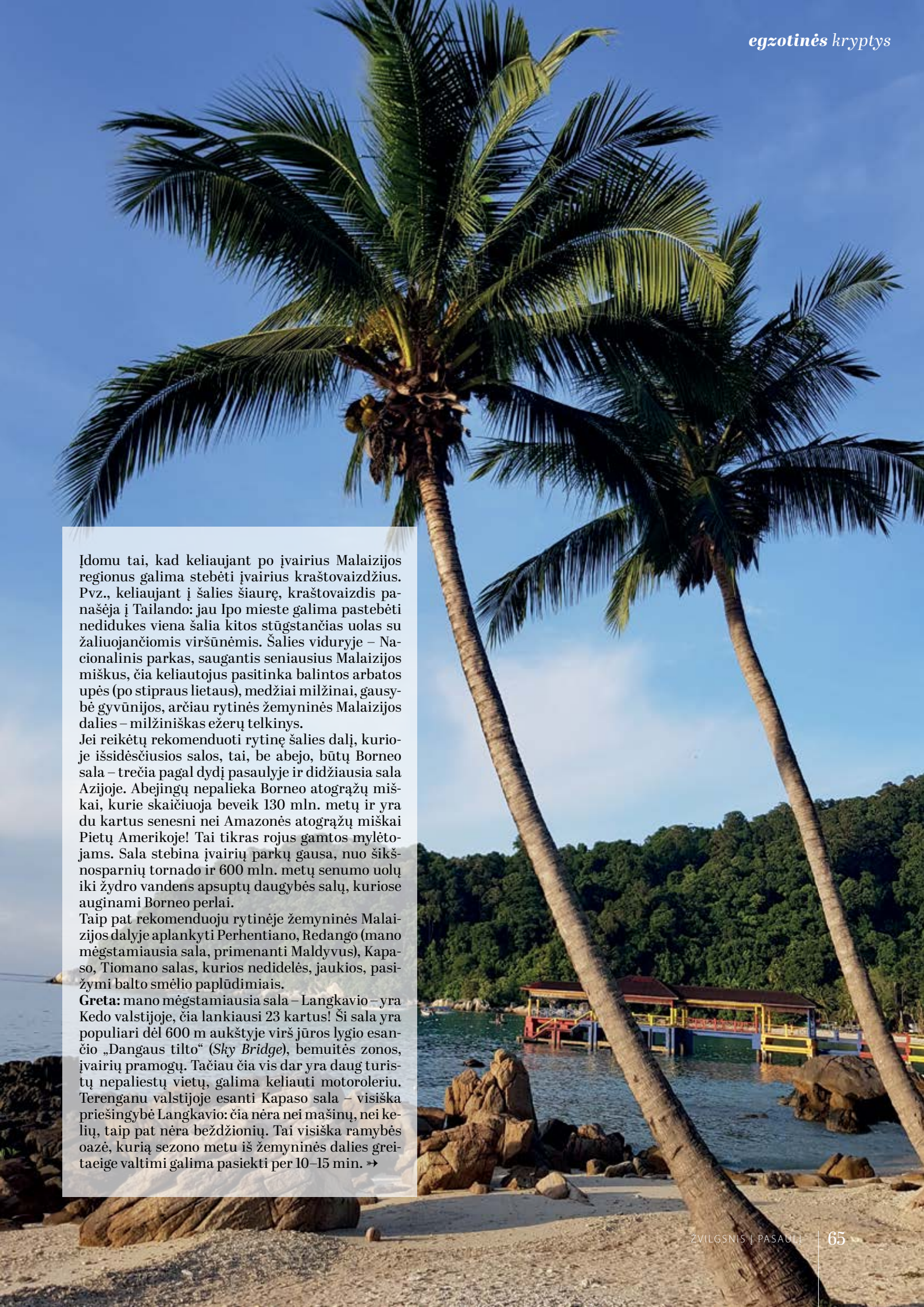

Įdomu tai, kad keliaujant po įvairius Malaizijos regionus galima stebėti įvairius kraštovaizdžius. Pvz., keliaujant į šalies šiaurę, kraštovaizdis panašėja į Tailando: jau Ipo mieste galima pastebėti nedidukes viena šalia kitos stūgstančias uolas su žaliuojančiomis viršūnėmis. Šalies viduryje – Nacionalinis parkas, saugantis seniausius Malaizijos miškus, čia keliautojus pasitinka balintos arbatos upės (po stipraus lietaus), medžiai milžinai, gausybė gyvūnijos, arčiau rytinės žemyninės Malaizijos dalies – milžiniškas ežerų telkinys.

Jei reikėtų rekomenduoti rytinę šalies dalį, kurioje išsidėsčiusios salos, tai, be abejo, būtų Borneo sala – trečia pagal dydį pasaulyje ir didžiausia sala Azijoje. Abejingų nepalieka Borneo atogrąžų miškai, kurie skaičiuoja beveik 130 mln. metų ir yra du kartus senesni nei Amazonės atogrąžų miškai Pietų Amerikoje! Tai tikras rojus gamtos mylėtojams. Sala stebina įvairių parkų gausa, nuo šikšnosparnių tornado ir 600 mln. metų senumo uolų iki žydro vandens apsuptų daugybės salų, kuriose auginami Borneo perlai.

Taip pat rekomenduoju rytinėje žemyninės Malaizijos dalyje aplankyti Perhentiano, Redango (mano mėgstamiausia sala, primenanti Maldyvus), Kapaso, Tiomano salas, kurios nedidelės, jaukios, pasižymi balto smėlio paplūdimiais.

Greta: mano mėgstamiausia sala – Langkavio – yra Kedo valstijoje, čia lankiausi 23 kartus! Ši sala yra populiari dėl 600 m aukštyje virš jūros lygio esančio „Dangaus tilto“ (*Sky Bridge*), bemuitės zonos, įvairių pramogų. Tačiau čia vis dar yra daug turistų nepaliestų vietų, galima keliauti motoroleriu. Terenganu valstijoje esanti Kapaso sala – visiška priešingybė Langkavio: čia nėra nei mašinų, nei kelių, taip pat nėra beždžionių. Tai visiška ramybės oazė, kurią sezono metu iš žemyninės dalies greitaeige valtimi galima pasiekti per 10–15 min. ➛

Gražiausias menas Malaizijoje – jos gamta. Tačiau kultūrų samplaika šalyje taip pat yra neišsenkantis įkvėpimo šaltinis ieškantiems meno... **Rita:** sostinėje Kvala Lumpūre galima rasti daug meno galerijų, lankytojų centre – susipažinti su tradiciniais šokiais ir muzika. Klasikinės muzikos mylėtojai Kvala Lumpūre gali apsilankyti Filharmonijoje, įsikūrusioje Petrono bokštuose.
Borneo salų regione vyksta atogrąžų miškų festivaliai, kuriuose galima ne tik išgirsti, kaip skamba tradiciniai instrumentai, bet ir pasiklausyti vietinių kuriamos muzikos. Borneo salos genčių meną geriausia galima pažinti apsilankius Saravako ir Sabos valstijų muziejuose ir lankantis genčių kaimuose. Beje, sostinėje Kvala Lumpūre tradicinio genčių meno galima rasti sendaikčių parduotuvėse, kurios yra šalia centrinio turgaus.
Penango sala, kurios senamiestis įtrauktas į UNESCO paveldo sąrašą, garsėja unikaliu gatvės menu ir grafičių piešiniais. Beje, čia lankydamiesi nenustebkite prie gatvės meno darbų pamatę... lietuvio pavardę. Tai gatvės menininkas Ernestas Zacharevičius, kurio darbai jau yra tapę ne tik salos sostinės Džordžtauno, bet ir visos valstijos vizitine kortele.
Greta: lankantis Malaizijoje, būtina susipažinti su malajų tekstile. Populiariausia audinių marginimo technika – batika. Dažnai spalvoms išgauti vis dar naudojami natūralūs dažai, vaškas. Šia technika pagaminta tekstilė naudojama drabužių, aksesuarų ir netgi baldų gamyboje.
Malaizijoje susipina įvairios kultūros, religijos, tad čia galima pamatyti įspūdingo dydžio išmargintų aitvarų, kinų kultūra dovanoja įvairius performansus, šalyje labai populiarūs šešėlių teatrai (*wayang kulit*), kartais verčiama į anglų kalbą, tačiau paprastai istorijos pasakojamos vietine malajų kalba.

Unsplash.com (3) nuotraukos

Malaizijos sostinėje Kvala Lumpūre galima išragauti visos Azijos virtuvę.

> ***PENANGO SALA, KURIOS SENAMIESTIS ĮTRAUKTAS Į UNESCO PAVELDO SĄRAŠĄ, GARSĖJA UNIKALIU GATVĖS MENU IR GRAFIČIŲ PIEŠINIAIS.***

Penango salos senamiestyje atrasite garsaus lietuvių menininko E. Zacharevičiaus gatvės meno kūrinį „Brolis ir sesuo ant sūpynių“.

RITOS IR GRETOS REKOMENDACIJOS KELIAUJANTIEMS Į MALAIZIJĄ:

- **Ką verta aplankyti:** sostinėje Kvala Lumpūre – Petroną ir TV bokštą, indų bei kinų kvartalus, šventyklas, Nepriklausomybės aikštę, mečetes, Botanikos, Tugu, paukščių ir drugelių parkus, Batu uolas, Kamerono aukštumas, Penangą, Langkavį ar bet kurią salą rytinėje pakrantėje, Melako miestą, Nacionalinį parką, Kota Kinabalu, Bako ir Mulu nacionalinius parkus arba Sabo salas.
- **Ką patirti / pamatyti:** batikos tekstilės marginimą, šešėlių teatrą, tradicinius genčių šokius, gatvės meną, gamtos mylėtojams – džiungles, samanotuosius miškus, krioklius, orangutangus.
- **Ko verta paragauti:** *Nasi Lemak, Roti Canai, Asam Laksa, Satay, Ikan bakar* (ant grilio kepta žuvis, patiekta banano lape), *Apam balik* (saldumynas), tradicinių ledų, aliejuje gruzdintų bananų.
- **Ko vengti:** uodų, smėlio musių paplūdimiuose, beždžionių Batų uolose, o sveikinantis su vietiniais nereikėtų tiesti kairiosios rankos.
- **Ką par(si)vežti lauktuvių:** batikos technika kurtos tekstilės, *Nyonya* karoliukų šlepetes, Borneo perlų, malajų aitvarą suvenyrą (*wau bulan*), šešėlių teatro lėlę (*wayang kulit*), vietinės kavos, arbatos.

Įvairių kultūrų įtaka pasireiškia ne tik mene, bet ir maiste. Kuo ypatinga šios šalies virtuvė? **Rita:** didžiausią įtaką Malaizijos virtuvei turi malajų, kinų ir indų kultūra. Jei to nepakaktų, čia taip pat galima rasti Vietnamo, Tailando, Šri Lankos, Laoso, Indonezijos, Japonijos, Pietų Korėjos, Taivano, Kazachstano, Meksikos ir kitų šalių patiekalų. Ne visi iš karto pamėgsta Malaizijos virtuvę, reikia šiek tiek laiko adaptuotis skonio receptoriams. Pirmiausia, čia maistas yra ryškaus skonio, stiprių aromatų ir aštrus (dažnai lietuviams per aštrus), jį gaminant naudojama daug aitriųjų paprikų, citrinžolių, pandanų ir žaliųjų citrinų lapų, imbierų, ciberžolės, gvazdikėlių, anyžių, kitų prieskonių. O gėrimai mums per saldūs, todėl užsisakę šviežiai spaustų sulčių nepamirškite paprašyti, kad nedėtų cukraus!
Pažintį su Malaizijos virtuve reikėtų pradėti nuo *Nasi Lemak* (išvertus į liet. k. reiškia „riebūs ryžiai“). Šis patiekalas valgomas su tradiciniu *sambal* padažu – įsitikinkite, ar tinkamas jo aštrumas, nes nuo to priklausys ir *Nasi Lemak* skonis. Šio patiekalo yra įvairių variantų – nuo tradicinio malajų iki indų, kinų, jo galima paragauti tiek restorane, tiek rasti ant gatvės „šefų“ prekystalio. Jei *sambal* padažas užkurs ugnį burnoje, ją nugesinsite tradiciniu gėrimu *Teh Tarik*, kuris gaminamas karštas arba šaltas: tai juodosios arbatos, pasaldintos kondensuotu pienu ir cukrumi, gėrimas.
Vakarop gatvės pakvimpa BBQ dūmeliu, tai metas paragauti *Satay* (citrinžolių, česnakų, ciberžolės, kalendros, aitriųjų paprikų ir kt. marinate parą marinuota vištiena, jautiena ar aviena, sunerta mažais gabalėliais ant medinių iešmelių ir iškepta ant ugnies). Kaip ir dėl *Nasi Lemak*, čia irgi svarbus padažas!
Dar vienas populiarių patiekalų Pietryčių Azijoje – *Laksa*. Jos tradicinis malaizietiškas variantas *Asam laksa* – tai saldžiarūgštė sriuba, kuriai rūgštumo suteikia tamarindai arba jų žievė, o tiršta saldžioji krevečių pasta – labai specifinį kvapą!

Shutterstock nuotr.

Šiame patiekale taip pat yra smulkintos žuvies (paprastai skumbrės), svogūnų, mėtų, ananasų, imbiero, ryžių makaronų ir kt. Ši sriuba patiekiama su pagardais: žaliosios citrinos skiltele, aitriosiomis paprikomis ir sojų padažu.
Vienas iš indų ir malajų virtuvių simbiozės pavyzdžių – *Roti Canai*. Šis rankomis valgomas patiekalas paprastai gaminamas iš trijų ingredientų (vandens, miltų ir riebalų) ir patiekiamas su keletu įvairių karių, taip pat verta išbandyti indišką lęšių karį, kuriame dominuoja kumino ir aitriųjų paprikų skoniai.
Greta: Malaizija labai turtinga savo maistu, nes persipina trys kultūros. Taigi, atskirai galima paragauti malajų, kinų, indų maisto, tačiau yra ir persipynusių tradicijų. Pvz., yra malajų ir kinų maistas, vadinamieji *Nionia* regiono valgiai. Apskritai, Malaizijoje yra labai daug Azijos įtakos, taigi, atvykus galima išragauti visos Azijos virtuvę. Galima rinktis tiek prabangius restoranus, tiek valgyti pas vietinius, tačiau bet kuriuo atveju gurmanai tikrai turės ko paragauti! ◆

ATRASKITE MALAIZIJĄ! Daugiau informacijos *www.westexpress.lt* arba tel. 1312.

Dolce far niente!

Menas mėgautis atostogomis

Italija vilioja savo nenuspėjamu temperamentu, kupinu komplimentų ir saldžių *gelato*. Turistai čia renkasi pasimėgauti gamta, patirti istoriją ar tiesiog švęsti gyvenimą, tačiau ar kada pagalvojame, kad, pavyzdžiui, rugpjūtį Italijos miestuose tiesiog per karšta būti? Kaitros metu vietiniai mėgaujasi ežerais. Vieni jų – skaidrūs kaip krištolas, tyvuliuoja tarsi įrėminti kalnų masyvų, kiti skalauja jaukių miestelių ar puošnių vilų kiemų krantus, ir visi džiugina gaiva bei itališku saldumu nieko neveikti. *Dolce far niente* – sakytų italai, o mes, kupini lietuviškos manieros, tiesiog sustojame ir palengva mokomės mėgautis atostogomis lėtai ir be lūkesčių. Apie meną neprisirišti prie planų kalbame su „KK2“ laidos vedėja JUSTE ŽIČKUTE-LUKOŠAITIENE, kuri šią vasarą kartu su vyru Tomu savo medaus mėnesį praleido mėgaudamiesi Italijos ežerų gaiva.

PARENGĖ – Lina Matiukaitė
Nuotraukos – iš asmeninio albumo

Papasakokite, kas Jums yra atostogos? Kokio tipo keliones dažniausiai renkatės? Pirmiausia, atostogos man – ne trumpas savaitgalio pabėgimas, o bent jau savaitė, kai yra pakankamai laiko psichologiškai atitrūkti nuo kasdienybės ir darbų. Kartu su Tomu esame aplankę nemažai šalių, miestų, tačiau prieš porą metų pirmą kartą nuvykusi slidinėti supratau, kad tokio tipo atostogos – geriausias būdas perkrauti smegenis. Man labai patinka šiluma, bet dažnai keliavimas kaitros metu vargina. O fizinė veikla gryname ore *restartuoja* geriausiai. Galų gale, niekada nereikia sukti galvos, ką veikti. Visada žinau, kad atsikėlus manęs laukia dušas, pusryčiai, o tuomet jau – kalnai. Na, o jeigu keliaujame po miestus, tuomet paskutines atostogų dienas pasiliekame poilsiui paplūdimyje ant gulto su knyga ar ausinukais. Vis dėlto įvairovė man labai svarbi. Kuo daugiau spontaniškumo, tuo įdomiau.

Kodėl savo povestuvinei kelionei pasirinkote Italiją? Kadangi su vyru turėjome tik savaitę povestuvinei kelionei, nusprendėme, kad kelionei už Atlanto, į Ameriką, tiek laiko būtų per mažai. Taip pat Azijos šalis įprastai renkamės žiemą, tad pagalvojome, kad Europa bus puikus pasirinkimas. Italijoje lankėmės ne kartą, tačiau dar niekada nebuvome tyrinėję Šiaurės regiono ir jame esančių miestų: Veronos, Venecijos, Bolonijos, Florencijos. Taigi, galvojome, kad automobiliu aplankysime ne tik juos, bet ir mažiau turistinius miestelius. Visgi, mūsų planus labai greitai pakoregavo orai.

Italijoje pasitiko dideli karščiai, tiesa? Taip, iš pradžių galvojome, kad Milane praleisime tik naktį (atskridę permiegosime ir keliausime tyrinėti šiaurinės dalies), tačiau susidūrus su dideliais karščiais noras lankyti miestus kaipmat išblėso. Visą savaitę laikėsi ne mažesnė kaip 36 laipsnių temperatūra. Atvirai kalbant, kai atvykome į Milaną, vaizdas priminė pandemiją, nes žmonių mieste praktiškai nebuvo. Kavinėje užkalbinę padavėją paklausėme, kodėl taip yra? Ši atsakė, kad rugpjūtis – pats karščiausias mėnuo, todėl vietiniai tokiu metu dažniausiai atostogauja ir keliauja prie jūros bei ežerų. Mes jos paklausėme ir padarėme tą patį – nusprendėme aplankyti 3 didžiausius Italijos ežerus.

> ***PATS GERIAUSIAS BŪDAS PAŽINTI KOMO GROŽĮ – PAPLAUKIOTI JAME KATERIU. TAI GALIMA PADARYTI KIEKVIENAM. TEREIKIA IŠKLAUSYTI TRUMPĄ INSTRUKTAŽĄ.***

Turbūt požiūris yra svarbiausias dėmuo, kuris leidžia arba mėgautis savo pasikeitusiais planais, arba dėl jų nerimauti. Kokį požiūrį stengiatės ugdytis į nenumatytas aplinkybes atostogų metu? Keliauti pradėjau tik prieš šešerius metus, tačiau per tą laiką išmokau nesinervinti, kai kas nors nepavyksta ar vyksta ne pagal planą. Pamenu, kai pirmą kartą apsilankiusi Milane neradau pusryčių kavinės, kurioje duotų ne kruasaną, o kiaušinienės, labai susinervinau. Net per atostogas norėjau laikytis savo įprasto mitybos režimo, tačiau laikui bėgant supratau, kad mano lūkesčiai perdėti, o ir sau esu pernelyg griežta. Todėl dabar keliauju labiau *atsipūtusi*. Būna, kad nueiname į „Instagram“ nuomonės formuotojų išgirtą kavinę, o gauname visiškai ne tai, ko tikimės, bet dėl to nesigraužiame, nes visko suplanuoti tobulai – neįmanoma. Šįkart mums nepavyko aplankyti nei Venecijos, nei Florencijos ir sutinku, kad prieš skrisdami galėjome geriau susipažinti su vietos orais, tačiau prieš kelionę visą energiją skyrėme vestuvių planavimui, todėl norėjome tiesiog išvažiuoti ir pabūti kartu. ➛

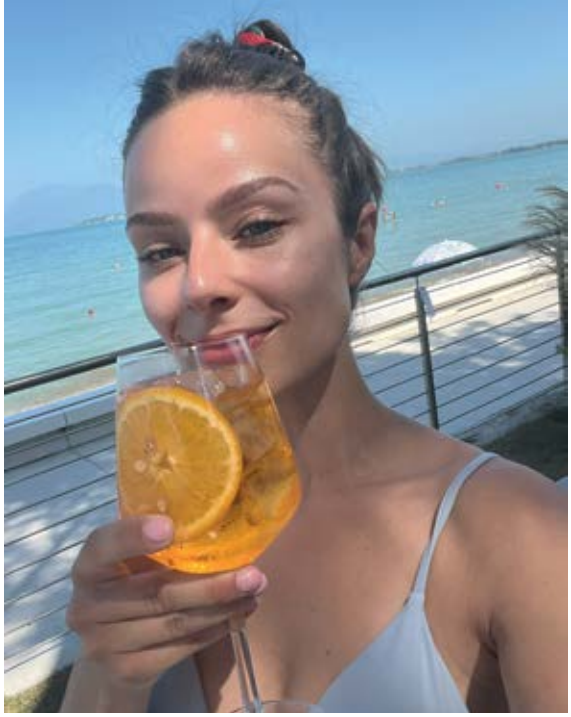

Ir kaip atrodė atostogų dienos pagal iš esmės pasikeitusį planą? Kadangi važiavome be didelių planų, viskas išėjo ekspromtu. Kiekvieną rytą pradėdavome nuo pusryčių, už kurių paiešką kelionėse visada būnu atsakinga aš. Užsukę į vieną kavinę, susipažinome su jos savininku, kuris mums pasiūlė aplankyti mažiau turistinį, vietinių mėgstamą Madžorės ežerą. Tą pačią dieną sėdome į automobilį ir ten išvykome. Kitą dieną aplankėme Komo, o dar kitą Gardos ežerą. Taip pat spėjome aplankyti Veroną ir pavakarieniauti grožėdamiesi „Arena di Verona" – senovės Romos amfiteatru. Visgi, po alinančių karščių Italiją aplankė liūtys, todėl ir per jas teko susigalvoti veiklos. Kadangi su vyru esame dideli masažų mėgėjai, Milane susiradome masažo saloną, kurios savininkė – už italo ištekėjusi tailandietė. Su Tomu juokavome, kad šiais laikais nebereikia skristi į kitą pasaulio pusę tam, jog gautum tai, ko geidžia širdis. Užtenka tiesiog apsilankyti didesniame Europos mieste. Vieningai nutarėme, kad Milane tailandiečių atliktas masažas buvo netgi geresnis už tuos, kuriuos esame patyrę Tailande. Galbūt kiti sakytų, kad mūsų medaus mėnesio savaitė – labai paprasta, tačiau viskas, ko mums reikėjo, – laikas kartu.

Aplankėte net tris garsiausius Italijos ežerus: Madžorės, Komo, Gardos. Kokį įspūdį kiekvienas iš jų paliko? Madžorės ežeras patiko tuo, kad ten net sezono metu nėra tiek daug žmonių, kaip, pavyzdžiui, prie Komo. Važiuodami prie Madžorės, radome puikų *beach clube'ą*, kuriame be problemų gavome paplūdimio gultus. Ten susipažinome su Milane gyvenančia lietuve, kuri paantrino prieš tai minėtam kavinės savininkui, sakydama, kad Madžorė yra mėgstamesnis vietinių, nes nėra toks lankomas turistų. Būnant prie šio ežero, taip pat rekomenduočiau aplankyti ir Strezos miestelį. Prie Komo buvome antrą kartą. Mūsų nuomone, pats geriausias būdas pažinti Komo grožį – paplaukioti jame kateriu. Tai galima padaryti kiekvienam. Tereikia išklausyti trumpą instruktažą. Šįkart plaukėme nuo Leko miesto, tačiau labiau rekomenduočiau tai daryti nuo paties Komo, nes būtent šioje ežero pusėje galima pamatyti įstabiu grožiu ir prabanga išsiskiriančias vilas. Suvalgyti itališkų *gelato* rekomenduočiau nuvažiavus į romantišką *Varenna* miestelį. Jis kur kas ramesnis nei turistų mėgstamas Beladžas. Kalbant apie Gardos ežerą, čia mums patiko mažiausiai, nes vanduo buvo gana užterštas. Tačiau Garda – didžiausias Italijos ežeras, galbūt apsilankėme ne toje vietoje, todėl norėčiau čia sugrįžti dar kartą ir šiai vietai duoti antrą galimybę.

> ***SUTINKU, KAD TURĖTI KELIONĖS PLANĄ AR BENT GAIRES – SVARBU, TAČIAU PALIKITE BENT ŠIEK TIEK VIETOS SPONTANIŠKUMUI.***

Kas labiausiai sužavėjo šioje kelionėje? Komo ežerui nėra lygių. Aplink stūksantys kalnai ir kurortiniai miesteliai kaip pats Komas, *Varenna*, Beladžas ar Menadžas atima žadą. Čia apsilankęs supranti, kodėl ši vieta visada buvo mėgstama turtuolių ir Holivudo žvaigždžių. Labai norėčiau čia sugrįžti su draugų kompanija, kurioje bent vienas žmogus turėtų teisę vairuoti laivą ir jį prišvartuoti. Tokiu atveju būtų galima išlipti į krantą, suvalgyti *gelato* ir vėl plaukti ežeru (*šypsosi*).

Kartais po atostogų norisi pailsėti nuo jų pačių. Kaip manote, kas yra tikras mėgavimosi atostogomis menas? Daryti tai, ką geidžia širdis. Galbūt šiandien esate suplanavę aplankyti žinomą muziejų, tačiau už viską labiausiai norėtumėte pasimėgauti dar vienu puodeliu kavos ir stebėti praeivius. Pirmyn – taip ir darykite! Sutinku, kad turėti kelionės planą ar bent gaires – svarbu, tačiau palikite bent šiek tiek vietos spontaniškumui, nes netikėtumai visada gali pakoreguoti jūsų planus. Pavyzdžiui, oras gali sugadinti atostogas ne tik Lietuvoje (*juokiasi*). Manau, kad paleidus lūkesčius ir priėmus akimirką kelionė apdovanoja atradimo džiaugsmu.◆

FANTASTIŠKOS ATOSTOGOS ITALIJOJE! Daugiau informacijos *www.westexpress.lt* arba tel. 1312.

FILMŲ ĮKVĖPTI *atostogų scenarijai*

Kinas, kaip ir kelionės, dovanoja daugybę ryškių įspūdžių, žadina vaizduotę ir leidžia prisiliesti prie kitokio gyvenimo, nepažintų kultūrų ir įvairių istorijų. Pasaulyje yra daugybė nuostabių kampelių, apie kuriuos keliautojai sužino būtent iš filmų. Užburiančių scenų įkvėpti, milijonai žmonių visame pasaulyje siekia nors akimirkai išvysti ekrane matytas vietas, kuriose įsimintinus charakterius kūrė garsios kino žvaigždės. Galbūt tai Tailando Maya Bay paplūdimys, kuriame filmavosi Leonardo DiCaprio („Paplūdimys“), o gal Dubrovnikas ar Splitas Kroatijoje, kur buvo kuriamos viduramžių magiškos fantastikos „Sostų karų“ serijos?

Didžiausio kelionių organizatoriaus Baltijos šalyse „Novaturo“ ekspertai pastebi, kad filmai tampa puikia kelionių krypties inspiracija, o susidomėjimas vietomis, kuriose buvo filmuojami legendiniai filmai, neblėsta.

Andrej Vasilenko nuotr.

Anot „Novaturo“ komunikacijos vadovės Miglės Bielinytės, norintiems keliauti galimybės šiais laikais itin plačios – krypčių, skrydžių, viešbučių ir veiklų pasirinkimas gausus, tad svajonių atostogomis gali mėgautis ir ieškantys išskirtinumo bei prabangos, ir turintys ribotą biudžetą. Sumaniai planuojant, net ir į egzotiškiausius pasaulio kraštus galima nukeliauti už labai patrauklią kainą.

„Filmai ir kelionės turi gana daug panašumų. Abu padeda pabėgti nuo kasdienės rutinos ir rūpesčių, o kartu pasinerti į išskirtinius įspūdžius. Kelionės sukelia tokias emocijas, kurias galima patirti ir žiūrint gerą filmą, dovanojantį atradimo džiaugsmą, netikėtumo potyrį, buvimą akimirkoje. Tiesa, kai keliautojai nori pamatyti vien kino įkvėptas lokacijas, visada raginame žiūrėti plačiau ir nesikoncentruoti į vieną objektą – pasiimkite iš kelionės kuo daugiau įspūdžių, per daug neapsiribokite ir maksimaliai pasinerkite į naujų vietų atradimo patirtis“, – pataria M. Bielinytė.

MAGIJOS PASAULYJE – NUO LONDONO IKI NAUJOSIOS ZELANDIJOS

Tikrai ne vienas fantastikos gerbėjas yra aplankęs arba svajoja paviešėti Londone. Čia renkasi daugybė Hario Poterio gerbėjų, o į „Warner Bros Harry Potter Studio“ vyksta net specialūs autobusai, į kuriuos vos tik įsėdęs pasijunti tarsi filme. Tiesa, bilietus į studiją teks užsisakyti gerokai iš anksčiau, todėl net jei ir nespėjote, tikrai surasite daugiau šio filmo įžymybių. Tai ir garsioji *King's Cross* traukinių stotis su platforma 9¾. Taip pat reali parduotuvė, kurioje filmuota scena, kaip Haris Poteris įsigyja savo pirmąją burtų lazdelę.

Žinoma, jei esate fantastikos gerbėjai, jūsų dėmesį taip pat patrauks ir epinės trijų dalių Peterio Jacksono fantazijos „Žiedų valdovas“ dvasia kvėpuojantis Naujosios Zelandijos Vaikato regionas. Trilogijos filmavimo aikštelė virtęs 5,5 ha avių ūkio laukas Vaikato regione yra nuolatinė turistų traukos vieta, kasmet sulaukianti milijonų smalsuolių apsilankymų. Įdomu tai, kad Hobitoną – hobitų kaimelį – filmavimo komanda konstravo du kartus. Po pirmojo filmavimo jis buvo nugriautas, o filmui sulaukus ypatingos sėkmės teko hobitų kaimą detaliai atkurti antrajam filmavimui. Pastarąjį kartą nuspręsta miestelį įrengti iš tvirtų medžiagų ir palikti pastatytą net filmavimams pasibaigus. ➛

Unsplash.com nuotr.

> KELIONĖS SUKELIA TOKIAS EMOCIJAS, KURIAS GALIMA PATIRTI IR ŽIŪRINT GERĄ FILMĄ, DOVANOJANTĮ ATRADIMO DŽIAUGSMĄ, NETIKĖTUMO POTYRĮ, BUVIMĄ AKIMIRKOJE.

ROMANTIŠKAS IR STILINGAS PARYŽIUS

Daugelio širdis pavergęs „Netflix“ serialas „Emily in Paris“ tapo tikra Paryžiaus ir pačios Prancūzijos šlovės akimirka. Milijonai nuotraukų socialiniuose tinkluose ir šimtai turistų, laukiančių, kol galės nusifotografuoti prie garsiųjų pagrindinės serialo veikėjos Emily buto durų. Šis kino kūrinys ne tik dar labiau sustiprino Paryžiaus, kaip meilės miesto, įvaizdį, bet ir suteikė jam daugybę skoningo stiliaus atspalvių, o kiekvienoje serijoje šmėstelėjantys romantizuoto miesto ar prancūziškų vynuogynų peizažai daugelį įkvėpė tučtuojau į rankas griebti kompiuterį ir užsisakyti skrydžio bilietą ten, kur kvepia švieži kruasanai ir nerimsta aistros.

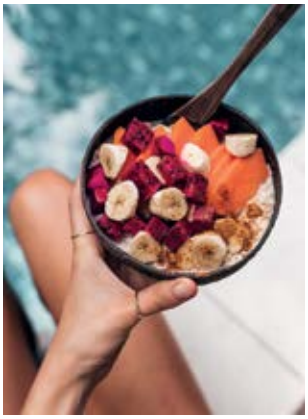

BALIS – DVASINIŲ PRAKTIKŲ, GURMANŲ IR JAUNAVEDŽIŲ ROJUS

2010-aisiais kino mėgėjus pakerėjusi amerikiečių režisieriaus Ryano Murphy drama „Valgyk, melskis, mylėk“, kurioje pagrindinį vaidmenį atliko talentingoji aktorė Julia Roberts, privertė ne vieną permąstyti savo gyvenimo prasmę. Pagrindinė filmo herojė, susipainiojusi savo jausmų ir potyrių labirintuose, pirmiausia aplanko Italiją, kur ne tik patiria malonumą mėgautis maistu, bet ir išlaisvina savo vidinę moterį. Galiausiai, ramybę ir meilę herojė suranda Balyje. Dėl didelio religinio pamaldumo Balis dar vadinamas „Dievų“ arba „stebuklingąja“ sala. „Nukeliavęs į šią salą, jauti ypatingą energiją, kuri išlaisvina vaizduotę ir pastūmėja įgyvendinti svajones, todėl pastaraisiais metais daug žmonių išvyksta čia pagyventi ilgesnį laiką. Juolab kad interneto prieigą ir kitus patogumus rasite bene kiekviename viešbutyje ar kavinėje, todėl dirbantiems nuotoliu – tai puikus pasirinkimas. Ši sala yra rojus ir jaunavedžiams, taip pat aktyvaus poilsio bei jogos mėgėjams, norintiems harmoningais vaizdais mėgautis nuo terasoje patiesto kilimėlio. Į šią kryptį skraidiname ir šaltuoju sezonu, ir vasarą – čia tikrai rasite ką nuveikti ir pasimėgauti visus metus. Balyje patiks ir gastronominių patirčių ieškantiems keliautojams, nes čia rasite tiek gatvės maisto prekeivių, tiek „Michelin“ žvaigždutėmis įvertintų restoranų. O kur dar socialinius tinklus puošiančios nuotraukos iš baltutėlių paplūdimių, džiunglių ar horizontus atveriančių viršukalnių. Tai puiki vieta nuotykių ieškantiems drąsuoliams, mėgstantiems banglentes, nardymą ir važinėjimą motoroleriais“, – pasakoja „Novaturo“ komunikacijos vadovė M. Bielinytė.

EKRANINIO TURIZMO EFEKTAS

Ekraninio turizmo plitimas, kai keliones įkvepia kino scenarijai, siejamas su įtraukiančiomis filmų istorijomis. Joms tampant vis tikroviškesnėms, žmonės nori susitapatinti su savo mėgstamais veikėjais ir patirti tai, ką patyrė filmų personažai. „Kinas turi didžiulę galią paveikti mus ne tik vizualiai, bet ir emociškai. Žiūrėdami filmus pasineriame į juose vaizduojamus scenarijus, jų kuriamą aplinką, susitapatiname su ekrane matomais personažais. Tad, kaip ir atostogų metu, taip ir žiūrėdami filmus, galime trumpam atsitraukti nuo kasdienių rūpesčių ir pakeliauti po dar nepažintus kraštus“, – sako M. Bielinytė.

Planuojant kelionę pagal populiaraus filmo motyvus, derėtų nepamiršti, kad didelė tikimybė, jog ne jūs vieni domėsitės šia vieta, tad žmonių srautas joje gali būti išties nemažas. Dar vienas lūkestis, kurį puoselėja dažnas keliautojas, – kad vieta realybėje atrodys lygiai taip, kaip ekrane, o taip neretai irgi nebūna, tad svarbu nesusikurti lūkesčių, kurie vėliau gali nepasiteisinti.◆

Kelionių idėjų rasite **www.novaturas.lt**

Unsplash.com nuotr.

novaturas

KELIONIŲ MADOS

VASARA ‘24 NAUJA KOLEKCIJA

- Poilsinės kelionės
- Pažintinės kelionės
- Egzotinės kelionės

JOGA, MEDITACIJA IR MENAS

Mūsų akims visiškai neįprasta kultūros erdvėse matyti jogos pozose susirangiusius žmones. Tačiau tai vyksta, pavyzdžiui, Londono gamtos istorijos muziejuje. Po jogos, taiči ar gongų maudynių žmonės nurimsta ir... gali eiti stebėti ekspozicijos.

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

Pasak menotyrininkės Susan Moore, šiuolaikiniame pasaulyje žmonėms labai sunku susikaupti, jie dažnai skuba, dėl to į meno kūrinius dirsčioja per savo „iPad“ arba itin paskubomis. Nepaisant to, kad aplankyti parodų ateina rekordinis skaičius žmonių, meno mylėtojai vienam kūriniui teskiria 15–30 sek. Tad jau keletą metų iš eilės pasaulio meno galerijose ir muziejuose yra siūlomos autentiškos sulėtėjimo patirtys: joga, meditacija, dailės terapija, žaliųjų kokteilių gėrimas ar nakvynė meno erdvėje. Šiame skubančiame pasaulyje šalia lėtojo maisto ir lėtosios mados sparnus išskleidžia lėtojo meno judėjimas, skatinantis žiūrovus sujungti šiuolaikinį meną ir saviugdos praktikas.

> **ŠIAME SKUBANČIAME PASAULYJE ŠALIA LĖTOJO MAISTO IR LĖTOSIOS MADOS SPARNUS IŠSKLEIDŽIA LĖTOJO MENO JUDĖJIMAS, SKATINANTIS ŽIŪROVUS SUJUNGTI ŠIUOLAIKINĮ MENĄ IR SAVIUGDOS PRAKTIKAS.**

MENAS IR *MINDFULNESS*

Apie šiuolaikinį žmonių polinkį skubėti ir gyvenimą vartoti greitai kalba ne tik menotyrininkai, bet ir psichologai, psichoterapeutai, dvasiniai vedliai. Gyventi vis greičiau ir vartoti vis daugiau mus skatina aplinka ir nuolat į ateitį skubantis protas. Norint permainyti savo įpročius ir išsiugdyti dėmesingumą reikia ilgamečių praktikų. Buda maždaug prieš 2600 metų nurodė pagrindines sąmoningo gyvenimo gaires, kurios atgimė šiuolaikinėje *mindfulness* kultūroje. Šios praktikos po truputį atranda savo vietą ne tik sveikatinimosi studijose, bet ir meno visatoje.

Judėjimo pradininku yra laikomas amerikietis Phylas Terrisas, kuris 2008 m. kelias, neįprastai ilgas valandas praleido žydų muziejuje Niujorke mėgaudamasis dviem abstrakčiais kūriniais – Jacksono Pollocko „Suartėjimu“ ir Hanso Hoffmano „Fantazija“. Vėliau vyras atliko 3 eksperimentus su savo draugais. Grupelei žmonių buvo pasiūlyta įsigilinti į vieną ar du meno kūrinius didžiuosiuose pasaulio muziejuose. Gavęs itin teigiamus atsiliepimus po šios meninės patirties, Ph. Terrisas oficialiai prabilo apie lėto, meditatyvaus meno stebėjimo svarbą ir naudą.

Nuotraukos iš: *slowartday.com, artdocentprogram.com, nationalmuseum.se, flocomuseum.org, blueprint-gallery.com*

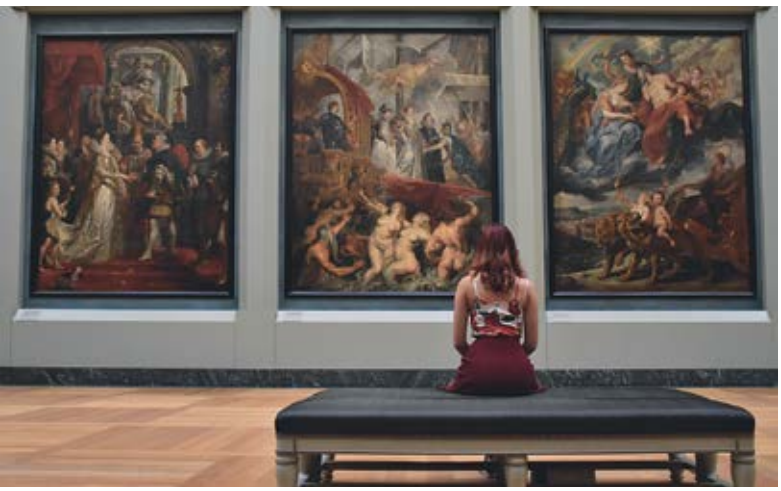

SĄMONINGUMO PRAKTIKOS STEBINT MENO KŪRINIUS

Pagrindinis lėtojo meno judėjimo principas – lėtas, ramus ir dėmesingas meno kūrinio stebėjimas. Siūloma išsirinkti 5 intuityviai labiausiai traukiančius kūrinius galerijoje ar muziejuje ir pabūti su kiekvienu iš jų bent po 10 min. Tokį apsilankymą meno erdvėje galėtume pavadinti „Pasimatymu su savimi“ (apie tai kalba knygos „Menininko kelias“ autorė Julia Cameron), todėl geriausia jame dalyvauti vienam.

Tyrinėjant meno kūrinius lėtuoju būdu rekomenduojama susitelkti į tris dalykus: kūrinio idėjos aprašymą, kūrinio atlikimo technikas ir savo kūno bei psichikos reakcijas į stebimą objektą.

Atėjus į galeriją vertėtų sekti budistine tradicija ir pirmiausia sąmoningai įkvėpti ir iškvėpti 5 kartus, dėmesiu sekant visą įkvėpimo bei iškvėpimo ciklą savo kūne. Toliau išsirinkus 5 labiausiai traukiančius darbus tyrinėti per: **1. fizines kūrinio savybes ir jo atlikimą.** Sutelktu žvilgsniu apžiūrėkite tai, iš ko ir kaip padarytas kūrinys. Susitelkite į detalų kūrinio atlikimo tyrinėjimą ir tai, kas išoriškai jame jus žavi. **2. Kūno reakcijas ir psichikos atsaką į stebimą objektą.** Šioje dalyje vertėtų išbūti ilgiausiai, nes būtent ji labiausiai padeda praktikuojant koncentraciją ir dėmesio sutelkimą kūne. Stebėkite, kaip kūno raumenys reaguoja į paveikslą: matomas vaizdas skatina atsipalaiduoti ar, priešingai – raumenys įsitempia? Koks pojūtis kyla širdies plote: šiluma, išsiplėtimas ar, priešingai – šaltis ir noras atsitraukti? Taip pat atkreipkite dėmesį į tai, kokias emocijas sužadina paveikslas: liūdesį, baimę, nerimą ar ramybę, džiugesį, taikingus jausmus? Jei pojūčiai jums malonūs, leiskite sau pabūti su jais. Kartais meno darbai gali iškelti įvairias, į pasąmonės užkaborius nugrūstas emocijas. Jei pajutote, kad jumyse iškilo giliai užspaustas skausmas, – taip pat leiskite sau pabūti su tuo. Jei šio lėto susitikimo su menu metu jūsų mintys nuklysta į praeitį, ateitį ar kasdienius rūpimus klausimus, dėmesiu sugrįžkite į sąmoningą įkvėpimo ir iškvėpimo stebėjimą, o tuomet toliau tęskite meno kūrinių tyrinėjimą.

JOGA MENO GALERIJOSE

• **AGO galerija Toronte.** Toronte įsikūrusi Ontarijo meno galerija yra viena didžiausių Šiaurės Amerikoje. AGO kolekciją sudaro daugiau nei 120 000 meno kūrinių, pristatančių pažangiausią šiuolaikinį meną, reikšmingą vietinių ir Kanados menininkų kūrybą bei Europos šedevrus. Galerija siūlo atsipalaiduoti rytinėje jogos sesijoje ir pasisemti įkvėpimo AGO meno ir architektūros apsuptyje. *www.ago.ca*

• **Oklando meno galerija *Toi o Tāmaki*** – didžiausia ir labiausiai įkvepianti vizualiųjų menų erdvė Naujojoje Zelandijoje. Šiuo metu *Toi o Tāmaki* kolekcijoje yra daugiau nei 17 000 pagrindinių šalies istorinio, modernaus ir šiuolaikinio meno kūrinių. Galerija kviečia visus į jogos ir panirimo į meną sesijas. *www.aucklandartgallery.com*

• **Vakarų Australijos meno galerija AGWA.** Perto kultūros centro širdyje įsikūrusioje AGWA galerijoje saugoma valstybinė meno kolekcija su garsių vietinių ir tarptautinių menininkų darbais nuo 1800-ųjų iki šių dienų. Galerija buvo įkurta 1895 m. ir 2020-aisiais šventė 125-ąjį jubiliejų. Galerija siūlo vakarines jogos treniruotes su gyvai muziką grojančiu didžėjumi. Po seanso dalyviai atsigaivina *Refresh* sultimis ir pasivaikšto po vieną iš tik jiems atvertų parodų salių. *www.artgallery.wa.gov.au*◆

NAKVYNĖ MUZIEJUJE!

Londono gamtos istorijos muziejus vaikams ir suaugusiesiems siūlo nuotykių pilną vakarą ir nakvynę šioje įspūdingoje dinozaurų rezidencijoje. Bilietą įsigiję lankytojai gali vaikščioti po muziejaus sales, klausytis mokslo laidų ir muzikos, stebėti *stand-up* komedijas ar visą naktį žiūrėti filmus. Muziejus įsipareigoja pasirūpinti užkandžiais ir gėrimais, o ryte – karštais pusryčiais ir jogos pamoka. Belieka nepamiršti atsinešti savo miegmaišio! *www.nhm.ac.uk*

Nauja modernaus meno rūšis – RESTORANAS

Kaip skandinaviška virtuvė tapo paspirtimi modernios virtuvės Lietuvoje proveržiui? Tokį klausimą uždavėme virtuvės šefui, restorano „Amandus" įkūrėjui ir gastropatirčių inžinieriui DEIVYDUI PRASPALIAUSKUI. Pokalbis susipynė į pasakojimą apie restoraną kaip meno rūšį ir tai, kaip išnyksta ribos tarp kultūrų, krypčių ir kontinentų. Apie virtuvę, kurią sukuria žmogaus kūrybiškumas ir nuoširdi pagarba maistui ir kiekvienam autentiškam produktui.

PARENGĖ – Lina Matiukaitė
NUOTRAUKOSE – D. Praspaliausko kurti patiekalai
FOTOGRAFĖ – Dovilė Rozmanaitė-Bružienė

Nuolat pabrėžiate, kad Danija sukūrė stiprų pagrindą tam, koks virtuvės šefas esate šiandien. Kuo labiausiai Jus žavi ši virtuvė? Turbūt negalėčiau drąsiai sakyti, kad esu ja susižavėjęs, bet tai tikrai buvo tvirta mano kelionės po restoranų pasaulį pradžia. Danijoje susiformavo mano veiklos griaučiai. Už tai, kaip ir ką darau, esu dėkingas Skandinavijai. Po šios mokyklos, jau sugrįžęs į Lietuvą ir dar labiau pakoncentravęs tai, ką kuriu lėkštėje, suradau ar bent labai priartėjau prie savojo braižo ir filosofijos. Manau, kad Skandinavija buvo ta vieta, kurioje buvo pradėta galvoti, kaip maistui suteikti daugiau idėjos. Man tai labai artima. Taip pat, žinoma, šiuo metu ir jau kurį laiką Kopenhaga yra tam tikra gastronomijos sostinė nuo A iki Z. Nuo gatvės maisto iki aukščiausio lygio virtuvės.

Užsiminėte apie modernią virtuvę. Kas tai? Galbūt paprasčiausiai tai paaiškintų pavyzdys, kad šiandien beveik nebegali atskirti, kurios šalies moderni virtuvė yra tavo lėkštėje. Nesvarbu, tai Oslas, Vilnius ar Kopenhaga. Realiai, darosi vis sunkiau atpažinti, kurios šalies šefas paruošė patiekalą, nes, kai pradedame modernėti, skirtumu išlieka tik produktų pasiekiamumas, o braižas ir tai, kaip viskas vyksta, yra labai panašu. Kiekvienas šefas, kuris pradeda į lėkštę žiūrėti kaip į savo gyvenimo profesiją, meno kūrinį, ima nuoširdžiai gerbti kiekvieną produktą. Tai yra tas dėmuo, kuris išskiria aukšto lygio virtuvę iš visų kitų. ➛

> ***„MANAU, KAD SKANDINAVIJA BUVO TA VIETA, KURIOJE BUVO PRADĖTA GALVOTI, KAIP MAISTUI SUTEIKTI DAUGIAU IDĖJOS. MAN TAI LABAI ARTIMA.“***

Kas parodo, kad patiekalas lėkštėje jau yra meno kūrinys? Pradėkime nuo supratimo apie klasikinius dalykus – tai pamatas ir žinios, kaip ir kodėl gaminama. 90 proc. klasikinio patiekalo neturėtume vadinti menu, nes jis yra *copy-paste*, bet tada, kai pradedame dėti „makiažą“, prasideda kūryba. Ir štai puikiai kiekvienam žinomą jautienos tartarą galima paversti kažkuo, dėl ko žmonės akimirkai sustings. „O čia tai tartaras“, – sakys jie. Nemanau, kad egzistuoja aiški riba, kada galima maistą vadinti menu, tačiau šis pajautimas formuojasi su patirtimi. Džiugu, kad šiandien atsiranda vis daugiau žmonių, kuriems įdomi gastronomija. Jie keliauja dėl jos, tyrinėja, mato, valgo ir formuoja savo požiūrį.

Ar galime surasti ribą tarp klasikinės ir modernios virtuvės? Yra vietų, kurios iki šiol ypač vertina klasikinę virtuvę (pavyzdžiui, prabangūs Paryžiaus restoranai). Be abejo, juose taip pat yra daug kūrybos, bet pripažinkime, kad tie restoranai dažniausiai yra apie prabangą. Nors aš pats esu susijęs su maistu 15 metų, dar kartais vis tiek galiu pasijuokti iš savęs: ar jau tikrai tokiuose restoranuose žinočiau, su kuriuo įrankiu ką valgyti. Tokios vietos reikalauja tam tikro svečių išsimokslinimo lygio. O Skandinavija pradėjo į visa tai žiūrėti šiek tiek kitaip. Jie ėmė koncentruotis ne į aplinką, o konkrečiai į lėkštę, ėmė ieškoti būdų, kaip paversti maisto produktą menu, sumanymu, idėja, istorija. Pats matau, kad nebegali tiesiog sugalvoti patiekalo be istorijos. Jei taip padarai, jis tampa pasmerktas tik toms 16-ai vakarienių, iki kol pakeičiame meniu. Modernioje virtuvėje svarbu, kad kiekvienas patiekalas įgautų prasmę, ir tai beribės galimybės tiek technologiškai, tiek konteksto prasme.

> ***„KIEKVIENAS ŠEFAS, KURIS PRADEDA Į LĖKŠTĘ ŽIŪRĖTI KAIP Į SAVO GYVENIMO PROFESIJĄ, MENO KŪRINĮ, IMA NUOŠIRDŽIAI GERBTI KIEKVIENĄ PRODUKTĄ. TAI YRA TAS DĖMUO, KURIS IŠSKIRIA AUKŠTO LYGIO VIRTUVĘ IŠ VISŲ KITŲ.“***

Šalia to vis daugiau restoranų įsileidžia ir artimo bendravimo praktiką, kai virtuvės šefai prieina pasikalbėti su savo svečiais. Iš tiesų, tai įspūdinga patirtis. Ji leidžia praplėsti visą vakarienės patirtį, suteikia grįžtamąjį ryšį. Kartą atėjęs prie stalo sakau: „Dabar jums pristatysiu patiekalą ir tikriausiai jis privers jus plačiai šypsotis.“ Bet tada stabtelėjau ir supratau, kad mano svečiai ir taip šypsosi. Visą laiką. Tai nerealu. Džiaugiuosi tuo, ką įgyvendiname. Mane įkvepia ta žaidimo laisvė. Pavyzdžiui, galimybė svečiams pasakyti, kad desertas prieš tikrąjį desertą lietuviams kels šypseną, o užsieniečius privers nepatikliai suklusti – agurkai su medumi. Iš šių mažų detalių ir susideda visa vakarienės patirtis.

Kas yra Jūsų gastrokūrybos įkvėpimo šaltinis? Nėra paprasta atsakyti, iš kur kyla idėjos. Jos ateina visiškai iš bet ko. Medžio šakos, Tenerifėje surasti kankorėžiai ir t. t. Didelį postūmį kūrybiniam procesui suteikia ir sezoniškumas. Taip pat meno kūriniai, reguliarus domėjimasis, kas ką veikia pasaulyje, tačiau dėl pastarojo labai slidu. Dabar geriausias pasaulio restoranas yra Peru. Sakytum, turbūt dabar dominuoja Pietų Amerikos virtuvė, bet antras pagal gerumą restoranas Europoje. Tai dar kartą parodo, kad visos kultūrinės sienos nyksta. Lieka tik šefo profesionalumas. Lėkštėje nebeatpažinsi nei šalių, nei kontinentų. Virtuvė leidžia pereiti į tą lygmenį, kuriame nebepriklausai jokiai kultūrai, o tampi atskira kryptimi, individualybe. Mano varomoji jėga – tai tikėjimas, kad šioje srityje yra erdvė, kai perlipi penkių žvaigždučių lygį ir tampi jau atskira meno erdve, kurioje žmogus gauna tai, ko iki tol nėra ragavęs.

Ar iš tiesų ištriname visas kultūrines ribas? Taip. Kai perlipi į kūrybiškų restoranų kategoriją, kurioje atsiranda daug pagarbos produktui, svečiui, kolegoms ir tam, ką darai, tampi supratingas ir sąmoningas kiekvienai detalei. Atvykę į tokią vietą, nebeieškome kultūrinio identiteto, ieškome konkretaus šefo asmenybės ir jo kūrybos. Žinoma, visi kultūriniai elementai, tokie kaip cepelinai ar šaltibarščiai, taip pat yra verti pagarbos. Anksčiau to ➛

skandinaviško, tačiau pats produktas buvo labai autentiškas. Tai leidžia pajusti maksimaliai natūralaus produkto skonio natas. Įmantrumas dažnai – visiškas natūralumas ir kokybė.

Galiausiai, noriu paklausti, kokiam meno stiliui ar krypčiai prilygintum savo meniu? Geras klausimas su nežinomu atsakymu. Šiaip restoranų pasaulis yra atskiras menas, nes turėti ir gyventi restorano gyvenimą yra be galo sunku ir ypatinga. Žengimas su restorano gyvenimu, jo pulso jautimas – tai kūrybinis darbas, kuriame susijungia begalė įvairių veiklų ir visos jos turi derėti. Muzika turi būti tinkama ir tinkamo garso, kvapas restorane, bendravimas su žmogumi, tavo priėjimas prie stalo, tavo kūno kalba. Tai absoliučiai kita meno šaka. Jeigu sugebi prieiti prie stalo žinodamas, ko svečias norės, ir jau už nugaros rankoje tai turėdamas, tai jau yra menas. ◆

nesuprasdavau, bet dabar manau, kad tai taip pat yra kažkieno kūryba. Ir nors kažkada norėjau cepelino, bet nevalgiau iš principo, dabar visiškai pasikeičiau ir pripažįstu, kad žmogui reikia visko.

Jei nebelieka kultūriškumo, ko tuomet mokytis vieniems iš kitų? Galime mokytis vertinti savo privalumus. Pavyzdžiui, Lietuvoje vis dar gana kukliai išnaudojamas sezoniškumas, o juk gyventi pagal sezoniškumą yra kur kas įdomiau. Galime išmokti naudotis vietiniu produktu ir džiaugtis juo. Savo restorane turiu tokį komplimentą „Vienas kąsnis Lietuvos“. Toks vienas kąsnelis, kuris klientui suteikia įsivaizdavimą, kas šiuo metu yra Lietuva. Į jį sudedame visą sezoniškumą. Pavyzdžiui, jei dabar smidrų sezonas, pagaminame smidrų tartariuką, paskanintą svarainių džemu. Štai ir puikus, smagus derinys. Į šį kąsnį sudedame viską, kas lietuviška: ir produktas, ir sezonas, ir technika. Kitas pavyzdys – rūkytas šamas. Rūkymas – mūsų identiteto dalis. Marinuoti dalykai, rauginti agurkai ir pan. Kai paimame šias senovines, įdomias technikas ir sujungiame su moderniu požiūriu, štai ir turime efektą, sumanymą, idėją ir meną.

Ar visame tame vis dar matosi kokios nors visuotinės tendencijos, ar jau peržengėme laisvos kūrybos ribą? Galbūt viena įdomesnių tendencijų – technologijos. Tikriausiai jau tuoj patiekalus kurs ir dirbtinis intelektas, bet labiausiai šiuo metu matyti, kad judame tvarumo ir draugiškumo aplinkai keliu. Anksčiau buvo itin vertinamos naujovės, o šiuo metu daugiausia progreso atsiranda „zero waste“ sferoje. Manau, kad tai dabar yra pagrindinė galia, o tai įgyvendinti yra didžiausias menas, nes kartą žengus šiuo keliu maršruto atgal nebebus.

Papasakokite apie kokį nors netikėčiausią ir labiausiai Jus nustebinusį patiekalą? Visai neseniai vakarieniavau Osle pas bičiulius ir jie man davė paragauti patiekalo su labai specifine lašiša. Iš specifinio regiono, laukinė. Tai nebuvo kuo nors ypatingas patiekalas – tiesiog lengvai pamarinuota ir plonai supjaustyta lašišos filė su lengvu sojų ir aitriųjų paprikų padažu. Skonis visiškai niekuo nepriminė

> ***JEIGU SUGEBI PRIEITI PRIE STALO ŽINODAMAS, KO SVEČIAS NORĖS, IR JAU UŽ NUGAROS RANKOJE TAI TURĖDAMAS, TAI JAU YRA MENAS.***

ŠEFO D. PRASPALIAUSKO REKOMENDACIJOS, KO PARAGAUTI IR KĄ PATIRTI KOPENHAGOJE

• **Danijoje svarbu pietums suvalgyti atvirą sumuštinį.** Nėra skirtumo, kokios rūšies, bet svarbu, kad tai būtų įgyvendinta. Kaip mūsų kultūroje svarbi sriuba, taip danų kultūroje – atviras sumuštinis. Jų yra daugybė (daugiau nei 2 000 rūšių), bet aš tikrai rekomenduočiau paragauti sumuštinį „Veterinaro naktipiečiai“ (dan. *Dyrlægens natmad*). Kad Danijoje galėtum gaminti atvirą sumuštinį kokiame nors restorane, turi mokytis 3,5 metų.
• **„Papirøen“ – maisto kioskelių miestelis.** Čia gali surasti visas pasaulio virtuves.
• **Vienas iš *fainiausių* – maisto turgus „Torvehallen“.**
• **„Carlsberg“ muziejus su visa degustacija.**
• Būtinai suraskite kokį nors dešrainių kioskelį ir **suvalgykite tikrą danišką dešrainį**: atvira bandelė su dešrele, remulado padažu, raugintais agurkais, skrudintais svogūnais ir krienais. Visuomet viešėdamas Danijoje jį suvalgau. Būtinai paragaukite!
• **„Nyhavn“** – vieta, nuo kurios, kaip teigia danai, ir prasidėjo visa Kopenhaga. Čia yra **seniausia Danijoje ledainė**. Ten yra kelios panašios, bet svarbu ieškoti tos vietos, kurioje prie įėjimo per langelį matosi, kaip vietoje kepami vafliai. Ieškokite pagal kvapą. Žinoma, valgyti reikia ne ledainėje, o išeiti, atsisėsti prie kanalo, nuleisti kojas ir mėgautis.
• Negana to, nepraleiskite progos laiveliu pasiplaukioti Kopenhagos kanalais. ◆

GRAIKIJOJE reikia ragauti viską

Ar toli nuo Užupio yra Graikija? O Italija? Buvusi gidė, senovės Graikijos ir Romos istorijos žinovė bei „Užupio krautuvės“ įkūrėja EDITA SKIRPKAITĖ atsakytų, kad Užupis nuo šių vietų nutolęs tik per vieną kąsnį. Vieną kokybiško sūrio kąsnelį, vieną šaukštą Granjano makaronų ar vieną šviežią alyvuogę. Su Edita kalbėjomės apie tai, ar lietuviai yra drąsūs ragautojai ir kokių delikatesų dažniausiai ieškome šiluma alsuojančiuose Pietų regionuose.

PARENGĖ – Lina Matiukaitė

Ar lietuviai noriai ragauja kitų kultūrų produktus? Galiu pasidžiaugti, kad tampame vis drąsesniais ragautojais. Tai labai natūralu, nes žmonės daug keliauja, yra smalsūs, drąsūs. Prieš 15 metų turėjome dėti daug pastangų pasakodami ir aiškindami apie įvairius kitų šalių produktus, o dabar to nebereikia. Žmonės jau labai daug žino tiek apie įvairias šalis, tiek apie jų produktus ir kokybės standartus.

Kokius kitų kultūrų produktus dažniausiai renkasi lietuviai? Mes daugiausia parduodame sūrių. Turime daug įvairių skonių iš Prancūzijos, Italijos, Ispanijos, Olandijos. Taip pat ir iš Graikijos. Kita produktų grupė – mėsos gaminiai: įvairūs kumpiai, saliamiai ir pan. Na, ir tuomet, žinoma, bakalėja: makaronai, balzaminis actas, alyvuogių aliejus. Turime platų asortimentą, kurį vartotojas noriai renkasi.

Jūsų Užupio krautuvės pradžia buvo 2008-aisiais. Kas buvo tas lemiamas taškas, nuo kurio viskas ėmė vystytis? Viskas prasidėjo nuo mūsų su vyru maisto ir kelionių pomėgio. Mums Lietuvoje labai trūko tokio tipo parduotuvės, todėl sugalvojome ją sukurti. Tiesa, viskas vystėsi ir labai juokingai, ir sudėtingai, nes iš pradžių su mumis niekas nenorėjo nei kalbėti, nei bendradarbiauti. Pavyzdžiui, tiksliai žinojome, kad norime ispaniškų vytintų kumpių, kurių asortimentas tuo metu Lietuvoje buvo labai ribotas. Tad pasirinkę regioną, Aragoną, siuntėme gamintojams faksus (tokie buvo laikai) ir mums faktiškai niekas neatsakė. Tuomet teko patiems važiuoti į Ispaniją, realiai žiūrėti ir ieškoti produktų. Arba kitą kartą nuvažiavome į maisto parodą Londone su tikslu surasti gero balzaminio acto. Patys labai daug apie tai neišmanydami ėjome per stendus, ragavome ir atsidūrėme prie vieno stendo, kuriame stovėjo jaunas vyras. Prisistatėme, kad domimės balzaminiu actu, jis klausia, ar mes turime laiko. Gavęs teigiamą atsakymą, pasakojimą pradėjo žodžiais: „Mano šeima balzaminį actą gamina nuo 1609 m. Esame seniausias balzaminio acto gamintojas.“ Supratome, kad istorija bus netrumpa, bet taip radome savo tiekėją. Draugystė su šiuo vyriškiu trunka jau 15 metų.

Kaip renkatės ūkius, iš kurių vežatės produktus? Jau užsiminiau, kad įvairios prekės ateina labai įvairiais būdais. Vienus randame kelionėse ar parodose, kitus rekomenduoja patys klientai. Bet, aišku, svarbiausia yra ragauti. Jei tau tas patinka, yra didelė tikimybė, kad patiks ir kitiems. Žinoma, nebūtinai (*nusijuokia*). Kiekvieną kartą bandydamas ką nors nauja rizikuoji, nes tai maisto produktai, kurie turi galiojimo laiką. Iš kitos pusės, jei nebandysi, irgi nieko nebus. Pavyzdžiui, dabar kiekvieną savaitę savo krautuvėje turime po naują sūrio rūšį, kurį išbandome. Vadiname juos savaitės svečiais. Taip leidžiame pirkėjams kaskart patirti ir surasti ką nors naujo.

Kokiais produktais labiausiai didžiuojatės? Vienu seniausių balzaminių actų pasaulyje. Taip pat vienu geriausių pasaulyje alyvuogių aliejumi iš Sicilijos. Atrodė toks nišinis gamintojas, o nuvykę į Siciliją vos radome jų kaimelį, kurio net GPS nesugebėjo aptikti. Bet atvykę išvydome mažą gamyklą su pačia moderniausia, kompiuterizuota technika (istorijos apie arkliukų ar asilėlių traukiamus agregatus čia jau seniai likusios tik romantinėmis pasakomis). Taip pat turime aliejaus iš Graikijos, Kretos, Ispanijos. Didžiuojamės ir makaronais karaliais iš Granjano – Italijos regiono, kuriame gaminami geriausi makaronai.

Užsiminėte apie Graikiją. Kas išskirtinio yra tame regione? Alyvuogių aliejus, alyvuogės ir fetos sūris. Graikai gamina nemažai vyno, tačiau jis nėra labai populiarus už šalies ribų. Dabar dar bandome ir graikiškus saldumynus – baklavą. Kažkada turėjome chalvos, bet jos mūsų pirkėjai nepamėgo.

Pati esate gyvenusi Kretoje ir ten dirbote gide, kalbate graikiškai. Turbūt šios sąsajos daug ką pasako apie jausmus šiam kraštui? Aš dievinu viską, kas yra graikiška. Man patinka jų kultūra, istorija, kalba, žmonės, maistas. Man viskas ten skanu, nes tai vietoje ir šviežiai gaminami patiekalai. Todėl ir sunku kur nors Lietuvoje atidaryti graikišką restoraną – reikia šviežių graikiškų produktų, bet kaip jų gauti? Tad graikiška virtuve reikia mėgautis Graikijoje.

Ir ko būtent reikėtų paragauti? Graikijoje reikia ragauti ir valgyti viską. Ir neužsibūti prie jau žinomų patiekalų, tokių kaip graikiškos salotos, musaka ar dzadzikio užtepas. Graikiška virtuvė labai gausi ir turtinga. Vieną kartą buvau pas draugę Atėnuose. Susižavėjusi jos gaminta vakariene, pasiūliau atidaryti namų restoraną ir likau nesuprasta. Draugė negalėjo suvokti, kodėl reikia tokios vietos, juk visi graikiški restoranai šalyje taip pat gamina naminį maistą. Ir tuomet aš pati iš tikrųjų suvokiau, kad tai tiesa – daugumoje tavernų gaminamas naminis, aukštos kokybės maistas.

Ar Graikijoje yra kokia nors vieta, į kurią vis norisi sugrįžti? Yra tokia vieta, kurios negaliu atskleisti. Vietiniai mane prigrasė čia nesivežti turistų (*juokiasi*).

Jau įdomu, kas tai per vieta? Kai gyvenau Kretoje, draugai mane nusivežė pas vieną močiutę. Ji dirbo šalia kelio esančiame kioskelyje be jokios iškabos. Šalia stovėjo plastikinės kėdės ir keli staliukai. Iš pirmo žvilgsnio tai net nepriminė vietos, kur galima sustoti ir pavalgyti, bet būtent čia maistas buvo fantastiškas.

Bet kodėl uždrausta čia veztis turistus? Vietiniai paaiškino, kad, jei čia pradės važiuoti turistai, močiutė pabrangs, skubės, darys ne taip skaniai. Kas juokingiausia, kad iš

DIEVINU VISKĄ, KAS YRA GRAIKIŠKA. MAN PATINKA JŲ KULTŪRA, ISTORIJA, KALBA, ŽMONĖS, MAISTAS. MAN VISKAS TEN SKANU, NES TAI VIETOJE IR ŠVIEŽIAI GAMINAMI PATIEKALAI.

Kretos išvažiavau 2004 m. ir labai bijojau ten grįžti. Bijojau, kad viskas bus pasikeitę. Grįžau 2019-aisiais ir viską radau taip, kaip buvau palikusi. Net ir tą pačią močiutę (amžius – keistas dalykas, anuomet ji man atrodė kaip močiutė, dabar irgi atrodė taip pat). Nuostabu, kad ji ir tada buvo toje pačioje vietoje, darė tuos pačius *keftedákia* (mėsos kukulius). Meniu nepasikeitęs. Manęs, aišku, neprisiminė, bet tas jausmas buvo nuostabus. Taip pat nutiko ir atėjus į kitą pamėgtą restoranėlį. Jame dirbo jaunas vaikinas. Papasakojau jam, kad lankydavausi čia, kai dar sukdavosi viena pora. Vaikinas paaiškino, kad tai buvo jo tėvai, o jis pats visada sėdėdavo namuose antrame aukšte. Ten taip pat niekas nepasikeitę. Net groja to paties stiliaus muzika. Labai malonus jausmas.

Galiausiai noriu paklausti, koks būtų Jūsų pagrindinis patarimas ketinantiems vykti į Graikiją? Ko ieškoti? Ši šalis labai didelė, todėl sunku ką nors išskirti, bet, pavyzdžiui, jei vykstama į Kretą, labai rekomenduočiau daugiau investuoti ne į prabangų viešbutį ar vilą, o į salos pažinimą. Ji labai įvairi, visokia. Joje yra paplūdimių, tarpeklių, gražių miestelių ir kaimų. Tikrai verta pasivažinėti ir atidžiau viską patyrinėti. ◆

KAVA, *verta žurnalo viršelio*

„Stambūs prekės ženklai, norėdami pagaminti kavą pigiai, ėmė gaminti ją iš prastų žaliavų, ir žmonės priprato prie nekokybiškos kavos. Nusprendėme pagal tą patį skonio profilį, prie kurio yra pripratęs žmogus, gaminti kokybišką kavą. Naujausia pristatoma kavos linija vadinasi „Kava, verta žurnalo viršelio“. Ši kava yra pagaminta pagal žmogaus paveikslą. Idėja tokia, kad žurnalo verta ne pati kava, o žmogus, kuris ieško kokybiškos kavos ir supranta jos vertę“, – sako baristas, kavos ekspertas, prekės ženklo „RealBean“ įkūrėjas MINDAUGAS ŽIČKUS. Kalbamės apie kavą ir jos kelionę iki mūsų.

TEKSTAS – Rūtos Adamonytės, NUOTRAUKOS – „RealBean“ archyvo

Kokiose rūšinės kavos plantacijose Jums teko lankytis? Esu buvęs Zimbabvėje, viename senesnių ūkių, į kurį važiavome 10 km beveik 2,5 val. visiška bekele. Per metus iš to ūkio išvežamos 4 tonos kavos. Neįsivaizduoju, kaip tai padaroma, bet kelias atrodė labai įspūdingai.
Prieš šią išvyką beveik 8 metus vedžiau mokymus, pasakodavau apie kavą tai, ką vėliau pamačiau pats. Viskas buvo taip, kaip ir įsivaizdavau, – nuo kavos surinkimo iki gamybos. Ūkininkas Jackas atskleidė, kad jo ūkyje uogos renkamos nuo medžio tik tada, kai būna raudoniausios. Raudonąsias nurenka, o žalias palieka sirpti toliau. Išeina, kad uogas nuo to paties medžio tenka rinkti iki 12 kartų. Jos renkamos rankomis. Būna, kituose ūkiuose renka ir specialiais įrankiais, panašiais į tokius, kokiais mūsų miškuose renkamos mėlynės, bet tada visos uogos yra nurenkamos vienu sykiu ir jų kokybė iš karto krinta. Pačiam uogų rinkti neteko, nes atvykome į ūkį kelios savaitės iki pirmojo derliaus. Svarbu ir tai, kokiu būdu pupelė ištraukiama iš uogos. Anksčiau būdavo, kad, jei ūkininkas šiame etape netyčia sufermentuodavo kavos pupeles, gaudavo už jas mažiau pinigų. Dabar mėginama paversti tai privalumu.

Po žemės reformos Zimbabvėje labai sumažėjo kavos auginimas, kavos plantacijas pakeitė kukurūzų ūkiai, kurie duoda derlių kas metus, o kol kavamedis pradės duoti derlių, tenka laukti 3–5 metus. Vietoj 15 000 tonų per metus dabar užaugina iki 1 000 tonų. Išlikę ūkininkai labai stengiasi, siūlė net mums įsigyti vieną ūkį, bet mes dar kol kas svarstome. Gal kada nors ir įgyvendinsime šį sumanymą.
Šiuo metu Zimbabvėje užaugintą kavą gali išsivežti tik vienas didelis kavos prekės ženklas. Taigi visi ūkininkai, kad ir užaugina ką nors geresnio ar įdomesnio, bijodami prarasti garantiją, kad kavą tikrai pavyks realizuoti, parduoda ją tik tam prekės ženklui. Kava pagal kokybę yra suskirstyta į 15 gradacijų, tad pirmos 4 be svarstymų parduodamos jam. O visa kita – „šiukšlės“, į ką mes tikrai nenorėtume pretenduoti. Patys kavą vežamės beveik iš visų žemynų. Paskutinei linijai „Kava, verta žurnalo viršelio“ kavą vežamės iš Brazilijos ir Indijos.

Kokios dar patirties parsivežėte iš Zimbabvės? Grįžęs supratau, kad visa, ką patyriau, buvau aprašęs prieš penkerius metus, tarsi buvau užbėgęs sau už akių. Atrodė, kad ūky-

Zimbabvės ūkyje, kuriame lankėsi M. Žičkus, kavos uogos renkamos rankomis. Nuotraukoje su ūkininku Jacku.

je išgyvenau savo tekstą. Įspūdį paliko kavos kelias. Dažnas vakarietis, sėdėdamas kavinėje ir gerdamas kavą, priima ją kaip savaime suprantamą dalyką ir nė nenumano, kiek reikėjo pastangų, kad ji atkeliautų iki stalo. Turiu galvoje apie ūkyje sutiktą Jacką – 80-metis senukas, atrodantis kaip 50-ies metų jaunuolis, kiekvieną rytą keliasi, dirba ūkyje, moko aplinkinius žmones, kaip auginti, gaminti kavą, ir daro viską, kad ta kava pasiektų mus. Todėl dar labiau pradėjau ją vertinti, ji man tapo dar ypatingesnė.

Sutinkate, kad gerą kavą užauginti ir ją skrudinti yra menas? Iš dalies taip, kartu reikalingos žinios, praktika, gebėjimas ieškoti atsikartojančių veiksnių, stebėti ir mokytis iš savo klaidų, kartoti tai, kas pavyko.

Nuo ko priklauso kavos skonis? Kavos augintojai suteikia kavai potencialą būti skaniai arba neskaniai, pasirinkdami kavamedžių rūšį, dirvožemį, auginimo aukštį, trąšas, laistymo būdą ir netgi kampą, kuriuo ant medžių kris šešėlis. Šiame etape skonio dar nėra, jį atrakina skrudintojas. Tada, kai kava yra paskrudinta, ji yra savo 100 proc. skonio. Tai reiškia, kad ruošdamas kavą žmogus negali padaryti jos skanesnės, negu ji yra paskrudinta, nebent ją sugadinti. Dėl to didelės įtakos gaminant kavą turi ir paruošimo būdas, kavos aparatai.

Papasakokite, kuo svarbus skrudinimo procesas, kaip jo metu susiformuoja įvairūs poskoniai. Kavos gaminimo grandyje skrudintojas yra pagrindinis žmogus, kuris sukuria skonį ir kavą padaro tokią, kokią mes ją žinome. Jei žmogus mėgsta kokią nors kavą ir perka ją iš vieno tiekėjo, pasikeitus skrudintojui, jis netgi gali pajusti pokytį kavos skonyje. Kiekvienas skrudintojas, norėdamas išgauti tam tikrą skonį, žino, kad, pavyzdžiui, kava iš Kosta Rikos turės raudonų vaisių skonio, Kenijos – uogų skonio, braziliška kava bus mažiau rūgšti, labiau riešutų skonio ir pan.

Kokia turi būti žaliava, iš kurios skrudintojas gali kurti skonį? Pupelės turi būti daugmaž tokio paties dydžio, kad vienodai paskrustų. Didesnis pupelių dydis indikuoja jų gerumą, nes jei jos labai mažos, susitraukusios, gali būti, kad

> ***RŪŠINĘ KAVĄ REIKĖTŲ RINKTIS PAGAL ŠALĮ. ŠALIS YRA TARSI KAVOS ŽENKLAS.***

buvo nesveiki augalai, nors yra kavamedžių rūšių, kurių pupelės savaime yra mažesnės. Taip pat kava turi būti be matomų defektų – vientisos spalvos, nesuskilinėjusi, nesukirmijusi. Ryškus defektas, jei kavoje būna daug akmenukų. Tai svarbu ne tiek skoniui, kiek aparatams, mat šie nuo jų genda. Jei akmuo patenka tarp girnų, gali jas sugadinti. Pasitaiko, kad ūkininkai deda jų į kavą specialiai, jog kava daugiau svertų. Akmenukai yra ištraukiami specialiais aparatais.

Patarkite, kaip išsirinkti gerą kavą? Pirmiausia reikia žiūrėti į datą. Geriausia kava yra pirmus du mėnesius, vėliau ji ima prastėti. Kuo kava senesnė, tuo ji turės daugiau kartono skonio. Jei ruošiant kavą aparatu bėga tamsus, ne kreminės konsistencijos skystis, vadinasi, kava yra senoka. Jei bėga smėlio spalvos, kreminė kava, žinome, kad ji yra šviežia. Taip pat svarbu žiūrėti, kaip atrodo kavos pakelis. Jeigu jis susispaudęs ir neišsipučia, vadinasi, kava yra pasenusi. Kava po skrudinimo sukaupia daug dujų, kurios garuoja, dėl to pakelis būna išsipūtęs. Jei kava guli dėžėje, gali atrodyti, kad ji nieko nebeišskiria, bet jei padėsime pakelį į lentyną, per parą jis turėtų išsipūsti. Taigi svarbiausias yra kavos šviežumas, tada net ir prastesnės kokybės kavą galima užmaskuoti.
Kitas dalykas, kava neturi būti aliejuota, o pupelės turi būti kuo vienodesnės spalvos. Jei kava būna labai tamsi ir aliejuota, reiškia, kad ji yra perskrudinta. Jei šviesesnė ir aliejuota, tai taip pat reiškia, kad ji yra sena. Jei visos pupelės rudos, bet tarp jų yra daug gelsvos spalvos pupelių, vadinasi, žaliava nekokybiška, nes gelsvosios pupelės negalėjo paskrusti ir liko žalios. Viena tokia pupelė, pakliuvusi į porciją, gali labai sugadinti kavos skonį.
Rūšinę kavą reikėtų rinktis pagal šalį. Šalis yra tarsi kavos ženklas. Įdomu tai, kad daugiausia rūšinės kavos ne lieka toje šalyje, kurioje auginami kavamedžiai, o eksportuojama į Europą. Lietuvoje taip pat yra gamintojų, iš kurių galima įsigyti rūšinės kavos.

Kokią skaniausią kavą teko ragauti pačiam? Skaniausia kava, kurią esu kada ragavęs pats, yra iš Panamos. Japonijoje 30 g šios kavos kainuoja 100 dolerių. Beje, atskirti kavos profesionalą nuo mėgėjo galima pagal tai, ką jis atsako, paklaustas, kokia kava yra jo mėgstamiausia. Jei žmogus pasako prekės ženklo pavadinimą, jis tėra mėgėjas. Profesionalas visada sakys šalį. ◆

www.realbean.eu

Gurmanų akiratyje – LIETUVOS DVARAI

Garsiausios Lietuvos didikų šeimos, tarp kurių yra ir kiekvienam žinomi Radvilos, Pacai, Tiškevičiai, anuomet buvo tarptautinės kultūros nešėjai ir daryta įtaka galėtų drąsiai varžytis su populiariausiais šių dienų nuomonės formuotojais. „Jeigu jų dvare atsiranda prancūziška gastronomija, įskaitant prancūzą šefą, neabejotinai, ant žemesnio laiptelio stovintis didikas žūtbūt sieks tai pakartoti savo dvare", – sako dvarų kultūros tyrinėtojas dr. MARIUS DARAŠKEVIČIUS ir kviečia pasižvalgyti po Lietuvos dvarų valgomuosius bei susipažinti su valgymo tradicijomis.

PARENGĖ – Aistė Jasinskaitė
NUOTRAUKOS – Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos archyvo

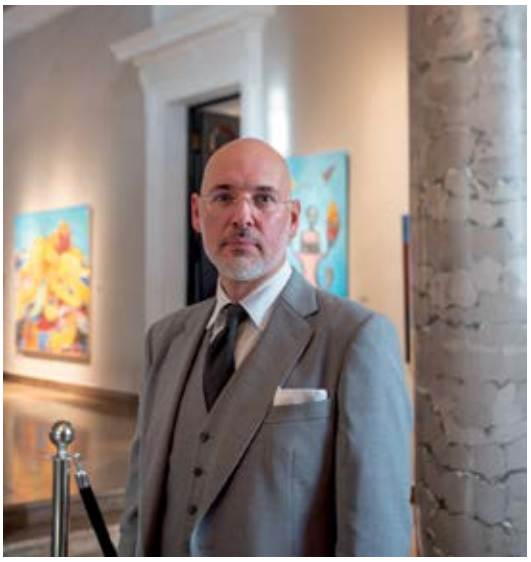
Vilniaus dailės akademijos nuotr.

Maistas ir valgymas visada buvo svarbi visuomeninio, politinio gyvenimo dalis. Kurie Lietuvos dvarai šiandien mena didžiausias puotas? Lietuvoje geriau išlikusių dvarų sodybų, kurios turi tam tikrą formą, yra kiek daugiau nei 100, o jei kalbame apie svetingumo industriją, dvarus, kurie gali priimti lankytojus, jų skaičius dar gerokai sumažėja. Tai yra kuklus skaičius, jei palyginsime su XX a. pradžioje dabartinės Lietuvos teritorijoje buvusiomis apie 3 500 dvarų sodybų! Tačiau, nepaisant nedidelio skaičiaus, jos puikiai atspindi Lietuvos dvarų paveldą ir svetingumo tradiciją.

Kai kalbame apie dvarus, reikėtų nepamiršti, kad tai buvo dvejopo tipo sodyba kaimiškoje vietovėje: pirmiausia, tai kario, politiko ir žemvaldžio namų valda, o antra – dviejų žmonių – vyro ir žmonos, vienos šeimos – namai su didele ją supančia artima šeima ir *šeimyna* – tarnais. Priklausomai nuo šeimos svarbos bajorų visuomenėje, atitinkamas buvo ir namų dydis bei valgomasis jame, o kai kur jų buvo netgi du ar daugiau. Jei tai didikui priklausantys rūmai, pvz., tokioms svarbiausioms ir garsiausioms Lietuvos šeimoms kaip Radvilos, Tiškevičiai, Sapiegos ir kt., jų reprezentaciniai valgomieji paprastai buvo skirti susodinti nuo 40 iki 60 svečių, beje, tokio dydžio buvo ir servizai, stalo tekstilės ir įrankių rinkiniai. Kai kalbame apie vidutinių bajorų šeimas, paprastai jų dvaro rūmų valgomasis būdavo iki 60 kv. m ploto, čia galėjo būti patogiai priimama iki 30 svečių. Tai tipiškas lietuviško dvaro valgomasis.

Dabartinės Lietuvos teritorijoje, gastronomijos prasme, vienu įspūdingiausių laikytinas Kretingos dvaras, kuriame buvo net trys valgomieji. Deja, šiandien nėra išlikusio nė vieno iš jų.

Vilniečiai ir miesto svečiai netrukus galės apsilankyti duris atversiančiuose Sapiegų rūmuose, kuriuose buvo didžiulė puotų galerija – vienu metu galėjo puotauti 60 žmonių. Sapiegų rūmuose buvo du valgomieji – kasdienis ir jau minėta puotų galerija. Beje, puotų galerijoje išliko ir sienų tapybos fragmentų. Tai unikalus atvejis, kai Lietuvoje yra išlikusi barokinė siužetinė sienų tapyba pasaulietiniame, dvaro interjere, ne bažnyčioje. Daugiau Lietuvoje to niekur nėra.

G. Juodėno nuotr.
Burbiškio dvaras.

Lietuviai šiandien tarsi iš naujo atranda dvarus. Ką būtina įtraukti į pažintinį maršrutą, kai kalbame apie maistą ir valgymo kultūrą? Lietuvoje, kad ir kur būtum, kelių dešimčių kilometrų spinduliu gali rasti dvarą, kuris turės papasakoti ką nors įdomaus. Gastronomijos prasme, kaip vienas iš labiausiai rekomenduojamų pasirinkimų galėtų būti Rokiškio dvaras – grafų Tyzenhauzų ir Pšezdzieckių rūmai. Rokiškio dvaro valgomasis neturi konkurencijos ne tik Lietuvoje, bet ir gerokai platesniame areale. Lietuvoje kompleksiškai nė vieno didiko dvaro interjeras ar bent vienas kambarys nėra išlikęs, o Rokiškio dvare galime pamatyti XX a. pradžios valgomojo interjero dekorą, įrangą, baldus, net tekstilę, sidabrą, krištolą. Taigi, Rokiškyje yra išlikę beveik viskas, galbūt ne visos komplektacijos, bet galime pamatyti visus baldus – stalas sugrįžo iš kolūkio ir buvo restauruotas, kėdės atkurtos pagal nuotraukas, išlikęs sidabras, kai kurio istorija siekia XIX a. pradžią, garsusis Meisseno porcelianas dar ir XVIII a., o kai kuriuos indus grafai gavo iš Prancūzijos karaliaus Liudviko XVIII.

Rokiškio dvaro valgomasis neturi konkurencijos ne tik Lietuvoje, bet ir gerokai platesniame areale. Čia galime pamatyti XX a. pradžios valgomojo interjero dekorą, įrangą, baldus, net tekstilę, sidabrą, krištolą.

Įdomus ne tik Rokiškio dvaro interjeras, bet ir žinutė, kurią siuntė grafai Pšezdzieckiai: jie norėjo sukurti tautinį valgomojo interjerą (žinoma, kaip bendros Lenkijos ir Lietuvos Respublikos), tam pasitelkdami Zakopanės stilių, sukurtą remiantis Tatrų kalniečių motyvais, nors tie motyvai labai bendriniai, panašių rasime ir Žemaitijos bei kitų Lietuvos regionų dailėje. Tai nestebina, nes Zakopanės stiliaus kūrėjas buvo Stanislovas Vitkevičius, žemaičių bajoras iš Pašiaušės dvaro. Būtent jis sukūrė Zakopanės stilių ir pasiūlė jį kaip tinkamiausią valgomojo erdvei. Apie tai išsamiai rašė knygoje, skirtoje valgomojo interjero puošybai Zakopanės stiliumi. Svarbu tai, kad to meto žemėlapyje Lietuvos nebuvo, tačiau bajorų širdyje gyvavo. Rokiškio dvare XX a. pradžioje sukurtas valgomasis yra bene paskutinis su dideliu užmoju sukurtas Lietuvos dvaro valgomasis.

To meto valgomuosiuose dažnai vykdavo pokalbiai visai ne apie maistą, o apie politiką. Visgi, įdomu, ką valstybės reikalus aptarę didikai valgydavo? Dvarų kultūra Lietuvoje apima beveik 500 metų – nuo XV a., kai pradėjo formuotis dvarų institutas, iki XX a. vidurio. Taigi, per šį laikotarpį maisto mados keitėsi, buvo daug įvairių įtakų: viduramžiais iš Pietų Europos, vokiečių žemių, Renesanso metu iš Italijos, XVIII a. ypač iš Prancūzijos, o XIX a. – net ir anglų tam tikri svetingumo kultūros elementai plito dvaruose.

Valgymo ritualas susijęs su daugeliu aplink vykusių procesų. Didelis pokytis įvyko Lietuvai priėmus krikštą. Jei iki tol racione buvo gana daug žvėrienos, vėliau jos mažėja. Istorijos šaltiniai dažniausiai mini dvare užaugintų galvijų, paukščių mėsą, taigi, žvėrienos valgymas yra labiau romantizuotas faktas, nes ji būdavo labiau šventinis patiekalas. Žvėriena į dvarų meniu sugrįžta tik romantizmo metu – XIX a. pradžioje, kuriant Lietuvos, kaip miškų krašto, vaizdinį.

Visgi, maistas ir dieta – individualus dalykas. Kiekvienoje šeimoje buvo skirtingai, juolab kad bajorų šeimos, ypač didikų, buvo gana kosmopolitiškos. Net ir vienoje šeimoje galėjo būti dvi skirtingos virtuvės. Pvz., Trakų Vokės dvaro šeimininkui buvo priimtina tik senoji virtuvė – troškinti kopūstai su mėsa, dešromis, vadinamasis bigosas, o šeimininkė rinkosi prancūzišką virtuvę, pvz., trintą žirnelių sriubą. Be to, anksčiau į maistą, galbūt labiau nei šiandien, buvo žiūrima kaip į vaistą. Tinkamo valgiaraščio komponavimas buvo žmogaus sveiko gyvenimo pagrindas.

> ***GASTRONOMIJOS PRASME, KAIP VIENAS IŠ LABIAUSIAI REKOMENDUOJAMŲ PASIRINKIMŲ GALĖTŲ BŪTI ROKIŠKIO DVARAS – GRAFŲ TYZENHAUZŲ IR PŠEZDZIECKIŲ RŪMAI.***

Ar tai reiškia, kad istorijos minimos didžiulės puotos, kurios trukdavo ir kelias paras, taip pat labiau romantizuotas dalykas nei realybė? Oi ne, šventės, puotos išties trukdavo ilgai. Jų mastas kiek sumenko XIX a., bet kelių dienų šventimas buvo įprastas. Lietuvos dvaruose iki XIX a. vidurio plito puotavimo būdas, kai ant stalo buvo patiekiama daug patiekalų ir svečias pats rinkdavosi, kas jam tinka ir patinka. Toks puotavimo būdas buvo dar vadinamas prancūziškuoju. Todėl to meto dvaruose aptinkami labai platūs stalai, ant kurių telpa daug patiekalų, įvairių formų indų. Žvelgiant iš mūsų dienų, to meto dvarų kultūrai šiek tiek artimas Kūčių stalas – viskas ant vieno stalo, tačiau labiausiai dvarų kultūrą atspindi gedulingi pietūs.

Vienas XIX a. pradžios autorius, aptardamas, kuo skiriasi vietinis ir prancūzų šventinis stalas, pastebėjo, kad pagal prancūzišką paprotį ant stalo būdavo sudėta viskas – ir šalti, ir karšti patiekalai, o desertas patiekiamas po visko, kaip atskiras stalas. Lietuvos–Lenkijos buvusios bendros valstybės areale ant stalo buvo dedami šalti užkandžiai ir desertai, o karšti patiekalai – jų būdavo 2, 3, o kartais ir dar daugiau – svečiams būdavo atnešami tiesiai iš virtuvės. Ar dar išlikusi šiandien ši bajoriška senoji tradicija? Manyčiau, taip, ypač ji išraiškinga gedulingų pietų formate, tik, žinoma, anuomet karštų patiekalų kiekis būdavo dešimt kartų didesnis nei dabar ir maistas tiekiamas ne porcijomis, o didelėmis, bendrai naudoti skirtomis lėkštėmis.

Ir vėlgi būtina paminėti, kad valgomasis ir valgymas – tai ne tik apie maistą. Anuomet stalai būdavo gausūs, nes tai pirmiausia rodė dvaro šeimininko finansinę padėtį, kokią jis turi virtuvės įrangą, kiek žmonių dirba, ryšius, nes kai kurių produktų, prieskonių buvo sunku gauti. Taigi, grįžtame prie to, kad maistas – tai taip pat ir politika bei galios rodymas. ➛

> ***VIENI PIRMŲJŲ, KURIE JAU DAUG METŲ NENULEIDŽIA KARTELĖS, YRA ZYPLIŲ DVARO ŠAKIŲ RAJONE RESTORANAS „KUCHMISTRAI“. VIRTUVĖS ŠEFAS NEPAPRASTAI DOMISI, DAUG SKAITO, KOLEKCIONUOJA ISTORINES RECEPTŲ KNYGAS IR JAS INTERPRETUOJA.***

Zyplių dvaras.

Be to, kalbant apie maistą Lietuvos dvaruose, būtina paminėti liturgijos vaidmenį. Dvaras buvo pavyzdinis katalikiškos kultūros nešėjas, o dvarininkas turėjo rodyti pavyzdinį gyvenimo būdą, kaip katalikas. Dvaras ir bažnyčia buvo neatskiriami: dvarininkai yra riteriai, kurie gina bažnyčią, tai atspindi to laikotarpio idealus.

Ar šiandien Lietuvoje yra dvarų, kuriuose atgaivintos ano laikotarpio valgymo tradicijos ir... galima paragauti patiekalų, kuriais mėgavosi didikai? To, kas buvo prieš kelis šimtus metų ar daugiau, neįmanoma atgaivinti, nes per šį laiką netgi galvijai pasikeitė – dabar jie yra du kartus didesni! Tačiau, be abejo, galima interpretuoti, maksimaliai priartinti, ir yra dvarų, kurie tai daro. Šiame kontekste reikėtų atskirti dvi kategorijas: pirma, tai dvarai, kurie patys kažką daro, pvz., turi restoraną, kavinę, organizuoja edukacijas, ir antra – tai keliaujantys dvarų kultūros nešėjai.

Iš dvarų, kurie patys kažką organizuoja, paminėsiu keletą, bet jų tikrai yra ir daugiau. Vieni pirmųjų, kurie jau daug metų nenuleidžia kartelės, yra Zyplių dvaro Šakių rajone restoranas „Kuchmistrai“. Virtuvės šefas nepaprastai domisi, daug skaito, kolekcionuoja istorines receptų knygas ir jas interpretuoja. Kitas pavyzdys – Pažaislio vienuolynas, kurio kompleksą sudaro ne tik kamaldulių vienuolynas, bet ir prie jo „prilipdyti“ Pacų rūmai, vadinama foresterija, kur Pacai turėjo savo apartamentus. Čia virtuvės šefas irgi labai iniciatyvus, itin domisi Baroko gastronomijos filosofija. Šie objektai padarė didžiulį įdirbį, yra gerai žinomi ir, be abejo, turi sukūrę specialius valgiaraščius.

Žagarės dvaras sukūrė angliškus sausainius su Žagarės vyšniomis (tai yra 2023 m. naujiena).

Kiti dvarai-muziejai turi tam tikrus *specialitetus*, t. y. jie neturi viso meniu, bet tikrai turi ką pasiūlyti gurmanams. Pvz., Žagarės dvaras sukūrė angliškus sausainius su Žagarės vyšniomis (tai yra 2023 m. naujiena). Didiko žmona buvo britė ir norėjo angliškų sausainių, taigi, per kulinariją, pasitelkiant angliškos arbatos ritualą – sausainius, šiandien pasakojama Žagarės dvaro istorija. Tai tik vienas iš daugelio pavyzdžių, šiandien žmonės išties labai daug visko daro dvaruose!

Ir, kaip minėjau, dar yra keliaujantys dvarų kultūros nešėjai. Čia galima išvardyti visą plejadą dirbančiųjų kultūros lauke: menininkai, istorikai, šokėjai, muzikantai ir kt., kurie keliauja po Lietuvos dvarus. Gurmaniškuoju aspektu labai įdomus gastronomijos istorikų – Anželikos ir Rimvydo Laužikų – duetas, kurie, pakviesti į dvarą, atkuria senuosius receptus ir su svečiais gamina maistą. Man taip pat tenka pačiam daug keliauti, dalytis žiniomis apie dvarų svetingumo tradicijas, vesti stalo dengimo, puotų edukacijas.

DVARŲ KULTŪROS TYRINĖTOJO DR. M. DARAŠKEVIČIAUS REKOMENDACIJOS

• ***Verta aplankyti:*** **Burbiškio dvaras** Radviliškio r. („trys viename“ – Raginėnų piliakalnis su senovės gyvenviete, Kleboniškio kaimas, Burbiškio dvaras); **Pakruojo dvaras** (vasarą – gėlių festivalis); **Rokiškio dvaras** (gražiausias dvaro valgomasis); **Panemunės pilis** (vienas pirmųjų valgomųjų ir vienintelė dvaro virtuvės ekspozicija Lietuvoje); **Bukantės dvarelis** (palivarko, smulkių bajorų sodyba su didžiuoju kaminu centre, kuriame dar net kvepia!); **Paliesiaus dvaras** (koncertai, nes didikų dvarai neįsivaizduojami be muzikos)

• ***Verta patirti / paragauti:*** **arbatos gėrimo edukacija** Kidulių dvare; **vaistinėlės edukacija** Panemunės pilyje (vaistinėlė – speciali patalpa dvare, kur 10 val. būdavo patiekiama apelsinų trauktinė ir suvertos slyvos, įtrintos į specialius prieskonius. Šiandien tai yra atkurta pagal išlikusį receptą); Žagarės dvare gaminami **angliški sausainiai su Žagarės vyšniomis**.

• ***Naudinga planuojant:*** vasarą dvaruose vyksta įvairūs dvarų kultūros savaitgaliai, kurių metu galima susipažinti su kostiumo, kasdienybės, maisto, etiketo ir kitomis subtilybėmis, ir netgi išgyventi tradicinę XIX a. didiko dieną dvare pagal atkurtą dienotvarkę (kiekvieną rudenį Panemunės pilyje). Daugiau informacijos apie renginius *www.Lietuvos.dvarai.lt.* ◆

GALERIJA PO ATVIRU DANGUMI: gatvės menas Lietuvoje

Gatvės menas – viena trapiausių meno formų, galinčių išnykti bet kurią akimirką dėl įvairiausių priežasčių. Grafičiais ir neofreskomis išpieštos sienos trupa, nugriaunamos, perdažomos ar suniokojamos vandalų. Tai suprasdami siūlome aplankyti įdomiausius kūrinius didžiuosiuose Lietuvos miestuose (išsamesnius gatvės meno maršrutus galima rasti internete).

PARENGĖ – Kristina Kmitienė

Lietuvoje gatvės menas *graffiti* pavidalu pasirodė dešimtajame dešimtmetyje, kai 1996 m. lietuviško gatvės meno pradininku laikomas Tadas Vincaitis-Plūgas Kauno viešąsias erdves pagražino patinkančių muzikos grupių pavadinimais ir amerikietiškais keiksmažodžiais. Tiesa, tuo metu už tokią saviveiklą menininkui tekdavo sprukti nuo pareigūnų. Dabar, praėjus daugiau nei 30 metų, visuomenės požiūris į gatvės menininkus yra itin pasikeitęs – gatvės meno istoriją žymi net trys festivaliai. Nuo 2013-ųjų Vilniuje keletą metų iš eilės vyko gatvės meno festivalis „Vilnius street art“, o Kauno gatves džiugino festivalis „Nykoka“. Nors šie du renginiai 2023-iaisiais ir neįvyko, „Nykoka“ festivalio meno vadovas, menininkas Tadas Šimkus planuoja atgaivinti šią iniciatyvą.

KAUNE

A. Aleksandravičiaus nuotr.

„Senelis išminčius“, Tadas Šimkus ir Žygimantas Amelynas (kūrybinė studija „Gyva grafika“)

Vienas ryškiausių gatvės meno kūrinių – T. Šimkaus ir Ž. Amelyno 2013 m. *Fluxus* tėvui Jurgiui Mačiūnui sukurta dedikacija net 440 m² sienos freska „Senelis išminčius“. Tai bene pirmasis tokios apimties gatvės meno kūrinys Lietuvoje, išpieštas ant šalia Kauno pilies esančio senojo fabriko sienos. Kadaise šioje „Lituanica“ gamykloje buvo gaminama avalynė, vėliau keletą metų veikė „Fluxus ministerija“. „Tai yra viena lankomiausių Kauno kultūros ir turizmo vietų, į kurią atvyksta Santaką ar Kauno pilį apžiūrėti norintys žmonės. Prie kūrinio galima prieiti visai arti ir pačiupinėti jį rankomis. Taip kūrinys aktyviai dalyvauja miesto gyvenime,“ – teigia T. Šimkus.

Kauno savivaldybės nuotr.

„Žiema baigėsi“, Žygimantas Amelynas

Juozapavičiaus gatvės 104-ąjį namą puošiantis piešinys žymi per gyvenimą patirtas emocijas ir istorijas, kurios yra įamžintos kiekvienoje močiutės raukšlėje. Kūrinio autorius provokuoja pažvelgti senam žmogui į akis ir nenusigręžti. Zylė, nutūpusi ant baltos skarelės, primena, kad visada atsiras kuo rūpintis. „Žiema baigėsi“ – tai dar vienas programos „Kauno akcentai“ ir projekto „Gyvos sienos“ kūrinys.

„Lea Goldberg“, Linas Kaziulionis

2022 m. jaunojo tapytojo prizą laimėjęs menininkas Linas Kaziulionis Kęstučio gatvėje nutapė Izraelio poetę Leah Goldberg. Iš Kauno kilusi moteris yra viena žinomiausių pasaulyje žydžių poečių, kurios kūriniai į lietuvių kalbą dar nėra išversti. Lietuva paliko gilų pėdsaką poetės gyvenime. Beveik visi garsiausi moters eilėraščiai, tapę populiariomis dainomis Izraelyje, apibūdina jos pirmąją tėvynę – Lietuvą.

www.lzb.lt nuotr.

VILNIUJE

„Iki pergalės“, Lietuvos, Ukrainos ir Estijos menininkų komanda

Palaikomi Ukrainos ir gausios Lietuvos ukrainiečių bendruomenės, menininkai sumanė sostinės Maskvos namų vaiduoklį paversti Ukrainos stiprybės simboliu. 2022 m. ant šio pastato fasado per dieną buvo nupieštas grafitis, vaizduojantis tautiniais drabužiais vilkinčią jauną savanorę iš Ukrainos. 200 kv. metrų plotą užimančią freską aerozoliniais dažais išpiešė robotas „Albertas“.

welovelithuania.com nuotr.

Luko Balandžio nuotr.

„Prieglobsčio link“, Jurga Užkuraitytė

Ant aštuoniabriaunio pastato Tibeto skvere Užupyje galima išvysti kompoziciją „Prieglobsčio link“, sukurtą Jurgos Ivanauskaitės kūrinių motyvais. Dailininkė J. Užkuraitytė taip įamžino vienos žymiausių ir ryškiausių Lietuvos kūrėjų atminimą ir kartu papuošė viešąją erdvę, tapusią traukos centru. Piešinyje vaizduojami Tibeto vienuoliai, apsupti kalnų, gėlių, paukščių. Atrodo, tinkamesnės vietos šiam kūriniui negalėjo būti – Jurga Ivanauskaitė aktyviai pasisakė už Tibeto išlaisvinimą, išleido ne vieną knygą apie Tibetą.

KLAIPĖDOJE

„Ekspedicija po neišgalvotus pasaulius“, Tadas Šimkus, Žygimantas Amelynas

2021-aisiais vykusio Klaipėdos gatvės meno projekto „Aš nesu tik siena“ metu menininkai ant pastato J. Janonio g. 3 įgyvendino kūrinį, vaizduojantį mergaitę, kuri visai nenori užaugti. Geriausia dienos dalis jai būdavo tada, kai galėdavo atsiversti kokią pasaką, pasaulio žemėlapį ar gyvūnų enciklopediją ir mintimis nukeliauti į labai tikroviškus, visai neišgalvotus visatos kampelius. Ji braidė po kosmosą, jodinėjo žuvimis skraiduolėmis neišlipdama iš savo lovos. Kartais tai darydavo net mokykloje, autobuse ar vaikščiodama po miestą su tėvais.

walls.lt, Modesto Jučo nuotr.

biblioteka.lt nuotr.

„Mergaitė“, Algirdas Gataveckas, Remigijus Gataveckas, Rodion Petrov

Šaulių g. 23-iojo namo siena skirta socialinei iniciatyvai, skatinančiai įvaikinimą. Piešinyje vaizduojama našlaitė, šalia kurios parašyti žodžiai verčia susimąstyti – „Jūs žiūrite į mane ilgiau, nei kažkada žiūrėjo mano tėvai“.

MARIJAMPOLĖJE

Aktyviausi renginiai gatvės meno scenoje pastaruoju metu vyksta Marijampolėje, kur Lietuvos išeivijos dailininkas Ray Bartkus, subūręs bendraminčius, vykdo kūrybinį simpoziumą „MALONNY: Marijampolė, Londonas, Niujorkas: idėjų migracija“. Šįmet MALONNY įvyko jau dešimtąjį kartą. Per šį laikotarpį simpoziumo diskusijose su bendruomene buvo atrasta daug naujų miesto vietokūros idėjų, įgyvendintų Marijampolės pastatų sienose. Simpoziumas vyksta įtraukiant užsienio menininkus, jaunuosius miesto savanorius, mieste reziduojančius ir kuriančius menininkus, kurie gauna galimybę tapyti tokį patį meno kūrinį miesto erdvėse kaip ir kolegos iš užsienio.

welovelithuania.com nuotr.

„Pavasaris“, Lou Beach

2023 m. birželį vykusiame Marijampolės miesto komisijos atstovų posėdyje buvo suskaičiuoti visų komisijų ir visuomenės vertinimo balai ir vienbalsiai MALONNY konkurso nugalėtoju buvo išrinktas JAV dailininko Lou Beach darbas – „Spring!“ (liet. Pavasaris!), nugulęs ant viešbučio „Mercure Marijampolė“ didžiosios sienos. Tai pats naujausias gatvės meno kūrinys šiame mieste.

welovelithuania.com nuotr.

„Tekantis gyvenimas“, Ray Bartkus

Dailininko Ray Bartkaus kūrinys, 2015 m. nutapytas ant senosios Marijampolės užtvankos. Piešinys nupieštas atvirkščiai – tikrasis jo vaizdas atsispindi tik vandenyje. Priklausomai nuo gamtos sąlygų, atspindys raibuliuoja, matosi ryškiai, o kartais visai išnyksta. Menininkas tikisi, kad kiekvieną kartą praeivis čia atras kažką naujo. 2018 m. šio piešinio nuotrauka puikavosi ant žurnalo „National Geographic Lietuva“ viršelio.

ŠIAULIUOSE

A. J. Greimo portretas, Laura Guokė

Buvusio šiauliečio, pasaulinio garso mokslininko a. a. Algirdo Juliaus Greimo portretas – ne fotografija ar lipdukas ant sienos, tai – rankų darbo, aerografijos būdu atliktas kūrinys. Piešinys sukurtas remiantis A. J. Greimo fotografiniu portretu, kurį papildo viena iš mokslininkų minčių. Darbą galima pamatyti Vilniaus g. 245.

Šiaulių dailės galerijos nuotr.

www.lithuania.travel nuotr.

„Šiaulių lapė“, Martynas Šnioka, Edvardas Šeputis

Šiame kūrinyje pavaizduotas vėjo ir ugnies jėgų – šniokštimo ir šepesio – susidūrimas, vykstantis zoomorfinėje būtybėje, kuri akylai stebi gatvės praeivius. Darbas atliktas plenero „Saulės pagrobimas“ metu. ◆

OPTINIO MENO ILIUZIJA – MANKŠTA AKIMS

Stereopaveikslėliai iš pirmo žvilgsnio dažnai yra tik neįskaitomas tinklelis, bet jei tinkamai pažvelgsite į jį, galėsite pamatyti, kas iš tiesų yra rodoma. Įžvelgti tikrąjį stereopaveikslėlį per miglotus ornamentus – tai kaip dirstelėti į užkulisius arba sužinoti mažytę paslaptį. Kai Jūs matote paslėptą paveikslėlį, akių raumenys dirba kitaip nei paprastai, todėl akys pailsi nuo žiūrėjimo į televizoriaus ekraną arba kompiuterio monitorių.

KAIP PAMATYTI STEREOPAVEIKSLĖLĮ?

Į paveikslėlį žiūrėkite tokiu atstumu, kad negalėtumėte į jį susikoncentruoti. Geriausia prisiartinti prie pat akių. Sulaukite akimirkos, kai vaizdas išsilieja ir jo aiškiai nematote (šios akimirkos ilgai laukti nereikės). Dabar lėtai atitraukite iliustraciją nuo savęs, kad akys išlaikytų nesufokusuotą vaizdą. Atsitraukiant kai kurie paveiksliuko elementai artinsis, o kiti tols nuo jūsų. Ir galiausiai pradėsite matyti neryškias dėmes. Dabar įdėmiai pažvelkite į šiuos pokyčius ir pagaliau pamatysite trimatį vaizdą. Neturint stereopaveikslėlių stebėjimo įgūdžių, geriau nebėgioti žvilgsniu po visą stereovaizdą ir nemirkčioti, priešingu atveju vaizdas gali dingti, o žvilgsnis susifokusuos į patį paveikslėlį.

Susidėk tikras vasaros atostogas

Vasara 2024

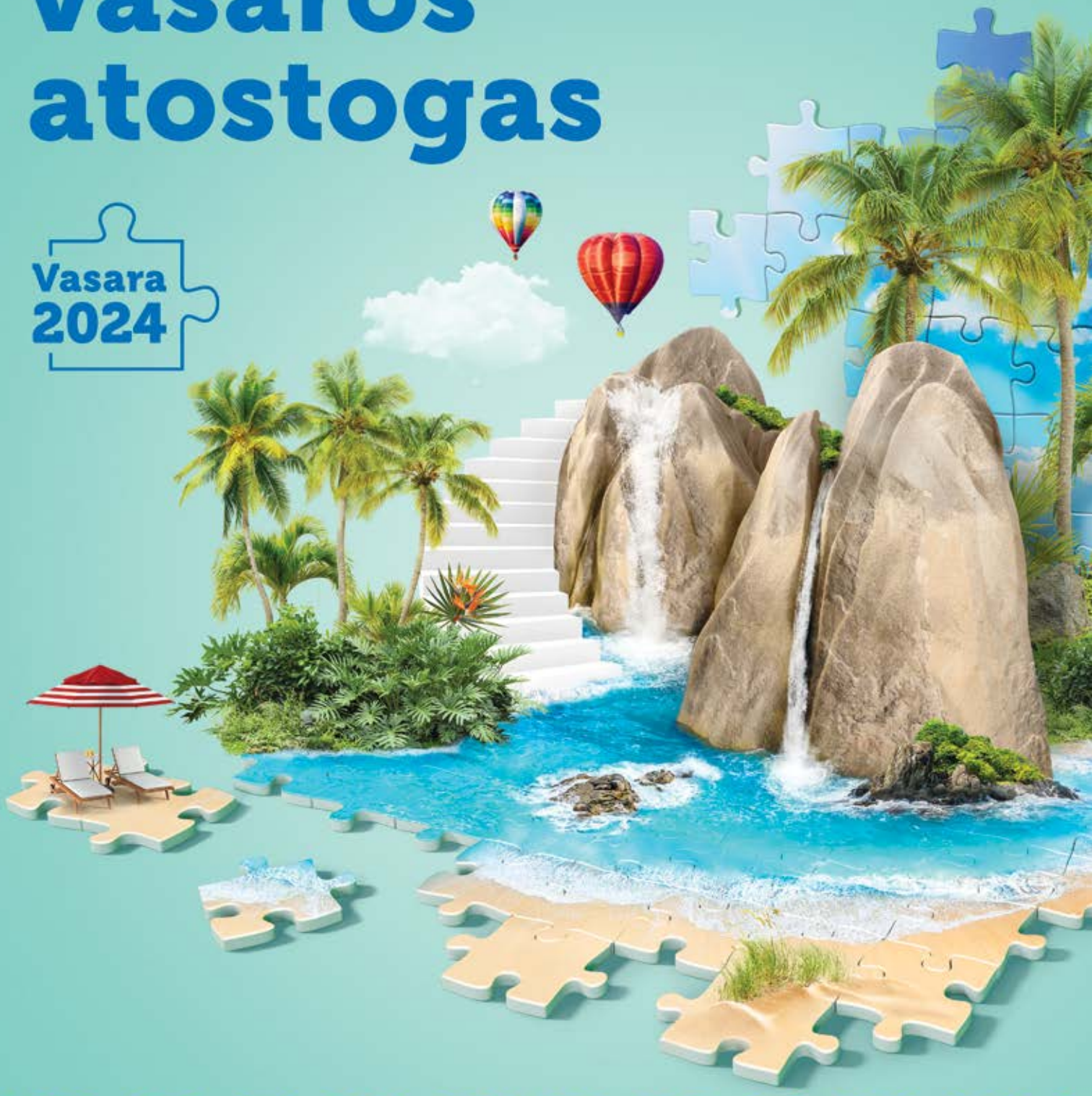

Riminis
Kalabrija

Barselona, Malaga
Maljorka

Antalija, Alanija
Bodrumas

Kreta, Rodas, Korfu,
Peloponesas

Varna
Burgasas

Madeira

Atrasti neatrastą

WEST EXPRESS

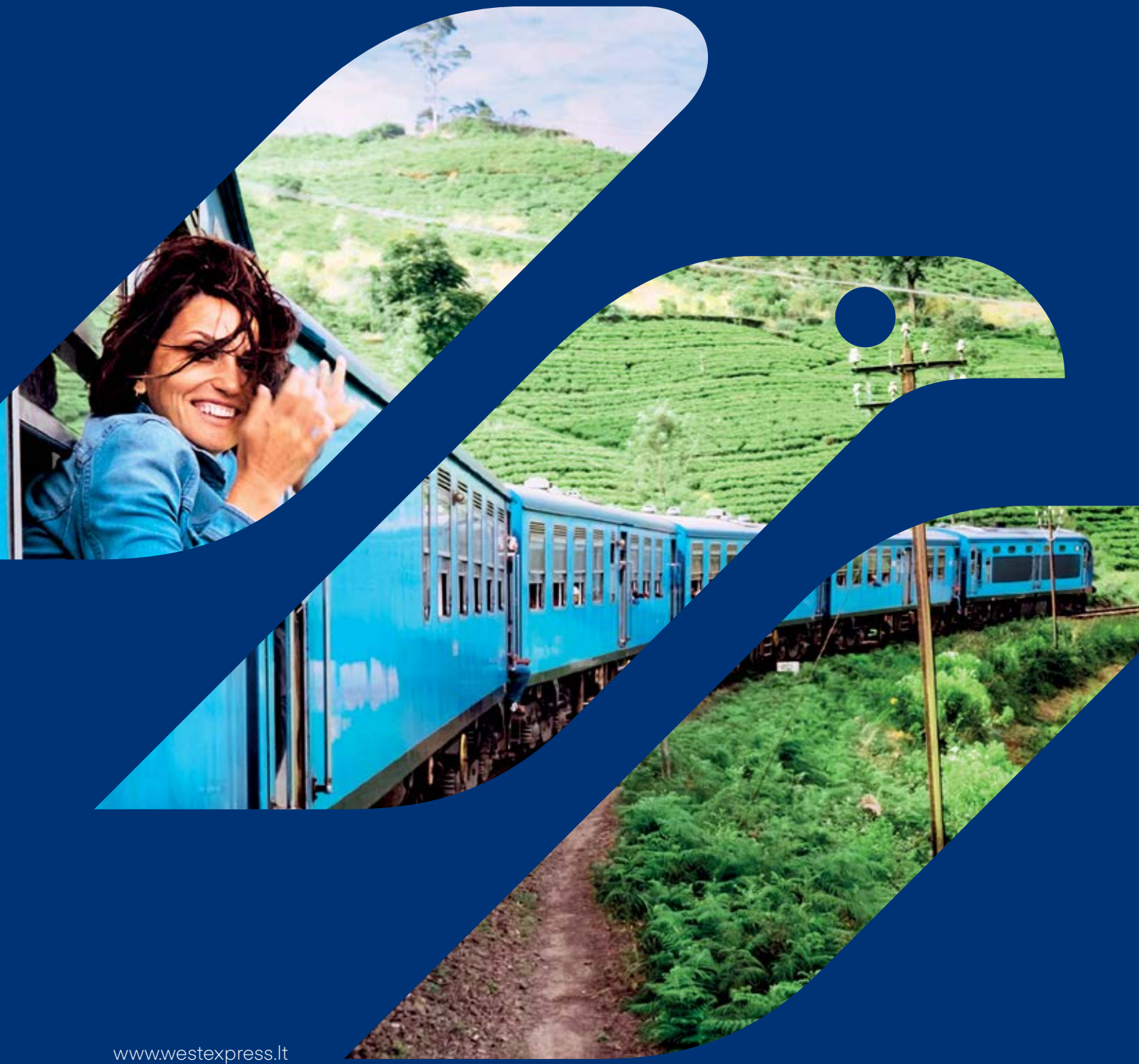

www.westexpress.lt